

**AVVA JUSTIN ĆELIJSKI
TUMAČENJE POSLANICE FILIPLJANIMA
SVETOG APOSTOLA PAVLA**

[UVOD](#)
[PRVA GLAVA](#)
[DRUGA GLAVA](#)
[TREĆA GLAVA](#)
[ČETVRTA GLAVA](#)

Uvod

[sadržaj](#)

Živeti u ovom svetu bez Bogočoveka Hrista, nije ništa drugo nego sigurno i postepeno umirati, i najzad - sav umreti. Ma šta ili ma koga proglasio čovek za svoj život, sve se to jednoga dana pretvori u smrt. Ima li onda smisla živeti? Svakako - nema. Ali, sa Hristom sve se menja u našem čovečanskom svetu: u Njemu Bogočoveku, jedino u Njemu, život se čovekov ne završava smrću, već se naprotiv produžuje u život večni. Ustvari, samo je Hristos život čoveku, sve je ostalo smrt. Zašto? Zato što je Hristos kao Bogočovek pobedio smrt, svaku smrt i sve smrti; pobedio, i stalno ih pobeđuje. Sve smrti svode se uglavnome na dve smrti: na smrt duše i smrt tela. A i ove dve smrti u suštini sačinjavaju jednu smrt: smrt duše. Smrt duše je kao neka svesmrt. Šta je smrt duše? Odvajanje duše od Boga grehom, koji je po prirodi sav od đavola. Bogolikoj duši čovekovo Bog je prirodni izvor života; a greh, odvajajući dušu od Boga svojom bogobornom i bogoprotivnom silom, potapa je u smrt: duša koja greši - umire (Jezek. 18,4.20). Otuda, samo pobjeda nad grehom, nad đavolom, i jeste pobjeda nad smrću: vraćanje duše Bogu kroz svetost. Svojim Bogočovečanskim podvigom spasenja roda ljudskog Gospod Hristos je pobedio smrt duše vrativše je Bogu, i smrt tela osiguravši mu vaskrsenjem Svojim vaskrsenje iz mrtvih na dan Suda.

Zbog toga je Bogočovek Gospod *Hristos život*, jedini pravi i istinski *život* svakom čoveku, a najpre takom svečoveku kakav je sveti apostol Pavle (Flp. 1,21). Jer se u Gospodu Hristu svakome čoveku daje blagodat i sila da pobjedi: svaku smrt, i sve smrti; svako zlo, i sva zla; svakog đavola, i sve đavole. Jedino je Gospodom Hristom i u Gospodu Hristu život čovekov osiguran od smrti, te mu nikakva smrt nauditi ne može, jer je Hristov čovek jači od svih smrti. Obrevši se u Hristu kroz svete tajne i svete vrline, čovek svim bićem prelazi iz smrti u život (sr. Jn. 5,24), i smrt više neće ovladati njime - hristonosnim i hristonošenim (sr. Rim. 6,9-23).

Za Hristovog čoveka - i *smrt je dobitak* (Flp. 1,21), smrt telesna je dobitak, jer hristočežnjivu dušu njegovu odvodi Hristu, u Carstvo Hristovo. A biti sa Hristom, znači: biti u večnom božanskom životu i večito živeti večnom Božanskom Istinom i Pravdom i Ljubavlju i Radošću. Samo sa Hristom, Pobediteljem smrti i Vaskrsiteljem mrtvih, smrt je dobitak. Van Njega i bez Njega: smrt je uvek gubitak, gubitak i duše i tela i savesti i čovečjosti. Ne samo to, nego je bez

Hrista i van Hrista i sam život - gubitak: jer se sa svake strane završava smrću i paklom, večnom smrću i večnim paklom.

Zbog svega toga, jediki razuman smisao čovekova življenja u telu jeste: *veličati Hrista bilo životom ili smrću* (Flp. 1,20). Jer telo tvoje kada umire za Hrista, prelazi kroz smrt u život večni; a život tvoj kada biva u Hristu i radi Hrista - celog te prevodi u život večni kroz Istinu večnu (sr. Jn. 14,6). Življenje u telu puno je radosti vere, jer hrišćanina stalno nosi ka nebu hristočežnjiva ljubav koja žudi da svu sebe prenese u čudesno carstvo Ljubavi Nebesne. Zato ona i sva stradanja koja je snalaze na tome putu podnosi sa radosnim trpljenjem. Zna ona, sva zna i sva oseća - da stradanja ovoga sveta nisu ništa prema nebeskoj slavi kraj božanskih nogu sladčajšeg Gospoda Isusa (sr. Rim. 8,18). Zna ona, sva zna i sva oseća: naša laka sadašnja briga donosi nam večnu slavu (2. Kor. 4,17).

Smrt postaje dobitak čoveku samo kada čovek živi po Evanđelju Hristovom - "*dostojno Evanđelja Hristova*" (Flp. 1,27). Jer živeći po Evanđelju Hristovom, čovek postepeno savlađuje sve što je smrtno u njemu. A smrtno je sve što je od greha, sve što je grehovno, grešno. Savlađujući u sebi grešne želje, grešne misli, grešna raspoženja, čovek savlađuje sve duhovne smrti, koje mu umrtvljuju dušu odvajajući je od Boga. Živeći evanđelskom verom i ljubavlju i nadom i molitvom i postom i blagošću i smernošću i pokajnošću i trpljenjem, čovek pomoću njih iskorenjuje u sebi: gnjev - i sa njim jednu duhovnu smrt svoju; gordost - i sa njom drugu duhovnu smrt svoju; mržnju - i sa njom treću duhovnu smrt svoju; pakost - i sa njom četvrtu duhovnu smrt svoju; zavist - i sa njom petu duhovnu smrt svoju; pohotu - i sa njom šestu duhovnu smrt svoju; srebroljublje, slavaljublje, sujetu, samoživost, zloću, lakomost, lukavstvo, licemerstvo, zloćudnost, hvalisavost, neosetljivost, nemilostivost - i sa njima sve ostale duhovne smrti svoje, do one poslednje i najkrajnje. Za taj život po Evanđelju nama daje, i neprekidno dodaje blagodatne božanske sile sam ovaploćeni Gospod kroz svete tajne, naročito kroz sveto pričešće, na koje nam daje pravo sveto krštenje. Kroz ove svete tajne Gospod se sav useljuje u nas, sav - sa svima Svojim božanskim bogotvornim silama. Zato živeti "*dostojno Evanđelja Hristova*" znači - živeti dostojno samog Gospoda Hrista (Kol. 1,10), Gospoda ovaploćenog, Gospoda učovečenog, koji je i postao čovek, da bi nam kao čovek iz neposredne blizine dao sile i moći da živimo Njime i radi Njega, "*dostojno*" Njega, ovaploćenog, očovečenog Boga. Bog je zato i postao čovek, da nas oboži, ohristovi, ujedinivši nas sa Sobom kroz svete tajne i svete vrline u Crkvi Svojoj.

Rastojanje između smrti i života je ogromno; ono je ravno rastojanju između đavola i Boga, između pakla i raja. Dobrovoljno ostajući u grehu, čovek ostaje u smrti, i daleko je od Boga koliko i đavo. No kada se dobrovoljno preda novom životu, životu po Evanđelju očovečenog Boga, čovek se toliko približi Bogu, toliko sjedini duhovno sa ovaploćenim, očovečenim Gospodom, da mu On postaje bliži od njega samog. I on: ni dušu svoju ne smatra ni u šta dok je svu ne sjedini s Gospodom, ni savest svoju, ni um svoj, ni srce svoje, ni vascelo biće svoje. Sve to on smatra za tuđe sebi dok ga ne preda Gosiodu; i potom ponovo primi od Gospoda, samo obnovljene i ohristovljene: i dušu svoju, i savest, i srce, i um, i vascelo biće svoje; i doživljuje onu čudesnu i tajanstvenu blagovest Spasovu: "Ko dušu svoju izgubi, naći će je" (Mt. 16,20). I stvarno, čovek tek u Hristu Gospodu, i jedino u Hristu Gospodu nađe sebe - večnog, nađe i dušu svoju i savest i srce i um - sve večno, čudesnim i čudotvornim Gospodom prerađeno i preobraženo u večno i bogočovečno.

Misao je u čoveku najveća tajna, najzagonetnija zagonetka, najtajanstveniji neznanko. U telu je, a sva je bestelesna; kad joj tražiš kraj, ona ti pokazuje svoju beskrajnost; a kad joj tražiš početak, ona ti pokazuje svoju bespočetnost. Ustvari, početak joj bespočetan, i kraj joj je beskrajan. Gde god je dodirneš, ona izroji iz sebe - roj raznobojnih beskrajnosti. Čovek sve meri i ceni mišlju; a misao ničim ni da izmeri ni da oceni. Nadtelesna u telu; nadsvetska u svetu; nadprirodna u prirodi; nadčovečanska u čoveku. I sve tako, dok čovek misao svoju ne poveže sa Hristom - verom u Njega, ljubavlju prema Njemu, molitvom k Njemu, smirenošću pred Njim. Čim je tako poveže sa Njim, ona odmah nađe sebe, svoj početak, svoj bespočetni početak - u Hristu Tvorcu i Bogu svom; nađe u Njemu i svoj kraj, svoj beskrajni kraj. A nađe i pronađe u Njemu: i svoje poreklo, i svoj život, i svoj smisao, i svoju besmrtnost, i svoju blaženu i blagoslovenu večnost i bogočovečnost. Tek u Hristu misao nađe svoj smisao. Tek kad sebe preobrazi u bogomisao, ona nađe svoj božanski i jedini razumni i logični smisao. Bez toga, misao je najveća muka sebi samoj, a i čoveku koji je ima i nosi u sebi kao nametnutu i neuklonljivu mučiteljku. Zato hristonosni i hristomudri apostol Pavle preporučuje i savetuje da misao ljudska - "*misli ono što je u Hristu Isusu*" (Flp. 2,5). A šta je u Hristu Isusu? - Istiniti Bog, Život Večni, Istina Večna, Logos Večni, Ljubav Večna, Pravda Večna, sva božanska savršenstva; i još: sva čovečanska savršenstva, savršeni čovek i savršeni Bog = Bogočovek: i sav Njegov domostroj spasenja ljudi od greha, smrti i đavola, spasenja Njegovim Rođenjem, Krštenjem, Preobraženjem, Smrcu, Vaskrsenjem, Vaznesenjem - Crkvom. Mислеći "*ono što je u Hristu Isusu*", misao čovekova se isceljuje od svake svoje boljke: od svega smrtnog, od svega grehovnog, od svega demonskog; i postaje besmrtna, božanska i večito mlada. Rečju: ona postaje bogomisao, hristomisao, i kao takva dostiže svoj najviši domet, svoje najveće savršenstvo: kraj - u beskraju Božanskom, život - u večnom životu Božanskom, istinu - u večnoj istini Božanskoj. Mora se znati: hrišćani su time hrišćani što misle i u sebi i među sobom - "*ono što je u Hristu Isusu*". Jer to je večna hrana za dušu ljudsku - sva je božanska i nebeska; to je večni život za dušu ljudsku - sav je božanski i beskrajan; to je večna svetlost za dušu ljudsku - sva je božanska i neobuhvatna; to je večna radost, večna blagovest za dušu ljudsku - sva je od Boga i vodi Bogu.

Svaka duša ljudska je i nedovršena i nesavršna - sve dok se Hristom Bogom ne dovrši i ne usavrši. Isto tako, misao ljudska ostaje i nedovršena i nesavršena - sve dok se blagodaću Hristovom ne preobrazi u hristomisao, u bogomisao. Zbog toga i čezne za tim razbuđena duša hrišćaninova i danonoćno jeca kroz molitve i suze: Gospode sladčajši, svaku misao moju preobrazi u bogomisao! - I metanišući vapije: Gospode sveblagi, svako osećanje moje preobrazi u bogoosećanje!

O, i misao i osećanje i život muka su duhu ljudskom - sve dok se Hristom Bogom ne preobrazu u bogomisao, u bogoosećanje, u bogoživot. No kada misao ljudska gordo i uporno neće Hrista, onda ona poludi u čoveku, i osećanje poludi, i život poludi; i čovek sumanito hita iz zla u zlo, halapljivo tone iz greha u greh - dok sav ne potone u večno carstvo greha i zla: pakao. Samo je svečudesni Gospod Hristos kao Bogočovek blaženstvo za misao ljudsku - večno blaženstvo, i večna blagovest, i večni raj, i večna radost ... On, samo On u svima vidljivim i nevidljivim svetovima: On - Svesladčajši, On - Svemilostivi, On - Svežalostivi ...

Imajući sve to u vidu, sveti Apostol sa heruvimskom zbiljom blagovesti hrišćanima: "*gradite spasenje svoje sa strahom i trepetom*" (Flp. 2,12). Jer? Pred vama je i pakao i raj, i smrt i život, i đavo i Bog. Vaše spasenje zavisi od vas: od odlučnosti i revnosti vaše u veri vašoj, u ljubavi

vašoj, u molitvi vašoj, u postu vašem, u krotosti vašoj, u trpljenju vašem, u svakoj vrlini vašoj. Jer to i jesu sile, svete sile, pomoću kojih vi izgrađujete svoje spasenje. Spasenje - od čega, od koga? Od greha, od smrti, od đavola. Eto kakve neprijatelje i protivnike imate. Ko da ih se ne plaši? Ta oni ruše i duše naše, i savesti naše, i srca naša, i tela naša, i život naš, i istinu našu, i pravdu našu, i veru našu, i Boga našeg. Ruše, nesumnjivo ruše ako nismo revnosti u svetim vrlinama evanđelskim. Greh, smrt i đavo - strašne i razorne sile; samo ih Hristom Bogom možete savladati i sprečiti da vam ne razore duše. Zato nama hrišćanima nikada nije dovoljno ni vere, ni ljubavi, ni molitve, ni posta, ni trpljenja, ni revnosti, ni straženja, niti ikoje evanđelske vrline pri izgrađivanju spasenja našeg. Uvek stražite sa strahom i trepetom, jer je đavo vrlo vešt i lukav i vičan u miniranju, u kvarenju, u rušenju zgrade spasenja vašeg. Zato se danonoćno branite od njega, uvek naoružani - "sveoružjem Božjim"; svetim tajnama i svetim vrlinama (sr. Ef. 6,10-18). I sigurno ćete ga pobediti, i on će pobeći od vas, i vi ćete sazidati zgradu spasenja svoga. Jer je Sveistiniti objavio u Svome Božanskom Evanđelju ovu istinu: Pokorite se Bogu, i protivite se đavolu, i pobeći će od vas. Približite se k Bogu, i On će se približiti k vama (Jak. 4,7-8). - *Gradite spasenje svoje sa strahom i trepetom*, da vas gresi vaši, poroci vaši, strasti vaše ne odbace daleko od Boga. Odbace li vas, đavo će lako srušiti zgradu spasenja vašeg, srušiti je vašim rukama: vašim greholjubljem, vašim slastoljubljem, vašim samoljubljem.

U ovome svetu, i u svima svetovima, za hrišćanina postoji samo jedna vrhovna vrednost, vrhovna svezrednost - Gospod Hristos. Ne samo za hrišćanina nego i za svakog čoveka koji se duhovno probudio i sagledao svu jezivu ozbiljnost čovekova bića i njegovog života u svom svetu. Sve zemaljske vrednosti, ozbiljno i nepristrasno procenjene, imaju u sebi onoliko stvarne i neprolazne vrednosti koliko Gospoda Hrista imaju u sebi. Bez Njega, one ustvari i nisu vrednosti. Štaviše, stavi li se na jednu stranu sav svet a na drugu Hristos, onda je svet, sav svet - *trice* i splačine i dubre prema vrednosti koju sobom pretstavlja Gospod Hristos (Flp. 3,8). Zašto? Zašto? Zašto? Zato, zato, zato - što Gospod Hristos daruje čoveku ono što mu niko od ljudi i niko od bogova darivati ne može: pobedu nad smrću, vaskrsenje, život večni, istinu večnu, pravdu večnu, ljubav večnu, radost večnu, carstvo nebesko. Sve to Gospod Hristos daruje čoveku kao Bogočovek, dajući mu sebe - jedinog istinitog Boga u svima svetovima, i sa sobom i u sebi dajući mu sva božanska savršenstva, kakva oko ljudsko ne vide, niti uho ču, niti srce ljudsko nasluti (sr. 1. Kor. 2,9). Osim toga Gospod Hristos daruje čoveku i sve božanske sile, pomoću kojih čovek sve to pretvara u svoj život, u svoju savest, u svoju besmrtnost, u svoju večnost, ulažući sa svoje strane trud i revnost kroz svete vrline. Radeći tako, hrišćanin doživljava i preživljava Gospoda Hrista: njegov život - kao svoj život, Njegovu smrt - kao svoju smrt, Njegovo vaskrsenje - kao svoje vaskrsenje, Njegovo vaznesenje - kao svoje vaznesenje. Jer hrišćanin biti i znači: Gospoda Hrista neprekidno doživljavati kroz svete tajne i svete vrlipe (sr. Flp. 3,9-15).

Vodeći takav život, hrišćanin ustvari živi na nebu iako je telom na zemlji: sva radost njegova je na nebu, sva ljubav, sva nada, sva istina, sav raj, sva večnost, svo blaženstvo; sve i sva mu je - u čudesnom Gospodu Hristu, koji sedi s desne strane Boga Oca, vođavajući Crkvu, telo Svoje, oživljujući je, strojeći je, izgrađujući je, uzrastajuć je, uvećavajući je, vodeći je, rukovodeći je. Zato je - "*naše življenje na nebesima*" (Flp. 3,20). Po zemlji hodimo, na nebu živimo. A živeći na nebu, mi smo nedosežni za smrt, za đavole, za poraz, za pogibao. Samo pod jednim uslovom: da *spasenje svoje gradimo sa strahom* i trepetom, stalno stražeći i molitvom sebe uznoseći u gornje sveteve, nebeske, božanske, Hristove.

Mi smo hrišćani: kada srca svoja i misli svoje držimo i čuvamo u Gospodu Isusu, kada su stalno u Njemu (Flp. 4,7); i tako su iznad svake smrti, jer ih Gospod blagi ispunjuje Svojom svespasonosnom, sveobožujućom, sveobesmrćujućom blagodaću. Srca naša u Gospodu Isusu! To znači: sva su ispunjena Njsgovom ljubavlju, Njegovom istinom, Njegovom pravdom, Njegovom večnošću. Sva su gore, na nebu! Uvek neboletna, naročito na svetoj liturgiji, kada ih blagodatna evharistična sila okrili kroz sveštenoslužiteljev molitveni usklik: "Gore imajmo srca!" gore - u Hristu, pa će nam uvek biti puna raja, puna ljubavi, puna istine, puna radosti, puna večnosti, puna božanskog *mira* koji *prevazilazi svaki um* (Flp. 4,7). - Misli naše u Gospodu Isusu! To znači: svaka se Njime hrani, Njime živi, Njime besmrtuje, Njime večnuje, Njime blaženstvuje, Njime umuje, Njime bogoumuje, Njime misli, Njime bogomisli. Zato su takve misli nedosežne i za najkrilatije moljce očajanja i sumnje, i za najprepredenije lupeže u rodu ljudskom, kao što su: smrt - svaka smrt, i đavo - svaki đavo.

Sav svim srcem u Gospodu Isusu, sav svim mislima u Gospodu Isusu, sveti Apostol radosno objavljuje svima vidljivim i nevidljivim svetovima svoju gromovitu blagovest: "*Sve mogu u Hristu Isusu koji mi moć daje*" (Flp. 4,13). - Šta je to sveti Apostol dao Gospodu Isusu, te je od Njega dobio tu božansku moć, tu bogočovečansku svemoć? Dao je veru, ljubav, nadu, molitvu, post, trpljenje, bdenje, blagost, smirenje, trud, trud, trud; a kroza sve to i u svemu tome dao je čudesnom i čudotvornom Gospodu - svu dušu svoju, sve srce svoje, svu savest svoju, svu volju svoju, sve biće svoje, sve, sve, sve! Svega sebe dao Gospodu, zato svega Gospoda i dobio. To što važi za svetog Apostola, važi i za sve nas hrišćane. Ta blagovest je sveblagovest i ove svete Poslanice koju sveti Apostol iz okova svojih u Rimu upućuje hrišćanima u Filipi, a preko njih i svima hrišćanima svih vremena i naraštaja.

NAPOMENE:

1. Pri korekciji ovog avinog "Tumačenja poslanice Filipljanima Sv. apostola Pavla" koristili smo izdanje manastira Čelije kod Valjeva, Beograd 1986; a za korekciju staro-grčkog teksta poslanice koristili smo: Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ, ΕΓΚΡΙΣΕΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΩΝ «Ο ΣΩΤΗΡ» ΑΘΗΝΑΙ – ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1980, i internet izdanje Myriobiblos - Home of the Greek Bible - Library of the Church of Greece, na linku: <http://www.myriobiblos.gr/bible/nt2/default.asp> (Zor. A. St.).
2. Videti Pogovor na kraju knjige "Tumačenje Poslanica Prve i Druge Korinćanima Sv. Apostola Pavla" (izd. Man. Čelije, Beograd 1983, str. 481-492), koji u svemu važi i za ovo izdanje. - Prim. urednika.

1,1-2

Flp. 1,1-2: 1 Pavle i Timotej, sluge Isusa Hrista, svima svetima u Hristu Isusu, koji su u Filipi, s episkopima i đakonima: 2 Blagodat vam i mir od Boga Oca našega i Gospoda Isusa Hrista.

1,1

[sadržaj](#)

Stalno hrišćaninovo osećanje prema Gospodu Hristu jeste: On je sve i sva, a ja sam niko i ništa. To osećanje vodi i rukovodi sav život hrišćaninov u ovom svetu. Najsavršeniji primer toga je sveti apostol, prvovrhovni apostol Pavle. To je Evanđelje, to blagovest naročito sve njegove poslanice Filipljanima (Flp. 1,21; 3,8-21; 4,13). Sveti apostol oseća sebe i zna sebe kao *slugu Hristovog*, samo kao slugu: Gospod Hristos je Gospodar u svemu, a on - sluga Njegov u svemu. Slugino je da stalno izvršuje volju Gospodara svog, utoliko pre i utoliko radosnije što je Gospodar u isto vreme Gospod i Bog. A zar prema Gospodu Bogu, čovek dok je čovek = dok je hrišćanin, može imati drukčiji stav nego - smerno i radosno služenje i slugovanje?

Sveti apostol naziva sebe *slugom* a ne apostolom, jer biti sluga Hristov - zaista je veliko zvanje i vrhovno dobro. Ko je sluga Hristov, taj je nesumnjivo slobodan od greha; i budući istinski sluga, on neće pristati da bude sluga nikome drugome.[1]

Hrišćani su hrišćani time što su Hristovi: njih kao da nema u njima, svom dušom su u Hristu, svim srcem, svim bićem. A On, sav svet i beskrajno čovekoljubiv, kroz svete tajne i svete vrline razliva stalno po njihovim dušama svoje svete božanske sile. I tako ih postepeno osvećuje, oslobađajući ih od svega nesvetog, nečistog, grehovnog. Zato se sveti apostol i obraća svima hrišćanima u Filipi kao "*svima svetima u Hristu Isusu*". A hrišćani su "*u Hristu Isusu*" od samog početka: od svetog krštenja. Svetim krštenjem su dobili sveti kvasac osvećenja. A život im je dat da tim svetim kvascem uskisnu vascelo biće svoje, sva "tri kovanja brašna" svog: um, srce i volju. Da ih osvete, i tako provode sveti život u Gospodu Hristu.

Od samog početka hrišćanstva *episkopi* su rukovodioci hrišćana u njihovom evanđelskom životu. Oni, i njihovi pomoćnici: sveštenici i *đakoni*. A prva dužnost rukovodioca u svetom življenju, šta je? - Da najpre sami budu "*sveti u Hristu Isusu*".

1,2

Sve što je sveto dolazi od *blagodati* Božje. Otuda i svetost hrišćana sva je od blagodati i u blagodati. Pod *blagodaću* se razumeju sva sveta božanska sredstva i sve svete božanske sile, date ljudima od Trisvetog Božanstva preko Gospoda Hrista radi njihovog spasenja od greha, smrti i đavola, i svetog življenja od Oca kroz Sina u Duhu Svetom. Otuda je sva *blagodat od Boga Oca, i Gospoda* našega *Isusa Hrista*, i Utešitelja blagog. Sve što treba duši, daje blagodat. A kroza sve to ona daje i božanski *mir*. *Blagodat* se daje ljudima kao sinovima Božjim. Bog je naš Otac, a mi - deca njegova, sinovi Njegovi. To saznanje i to osećanje je srž našeg hrišćanskog samosaznanja i našeg hrišćanskog samoosećanja. A kako postajemo sinovi Božji? Postajući braća Hristova. A kako postajemo braća Hristova? Izvršujući volju Oca Njegovog nebeskog: "Jer ko izvršuje volju Oca moga koji je na nebesima, taj je brat moj" (Mt. 12,49). Gospod i brat! kakva čast i kakva odgovornost! koliko je svetosti potrebno u životu hrišćanina, da bi postao i zanavek ostao sin Božji i brat Hristov. Ali sile za takvo sveto življenje daje nam *blagodat* kroz našu veru i radi naše vere.

1,3-6

Flp. 1,3-6: 3 Zahvaljujem Bogu svome kad god vas se setim, 4 svagda u svakoj molitvi svojoj moleći se za sve vas radošću, 5 što postadoste zajedničari u Evanđelju od prvoga dana do danas, 6 ubeđen potpuno u to da će onaj koji je počeo dobro delo u vama dovršiti ga tja do dana Isusa Hrista.

Svaku pomisao svoju na njih, sveti apostol pretvara u *molitvu za njih*. To je zaista prava evanđelska briga o ljudima. Pomisao naša na nekog čoveka, da se izvije u molitvu našu za tog čoveka, - to je hrišćanska dužnost naša. Apostol se "*svagda*" moli za Filipiske hrišćane "*s radošću*". Zašto? Zato što su postali "*zajedničari u Evanđelju*". A to znači: *zajedničari* u svemu Božjem: u istini Božjoj, u ljubavi Božjoj, u dobroti Božjoj, u pravdi Božjoj, u životu Božjem, u večnosti Božjoj. A ima li veće radosti od te za bedne žitelje naše planete? Kako su morale biti duge molitve svetog apostola kada se on "*svagda u svakoj molitvi svojoj*" moli za sve hrišćane Filipiske, kao što se sigurno molio i za sve ostale hrišćane po svima drugim mestima. To nije ni čudo, jer hrišćani, "*zajedničari u Evanđelju*", treba da ostvare u životu, da ovaploče u sebi sve evanđelske istine Božje. Jer to nije podvig koji počinje danas a završava se sutra, nego je to podvig koji počinje od dana našeg krštenja a završava se danom Strašnoga suda. *Zajedničarenje u Evanđelju*, to "*dobro delo*" koje je kroz sveto krštenje počeo u nama sam Duh Sveti, traje, vrši se, usavršava se u nama "*tja do dana Isusa Hrista*", tojest do Strašnoga suda. Ovim nam sveti apostol otkriva veliku tajnu zagrobnog života. Umirući telom, mi dušom odlazimo sa zemlje u zagrobni svet, u kome ostajemo sve "*do dana Isusa Hrista*". Pa zar se i tamo nastavlja "*dobro delo*" koje smo počeli na zemlji? Da. nastavlja se sve dok se ne dovrši. Jer mi ostajemo u Crkvi kao živi članovi njeni. A u njoj je uvek Duh Sveti i sam Gospod Hristos.^[2] U Crkvi nema mrtvih, nego su svi uvek živi; i sav život u njoj svih članova njenih odživljuje se stalno blagodaću od Oca kroz Sina u Duhu Svetom. Život svakog člana Crkve, i posle smrti njegovog tela, nastavlja se življenjem duše u Crkvi. *Blagodat* koja je u duši u ovom svetu, odlazi sa dušom u onaj svet, i "*dobro delo*", koje je počelo u duši na zemlji, nastavlja se i u onom svetu, raste,

usavršava se sve "do dana Isusa Hrista". Jer i odlazeći u onaj svet, duša ostaje u Crkvi, koja je jedna i na zemlji i na nebu: jedan je isti u njoj Gospod Isus, jedan isti Duh Sveti, jedna ista Istina, jedan isti Život, jedna ista blagodat. Večna glava Crkve, čudesni Gospod Bogočovek Hristos, neprekidno oživljuje svojim životvornim silama telo Svoje, Crkvu, koja jedinstvom svojim obuhvata i nebeski i zemaljski svet.

1,7-11

Flp. 1,7-11: 7 I pravo je da ovo mislim za sve vas, jer vas imam u srcu, vas koji ste i u okovima mojim i u odbrani i u utvrđivanju Evanđelja zajedničari sa mnom u blagodati, 8 Jer Bog mi je svedok koliko čeznem za svima vama u ljubavi Isusa Hrista. 9 I to molim Boga, da ljubav vaša sve više i više izobiluje u znanju i svakom osećanju - ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, 10 da kušate šta je bolje, da biste bili čisti i besprekorni u dan Hristov, 11 napunjeni plodova pravde - δικαιοσύνης (= pravednosti) kroz Isusa Hrista, na slavu i hvalu Božju.

1,7

"Pravo je da ovo mislim za sve vas". A šta je to? To je ovo: da će svi oni "dobro delo" svoje razrađivati i usavršavati sve "do dana Isusa Hrista". "Zajedničari u Evanđelju", hrišćani su to uvek zajedno sa apostolima i svima svetima. I svi oni zajednički sabornim životom usavršavaju blagodaću svaki "dobro delo" svoje po meri sila svojih i moći svojih. *Zajedničar* sa svima u *blagodati*, sveti apostol ih čovekoljubivo sve ima u *srcu* svom. I time daje primer i ukazuje na dužnost: da svaki hrišćanin nosi u srcu svom svu braću po veri kao zajedničare u *blagodati*, u blagovesti, u životu, u večnosti. I to da ih apostolski uvek ima u *srcu* svom, pa bio u *okovima*, u slobodi, u *odbrani Evanđelja*, u posvedočavanju i *utvrđivanju evanđelskih istina*, svuda i svagda. Jer nam i evanđelski podvizi postaju laki i radosni, kada nam braća po veri ispunjuju srce i zagrevaju ga prisustvom svoje saborne hristočežnjive *ljubavi*. A *ljubav*, - eto sile koja sve što je Hristovo čini milim, radosnim, lakoostvarljivim u životu. Od nje je radost, od nje oduševljenje, od nje revnost, od nje celokupno evanđelsko življenje. "Duhovna ljubav je tako silna, da ona nikad ne ustupa ničemu, već uvek vlada dušom ljubećeg, i ne dopušta da je pobeđe nikakve nevolje, nikakve muke. Jer kao što u peći Vavilonskoj, pri onako strahovitom plamenu, za one blažene Mladiće bejaše rosa, tako i ljubav, obuzevši dušu onoga koji ljubi Boga i ugađa Mu, ugašuje svaki plamen i proizvodi čudesnu rosu".[3]

1,8

Evo evanđelske, evo hristolike, evo nove *ljubavi* od nove blagovesti i nove zapovesti (sr. Jn. 13,34). Što traži od svoje braće po veri, to im sam apostol najpre daje: *ljubav Hristovu*, ljubav božansku, ljubav svetu. Sve što im čini i piše, na to ga hristolika *ljubav* potstiče. Ponesen, i stalno nošen tom *ljubavlju* prema svima, apostol neumorno radi na njihovom spasenju, na njihovom osvećenju, na njihovom usavršavanju. To ga čini heruvimski budnim, serafimski revnosnim, anđelski okriljenim. Hristolika *ljubav* ga je toliko preobrazila, da on zaista više liči na anđela nego na čovska, više pripada nebu nego zemlji. Šta kažem? Ta on sav pripada Hristu Bogu, i nebesima nad nebesima, a među nama je samo da bi i nas ispunio hristočeznjivom *ljubavlju* i poveo nas tamo, ka čudesnom Gospodu, iznad svih nebesa.

1,9

Da se tom svesladosnom hristolikom *ljubavlju* ispune svi hrišćani, eto šta je predmet svake njegove molitve za njih. Sad nam sveti apostol kazuje šta je to što on moli od Boga, "*svagda u svakoj molitvi svojoj*" za sve njih (Flp. 1,4). To je *ljubav Hristova*. Nju Bog daje, najviše za molitvu. Ona je više dar Božiji, negoli podvig čovečiji. Kao i svaki evanđelski podvig. "*Ljubav je od molitve*", blagovesti sveti Isak Sirin. Ali i molitva je od *ljubavi*. Sve su evanđelske vrline među sobom organski povezane, i sačinjavaju jedno telo: svaka živi kroza sve, i sve kroz svaku; svaka zavisi od svih, i sve od svake. A "sveza savršenstva" koja ih sve sljubljuje, spaja, sjedinjuje u jedan savršeni organizam, jeste ljubav (Kol. 3,12-14). Ko nju savršenu ima, ima sve ostale. Stoga je ona ta koja daje neprolaznu božansku vrednost: i veri, i znanju, i požrtvovanju, i pravdi, i trpljelju, i istini, i svakom evanđelskom podvigu (sr. 1. Kor. 13,1-13). "*Ljubav da izobiluje u znanju*", jer samo znanje koje je od ljubavi ima večnu vrednost i besmrtno trajanje. Po samoj prirodi svojoj ljubav je božanska sila poznanja: njome poznajemo i Boga, i čoveka, i svaku ljubljenu tvar, jer se njoj svemilosnoj otkrivaju i tajna Boga, i tajna čoveka, i tajna svake stvari. Ljubav neminovno procveta znanjem. Ukoliko ona raste, raste sa njom i znanje. Savršena ljubav daje savršeno znanje. Znanje pak bez ljubavi, to je oko bez zenice, uvo bez sluha, telo bez duha. Takvo znanje nadima, vodi u gordost; a gordost ubija dušu kao niko. To je porok koji je vrhovnog anđela pretvorio u đavola, akamoli čoveka; u šta sve njega ne pretvara! (sr. 1. Kor. 8,1).

Ne samo u *znanju*, nego "*ljubav vaša da sve više i više izobiluje i u svakom osećanju*": neka svako vaše *osećanje* proključa, procveta *ljubavlju*, jer samo tako *svako osećanje* postiže svoje božansko naznačenje, i postaje za čoveka i radost i raj. *Osećanje* ljudsko, neispunjeno božanskom *ljubavlju*, za čoveka je ogromna muka i čitav pakao. A znanje ljudsko, neispunjeno tom *ljubavlju*, nije drugo do najstrašniji pandemonijum. Božanska *ljubav* je jedina sila u našem zemaljskom svetu koja i ljudsko saznanje i ljudsko *osećanje* ozdravljuje i normalizuje, obesmrćuje i eternizuje. Tako se samo u Hristu, u Njegovoj *ljubavi*, isceljuju od svog ludila i ljudsko saznanje i ljudsko osećanje. Isceljuju od satansko-humanističke autarkije, samodovoljnosti; od satansko-humanističke usebezaljubljenosti, usebezatvorenosti. Jer je osnovno

načelo života i Satane i humanističkog čoveka: biti sam sebi dovoljan; živeti sobom, od sebe, u sebi, za sebe; ne priznavati van sebe ni Boga, ni Istinu, ni Pravdu, niti ikakvu veću vrednost; biti sebi sve i sva. A to je osnovno načelo i njihovog saznanja i njihovog osećanja. Takva pak usebezaljubljenost i usebezatvorenost jeste besvetlosna tamnica u kojoj postepeno ljudi, dok najzad potpuno ne poludi i Satana i čovek, i njihovo saznanje i njihovo osećanje.

Ko ljubi Hristovom *ljubavlju*, dobija od Gospoda goruće, plameno srce. Ta *ljubav* je nenasito blago: jer i voljeni i volitelj sve više i više žude da budu voljeni. Mera te *ljubavi* je - nikada ne stati: τὸ μηδαμοῦ ἴστασθαι: "*neka ljubav vaša sve više i više izobiluje u znanju i svakom osećanju*". Apostol ceni ne prosto svaku *ljubav*, nego ljubav koja proizlazi iz znanja, tojest ne podjednaku *ljubav* prema svima, jer takva ljubav ne bi bila ljubav već ravnodušnost. Šta znači: "*u znanju*"? Znači: sa rasuđivanjem, sa razmišljanjem, sa razboritošću. Jer ima i takvih koji vole nerazumno - ἄλογος, na dohvat, zbog čega njihovo prijateljstvo i nije postojano.[4]

1,10

Ljubavlju Hristovom izlečeno i ispunjeno ljudsko saznanje i osećanje, sposobno je da uvek sa sigurnošću propađe i izabere "*ono što je najbolje*" za čoveka, i tako vodi čoveka putem čistog i svetog života i u ovom i u onom svetu sve "*do dana Isusa Hrista*". Samo dugim vežbanjem u *ljubavi*, i ostalim svetim vrlinama, osećanja se naša osposobljavaju za sigurno i nepogrešivo razlikovanje i dobra i zla, i Boga i đavola (sr. Jevr, 5,14). Bez *ljubavi* Hristove u svome umu i saznanju i u svome *srcu i osećanju*, čovek ustvari ne zna i ne oseća ni šta je istinsko dobro ni šta istinsko zlo. No

1,11

ispunjen *ljubavlju* Hristovom, on uvek izabira ono što je evanđelsko, besmrtno, božansko, večno; to i seje po duši svojoj, po mislima svojim, po osećanjima svojim; i sve to postepeno niče, raste, sazreva, i *plodovima* božanske *pravde*, i lične pravednosti ispunjuje vascelo biće čovekovo. A sve to i niče, i raste, i sazreva, i donosi plodove pravde - "*Isusom Hristom*". *Plodovi pravde* su besmrtna hrana, kojom se besmrtna duša čovekova stalno hrani i u ovom i u onom svetu, tako kroz svu večnost. Šta su "*plodovi pravde*"? *Pravda* je skup svih svetih evanđelskih vrlina; življenje u njima jeste pravednost. Pravedan je onaj koji živi u svetim vrlinama. Svaka vrлина rađa svoje besmrtne plodove *pravde*, i hrani čoveka.

Besplodna ostane duša čovekova ako se ne oplodi *ljubavlju* Hristovom; бесплодан um i saznanje, бесплодно *srce i osećanje*. Njih pustoši i muči neutoljiva glad, kao što je pustošila i mučila udaljenu i otuđenu od Boga dušu, saznanje i osećanje bludnog sina evanđelskog. I ničim da se

nahrane i zasite. A ljubav Hristova u duši, vodi čoveka iz podviga u podvig, iz revnosti u revnost, i on stalno rađa *plodove pravde*, kojima hrani i sebe i braću oko sebe.

1,12-14

Flp. 1,12-14: 12 Hoću pak da znate, braćo, da ovo što se sa mnom zbiva ispade na napredak evanđelja, 13 tako da se razglasi u svoj sudnici i kod sviju ostalih da su moji okovi za Hrista. 14 I mnoga braća u Gospodu, ohrabreni okovima mojim, većma smeju govoriti reč Božiju bez straha.

1,12

Ma kakvo zlo činili ljudi Hristovom apostolu, Gospod ga promislom svojim okreće na korist i spasenje. Sveti Pavle je u okovima zbog propovedi *Evanđelja*; njemu se sudi; oko njega su straže, sigurno ne sa malo bezobzirnosti, ali "*ovo što se zbiva sa mnom*,

1,13

veli sveti apostol, *ispade na napredak evanđelja*". Jer biti u *okovima za Hrista*, silna je propoved o *Hristu*. Jer kroz njih doznaju o Hristu i Njegovoj blagovesti i sudije, i tamničari, i stražari, i građani. Naročito kada su "*okovi za Hrista*" na tako neustrašivom evanđelistu kakav je apostol Pavle. "*Okovi za Hrista*", - ta to su Pavlova heruvimska krila, koja ga nose po svima svetovima, te on sa ushićenjem objavljuje svima da su ti okovi za njega - radost nad radostima, blaženstvo nad blaženstvima, ukras nad ukrasima. Božanska sila Hristova se baš u tome i pokazuje što On okove koji su Njega radi pretvara u radost nad radostima.

1,14

I hristočejnivi Pavle ih nosi kao najveće odlikovanje. Gledajući Pavla sa kakvom radošću i neustrašivošću nosi *okove za Hrista*, mnogi se hrišćani i sami ispunjuju *hrabrošću* i *smelije* propovedaju Hristovo *Evandjelje*.

1,15-26

Flp. 1,15-26: 15 Istina, jedni iz zavisti i svađe, a drugi od dobre volje propovedaju Hrista; 16 jedni dakle uz prkos objavljuju Hrista nečisto, misleći da će naneti žalost mojim okovima, 17 a drugi iz ljubavi, znajući da za odbranu Evandjelja ležim u okovima. 18 Šta dakle? Bilo kako mu drago, dvoličenjem ili istinom, Hristos se propoveda; i tome se radujem, a i radovaću se; 19 jer znam da će mi se ovo zbiti na spasenje vašom molitvom i pomoću Duha Isusa Hrista - διὰ ἑπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος ..., 20 kao šgo čekam i nadam se da se ni u čemu neću postideti, nego da će se i sad, kao svagda, sa svakom slobodom - ἐν πάσῃ παρρησίᾳ (= sa svakom smelošću) Hristos veličati u telu mome, bilo životom ili smrću. 21 Jer je meni život Hristos, a smrt dobitak. 22 A kad mi življenje u telu plod donosi, to ne znam šta ću izabrati. 23 Jer na dve vatre gorim: imam želju otići i sa Hristom biti, što je mnogo bolje; 24 ali ostati u telu potrebnije je vas radi. 25 I ovo znam pouzdano da ću ostati i biti kod sviju vas za vaš napredak i radost vere, 26 da hvala vaša mnome izobiluje u Hristu Isusu kad vam opet dođem.

1,15

Svojom besprimernom neustrašivošću i revnošću u prapovedanju Hrista, sveti apostol Pavle morao je izazivati i oduševljenje, i raspre, i *svađe*, i *zavist*. Niko kao on, izuzev Gospoda Hrista, nije toliko savesti ljudske zbunjivao, toliko zemljotresa u dušama izazivao, toliko srca ljudskih preobrazio. Posle čudesne ličnosti Hristove, najviše je ljudi padalo i dizalo se oko ličnosti apostola Pavla. Zaista je i on bio "kamen spoticanja", "kamen sablazni" za mnoge; i oko njega su plamtela uzbuđena pitanja: "dokle ćeš mučiti duše naše?" A on je silinom svoje evanđelske propovedi zaista mučio duše onih koji su ili bili protiv Hrista ili bez dovoljno odlučnosti da poveruju u Hrista. Niko nije više ljudi privukao Hristu od *njega*; ali isto tako niko ni više protivnika nije imao od njega. Zato je i najviše muka podneo za Hrista. Svemu Hristovom on se neizmerno raduje; svakoj reči o Hristu, pa makar dolazila "*iz zavisti i svađe*"; jer će i takva reč izazvata prave revnitelje Evandjelja da Hrista brane i *propovedaju "iz ljubavi", "od dobre volje"*. Glavno je da se ime Hristovo razglašuje, da pada u duše ljudske. A ono će već tamo samo od sebe čudotvorno dejstvovati: duhovno previranje izazvati; i čovek će se za NJega ili protiv NJega odlučiti. Jer Gospod Hristos, Bogočovek i Spasitelj, najneobičnije i najsvršenije biće u svetu, zato je tu: "da bude znak protiv koga će se govoriti", i "da mnoge podigne i obori" (Lk. 2,31). I zaista, On neprestano i podiže i obara: podiže pokajnike, obara bezbožnike; podiže dobroljupce, obara greholjupce. Sve što je dobro hrli ka NJemu, sve što je zlo ustaje na NJega.

1,16

Kada ljudi objavljuju, propovedaju Hrista "*iz svađe*", ne mogu Ga propovedati "*čisto*", objaviti Ga onakvog kakav On ustvari jeste u svojoj božanskoj svekrasoti i sveistini. U njihovom izdanju On je uvek manje istinit, manje pravedan, manje božanstven, manje dobar, manje čovekoljubiv, manje milostiv, manje spasonosan, manje potreban, manje neophodan. Uvek je to unakaženi Hristos. Hristoljupci to osećaju, to znaju. Zato ih to ne može sablazniti, već samo na još veću revnost pobuditi. Neki su zbog apostola Pavla propovedali Hrista "*iz prkosa*", "*iz svaće*", misleći da će time "*naneti žalost*" okovima njegovim. Ali *okovi* Hrista radi, za svetog apostola su uvek radost, beskrajna radost, koju mu niko ne može pretvoriti u žalost. U njemu je hristoljublje tako silno i svemoćno, da ono sva stradanja njegova za Hrista pretvara u blaženstva njegova u Hristu. Svim svojim bićem on je u Hristu, i Hristos u njemu. Sve istine Hristove žive u njemu sa svima svojim beemrnostima i večnostima. Kud god pogledaš u njemu, ti samo Hrista vidiš, samo Hrista susrećeš. Zaista, eto čoveka koji se potpuno obukao u Hrista, potajno ovaplotio u sebi Hrista, te on više i ne živi u sebi nego Gospod Hristos (sr. Gal. 2,20).

1,17

U dušama bogočežnijih ljudi Pavlovo hristoljublje izaziva čitave požare revnosti. I oni onda "*iz ljubavi*" propovedaju Hrista. I ta sama ljubav koja vri u njihovom saznanju i osećanju, uči ih te objavljuju i *propovedaju* Gospoda "*čisto*", ἁγνῶς = sveto, besprekorno: sav Gospod blista u svojoj bogočovečanskoj stvarnosti i spasonosnosti. I oni to čine utoliko radije što znaju da njihov učitelj leži u okovima "*za odbranu evanđelja*", "*zbog odbrane evanđelja*". On, veliki i svemoćni čudotvorac, mogao je jednim molitvenim uzdahom ka Gospodu Sladčajšem da raskine okove svoje kao paučinu; ali on s radošću ostaje u njima, jer se Evanđelje Gospoda Hrista najuspešnije propoveda radosnim stradanjem za Gospoda Hrista. Još nešto: "reč Božja se ne veže" (2. Tim. 2,9); ljubav Božja se ne gasi tamom tamnice, već još jače pobuđuje drute, te "*iz ljubavi*" *propovedaju* Boga ljubavi - Gospoda Hrista.

1,18

"*Hristos se propoveda*", - to je glavna *radost* svetog Apostola. Onda su i okovi - radost, i tamnica - radost, i sve muke - radost. Onda, tamnica postaje - carska palata, a okovi - carske ogrlice, a sve muke - nepropadljive dijademe. "*Dvoličenjem ili istinom*" Evanđelje se propoveda:

seje se seme božanske istine po dušama ljudskim; nešto će od tog semena propasti u zlim dušama, ali će jedan deo njegov u čistim dušama ljudskim doneti rod ili po sto, ili po šezdeset, ili po trideset (sr. Mt. 13,18-23).

1,19

Hristovom čoveku, sve što mu se događa, služi *na spasenje*, naročito stradanje za Evandjelje. Ali spasenje se nikada ne daje čoveku bez pomoći bližnjih. Zato i sam prvovrhovni apostol veruje i zna da će mu se ovo njegovo stradanje zbiti *na spasenje molitvom* braće po veri. Ali to nije sve, i nije dovoljno; to je odavde, sa zemlje, pomoć ljudska. Potrebna je još pomoć odozgo, s neba, *pomoć Duha Svetoga*, pomoć Trojičnog Božanstva. Jer duša ljudska je tako ogromna i toliko važna, da u njenom spasenju učestvuje i nebo i zemlja, i ljudi i Anđeli i sva Presveta Trojica.

Veliku i bogoljubivu dušu ne mogu povrediti nikakve nevolje ovoga sveta: ni neprijateljstvo, ni kuđenja, ni klevete, ni opasnosti, ni spletke, jer je ona uzišla na visoku goru, kuda ne dosežu strele puštene odozdo, sa zemlje. Takva je bila duša svetog apostola Pavla: nastanjena iznad svih vrhova, na visoravni duhovne filosofije, istinske filosofije - τῆς ὀντως φιλοσοφίας. Gonjen carem, blaženi apostol je imao i druge neprijatelje, koji su mu pričinjaivali razne jade i klevetali ga žestoko. A on, šta on veli? Evo šta: ne samo ne tugujem zbog toga i ne kunjam, nego se radujem, i radovaću se ne samo sada nego uvek. I može li me snaći neko neprijateljstvo i zavist, a da ne doprinesu mojoj propovedi Evandjelja? "*Znam da će mi se ovo zbiti na spasenje vašom molitvom*, veli on Filipljanima, *i pomoću Duha Isusa Hrista*". - Kakvo smirenoumlje u blaženog apostola! Vodeći teške borbe na raznim bojištima on je izvršio bezbroj dobrih dela, i već se nalazio na domaku venca, - ta to je Pavle! šta bi se veće moglo reći od tota? - I on, koji je bezbrojnim podvizima već bio stekao sebi spasenje, piše Filipljanima da će ga oni spasti svojom molitvom, jer će mu se na njihove molitve dati blatodat Duha Svetoga.[5]

1,20

Kada si sa svetim apostolom Pavlom, osećaš svim bićem da čovek ne treba da postoji bez Hrista; a postoji li, treba da je sav Hristov. Drukčije se čovek ne može ni osmisliti, ni opravdati njegovo postojanje. Bez Hrista, čovek je sav plen smrti, sav rob greha, sav gozba crvima: sav smrad, sav sram, sav užas. Sa Hristom, čovek se oslobađa svega toga, vaskrsava iz svih grobova svojih, oživljava iz svih smrti svojih, ulazi u sve besmrtnosti božanske, i postaje - božansko veličanstvo. Da, čovek postaje božansko veličanstvo. I sav život ovoj, pa i samu smrt svoju telesnu, pretvara u neustrašivo i sveradosno veličanje Hrista, u neprekidnu himnu Hristu. Primer? - Sam sveti

apostol Pavle. Zar njegov život u telu nije neprekidna himna Hristu, slavoslovlje Hristu? Služiti Hristu, malo je; potrebno je: uvek veličati Hrista "*sa svakom slobodom*", "*sa svakom smelošću*", i to u telu. Jer je to božanski smisao tela čovečijeg, božansko naznačenje njegovo. I ono nam je radi toga dato; ne samo duša. Duša je polovina čoveka, a telo - druga polovina; i tako se dobila čudesna bogolika celina. I život i smrt u telu, samo su bogodano sredstvo da se Hristos veliča i slavi, da se živi u NJemu i radi NJega. Zato sveti apostol i telesnu smrt svoju pretvara u himnu Hristu, u veličanje Hrista.

Evo kod svetog apostola Pavla prave evanđelske vere u sebe kao čoveka: vere u sebe od vere u Hrista; Hristos je moja sila, moja moć; po sebi, ja sam sav slabost, sav nemoć. A ona humanistička, a ona svetovna vera u sebe kao čoveka, samoljubiva i gord, vodi iz sloma u slom, iz propasti u propast. Sveti apostol zna čoveka, zna da je po sebi slab i nemoćan, a jedino sa Hristom moćan i svemoćan, zato i veruje samo u ohrisovljenog, u hristonosnog čoveka. Iz ogromnog iskustva svog sveti apostol zna da mu je Hristos sve i sva. Otuda i tolike odlučnosti njegove da "*sa svakom smelošću*" veliča Gospoda Hrista. A tome prethodi: odlučno nametnuti sebi evanđelske podvige, i revnosno ih upražnjavati "*sa svakom smelošću*" i u duši i u telu; kada je u pitanju Gospod Hristos ne štedeti sebe niti išta svoje.

Kakva u svetog apostola čistota i svetost života: ni u čemu se *ne postideti* pred Gospodom Hristom. Smelije izjave svet čuo nije. Ali ona je evanđelski potpuno opravdana, jer dolazi od čoveka koji je po čistoti i svetosti života zaista - arhandeo u telu. No ovakvu izjavu nije presveti apostol dao da bi sebe pohvalio, već da bi i ostale hrišćane na takav život potstakao. O, ume on i da ponizi sebe kao niko od svetih apostola, i kao niko od ljudi; takvih samoponiženja su pune njegove Poslanice, njegovo evanđelje.

Pavlova je nada: "*Nadam se da se ni u čemu neću postideti*". Vidiš li, upozorava sveti Zlatoust, koliko vredi nada u Boga? Ma šta se dogodilo, izjavljuje sveti apostol, neću se postideti, neprijatelj me neće savladati. Naprotiv, i sada će se, kao svagda, sa svakom slobodom Hristos veličati u telu mom. - Neprijatelji su se nadali da svojim zamkama ulove Pavla, da unište njegovo učenje. Stoga apostol i kaže da to neće biti, i da sada on neće umreti, nego će se kao svagda, i sada uzveličati Hristos u telu Naegovam; jer ga je Gospod mnogo puta izbavljao iz mnogih smrtnih opasnosti (sr. 2. Kor. 1,9). Sveti apostol je uveren da će se Gospod Hristos nasigurno uzveličati u telu njegovom bilo životom ili smrću. Kako, sveti apostole? *Životom*, jer me je Hristos spasio: *smrću*, jer mi je Hristos darovao toliko revnosti, i učinio me jačim od smrti.^[6]

1,21

Stanite, svi svetovi koliko vas ima, i sva bića! dole sva srca, svi umovi, svi životi, sve besmrtnosti, sve večnosti! Jer sve to bez Hrista - pakao je do pakla, pakao nad paklom, i nema im broja, nema im kraja ni u visinu, ni u dubinu, ni u širinu. Život bez Hrista, smrt bez Hrista, istina bez Hrista, sunce bez Hrista, vasiona bez Hrista, - ta to su neopisive besmislice, kostolomne

muke, duholomna mučilišta. Neću ni život ni smrt bez Tebe, Gospode svečudesni! Neću ni istinu, ni pravdu, ni raj, ni večnost! Ne, ne! Ti, samo Ti u svemu, kroza sve i nada sve! Ne bude li tako, bolje me potpuno uništi, survaj me iz bića u nebiće, kao što si me nekada iz nebića izveo u biće. Ali znamo, Jedini Čovekoljupče, Ti si postao čovek i ušao u naše biće, u naš život, u našu smrt, u naš svet, u našu muku, u našu istinu, i pokazao da si Ti - njihov smisao, i njihov raj. I otkrio si, o Svečudesni, da je život samo Tobom i u Tebi blagovest i raj; tako i smrt, i besmrtnost, i večnost, i svet, i sunce, i istina, i pravda, i jedna vasiona, i druga, i sve vasiona, i sva nebesa, i nebesa nad nebesima, i sva bića u svetovima - blagovest do blagovesti i raj do raja. Da, samo Tobom i u Tebi - blagovest do blagovesti i raj do raja, i svemu tome nigde, nigde kraja ...

Čovek samo u Bogočoveku doživljuje sebe kao blagovest i kao raj. Onda je blagovest - živeti, blagovest - umirati; raj - živeti, raj - umirati. Onda i *smrt* postaje čoveku *dobitak*, jer i ona odvodi k NJemu, nezamenljivom i jedinstvenom Bogu i Gospodu. A gde je On, tu je sav raj, sve večnosti, sva blaženstva. Zar onda smrt nije dobitak? O, On je toliko bezgraničan, da ljudsko biće koje živi u NJemu verom i ljubavlju, On sa svih strana opkoljava, čineći ga učesnikom svih Svojih savršenstava. I takav čovek Hristom oseća sebe kao sebe, i saznaje sebe kao sebe. I sve Hristovo, pomoću svetih tajni i svetih vrlina postaje njegovo, a on - božanski sunaslednik Hristov (sr. Gal. 4,7; Rim. 8,17). Tajna je ovo velika: reč je o čoveku kao članu Crkve Hristove, kao članu čudesnog tela NJegovog, u kome se svešteno i tajanstveno vrši čovekovo ucrkovljenje i ocrkovljenje, uhristovljenje i ohristovljenje, ubogočovečenje i obogočovečenje.

Istina, ako nije Hristos, ne treba mi, pakao je. Tako i pravda, i ljubav, i dobro, i sreća; tako i sam Bog, ako nije Hristos, pakao je. O, ne treba mi, ne treba, ne treba ni istina bez Hrista, ni pravda bez Hrista, ni ljubav bez Hrista, ni Bog bez Hrista. Neću ih ni po koju cenu! Evo, pristajem na sve smrti; u svaku me po stoput vrgnite, u svaku bez ostatka saterajte i nemilosrdno uništite, samo ništa bez Hrista neću: ni sebe, ni samoga Boga, i sve što je između toga - neću, neću, neću!

"Meni je život Hristos, a smrt dobitak": i umrevši, izjavljuje sveti apostol, ja umreti neću, jer imam život u sebi. Neprijatelji moji bi me onda umrtvili, kada bi mogli strahom iščupati veru iz duše moje; dok je Hristos sa mnom ja živim, makar i smrt naišla. Čak i u ovom životu ne sačinjava moj život to što živim već Hristos. I kada se u ovom životu ne sastoji život u tome, nego što sada živim u telu, živim verom; utoliko pre i za budući život izjavljujem: ja više ne živim, nego živi u meni Hristos (Gal. 2,20). Takav treba da je hršpćašš. Ne živim ja, - raščlanjuje apostolovu misao sveti Zlatoust -, običnim životom. Kako onda živiš, blaženi Pavle? Zar ti ne gledaš sunce? zar ne dišeš zajednički vazduh? zar ne upotrebljavaš hranu koju i svi? zar ne hodiš po zemlji kao mi? zar ti nije potreban san, odeća, obuća? Što kažeš: "ne živim"? Kako ne živš? Što se hvališ? - No, ovo nije hvalisanje. Da nije dela koja svedoče, ovo bi se s pravom moglo nazvati hvalisanjem. A pošto dela svedoče, kakvo je onda hvalisanje? Apostol izjavljuje da on ne živi; na drugom mestu veli: razape se meni svet, i ja svet (Gal. 6,14); a na trećem: *meni je život Hristos*. Šta sve to znači? - Evo šta: naziv život ima mnogo značenja, kao i naziv smrt. Postoji život telesni, postoji i život grehovni, kao što apostol kaže na drugom mestu: koji umresmo grehu, kako ćemo još živeti u njemu? (Rim. 6,2). Prema tome, može se živeti grehovnim životom. No postoji život večni i besmrtni, a sa njim i nebesni, jer apostol veli: naše je življenje na nebesima (Flp. 3,20). Isto tako postoji i život telesni, o kome je rečeno: u NJemu živimo, i krećemo se, i jesmo (D. A. 17,28). Dakle, sveti apostol ne kaže da on ne živi prirodnim životom,

već da ne živi životom grehovnim, kojim žive svi ljudi. I s pravom tako govori. Jer ko ne žudi za sadašnjim životom, kako živi njime? Kako živi njime onaj koji žuri ka drugom životu? Kako živi njime onaj koji prezire smrt? Kako živi njime onaj koji ne želi ništa zemaljsko? Kako živi njime onaj koji ne haje ni za hranu, ni za odelo, ni za išta ovdašnje? Reci mi: zar tim životom živi onaj koji prezire i novac, i uživanja, i glad, i žeđ, i opasnosti, i zdravlje, i sreću? Sigurno ne. Sveti apostol živi ne tim životom, već životom kojim hoće Hristos. Izjavljujući: "meni je život Hristos", sveti apostol kao da veli: ispitaj život moj, i videćeš da je meni Hristos život. "A smrt dobitak". Zašto? Zato što ću posle smrti jasnije poznati NJega, jer umreti znači otpočeti pravi život. Ništa mi strašno neće učiniti oni koji me ubiju, jer će me odaslati k mome životu, oslobodivši me ovoga koji mi nije svojstven.[7]

1,22

"Življenje u telu - plod donosi", besmrtni *plod*, samo kada biva Hristom i radi Hrista. To je onaj plod što čovek donosi kada živi Hristom kao loza čokotom. Hristos - čokot, a on - loza. I loza *"rađa mnogi rod"* ako se hrani životvornim sokovima čokota: ljudska priroda rađa besmrtnan božanski rod ako se hrani svetim božanskim silama Hristovim. Bez toga, ona se suši, vene, i ne donosi *roda*, jer "ne može *roda* roditi sama od sebe". Samo ako se verom nakalemi na božanski čokot: Hrista, i pomoću svetih tajni i svetih vrlina drži na NJemu, onda *"rađa mnogi rod"*. Van životne veze sa životvornim Gospodom Hristom ljudska se priroda potpuno obesplodi, sasušu, te je "skupljaju, i u oganj bacaju, i spaljuju" (Jn. 15,1-6). Zato je čovekoljubivi Spasitelj objavio blagovest sveistinitu i sveneophodnu: Bez mene ne možete činiti ništa (Jn. 15,5).

Gospod je i postao čovek, da bi ljude osposobio za besmrtna božanska dela. Očovečenjem Svojim i bogočovečanskim domostrojem spasenja On je zemlju pretvorio u rasadnik besmrtnosti i obitalište besmrtnika. Čega se god kosne, sve se iz smrti budi kao iza sna, sve vaskrsava. Živi li telo ljudsko NJime, ono postaje radionica besmrtnih božanskih misli, osećanja, dela. A On radi toga i "postade telo" (Jn. 1,14), da telo ljudsko pretvori u radionicu besmrtnosti i svega besmrtnoga. Od NJega, i sa NJim, prijatno je, božanski prijatno - biti u telu, biti čovek. Ne samo to, nego je i božanski uzvišeno. Jer niko nije, kao On, dodelio telu ljudskom besmrtnan božanski cilj, i dao mu sva sredstva da taj cilj postigne. *"Življenje u telu - plod donosi"*, tojest donosi besmrtni i večni život u Gospodu Hristu, život koji počinje ovde na zemlji, a produžava se kroza svu večnost u onome svetlu. Jer Gospod je i postao telo, da bi pokazao da je "i telo za Gospoda, i Gospod za telo" (1. Kor. 6,13). Time je ovaploćeni Gospod otkrio koliko je telo po prirodi svojoj i po naznačenju svom - Božje, obitalište Božje, organ Božji, hram Božji, telo Božje. Da, jer telo ljudsko u Bogočoveku postalo je telom Božjim. Telom Svojim Gospod Hristos je svakom telu proputio put u vaskrsenje i život večni.

O, kakava filosofija. Uzvikuje sveti Zlatoust; apostol Pavle je i odbacio ljubav prema ovdašnjem, zemaljskom životu, i nije ga oklevetao! jer rečima: *"smrt je dobitak"* on je odbacio ljubav prema njemu, a rečima: *"življenje u telu plod donosi"* pokazao je da je i ovdašnji život neophodan. Na koji način? Ako se koristimo njime kako treba, ako donosimo *plod*. A ako je besplodan, onda

više nije život. Drveće koje ne *donosi ploda*, mi bacamo u oganj. Živeti, to je nešto srednje i bezrazlično; no živeti pošteno ili nevaljalo, zavisi od nas. Stoga nemojmo mrzeti život, jer se može živeti i čestito - καλῶς; a kada upotrebljavamo život na zlo - κακῶς, ni onda ne treba kriviti život. Zašto? Zato što tome nije uzrok život, nego slobodna volja naša. Bog ti je dao život, da živiš za NJega; a ti po nevaljalosti živeći grehom, sam sebe podvrgavaš svakoj krivici.[8]

1,23-24

Dve vatre: hristoljublje i bratoljublje. Dve vatre, a jedan požar. I to neugasiv. "*Sa Hristom biti*", - o, ko tu radost može izraziti! i: za Hrista međ ljudima raditi, - o, ko tu korist može opisati! Iz ovog sveta otići, za svetog hristoljupca znači: Hristu otići i sa NJim večito biti. To je ushićenje za smrt, i radost od smrti, za koje ne zna ne samo dohrišćanski zemaljski svet, već nijedan svet od onih visoko nad zemljom gore, i od onih duboko pod zemljom dole. Nema smrti više! Jer je tu s nama, sav u telu Svom - Crkvi: On, jedini Pobeditelj smrti. A gde je On - Svebesmrtni, tu nema smrti; tu sve vaskrsava u besmrtnost i život večni. Smrt - put ka Hristu; smrt - kapija ka Hristu; smrt - vaskrsenje u Hristu, sastanak *sa Hristom*, jedini sastanak kome ne preči nikakav rastanak.

Da, ali ovde na zemlji smrt pustoši one koji su bez Hrista, a najviše one koji neće Hrista. Zato čovekoljubivo srce neustrašivog hristoljupca smatra da je potrebnije ostati još "*u telu*", na zemlji, pa tu raditi, Besmrtnim spasavajući ljude od smrti. Da, to raditi: ljude spasavati od smrti Hristom, NJegovim Evanđeljem. Čovekoljubivi hristoljubac se odlučuje za ovo drugo: za trud i podvig; za služenje Hristu "*u telu*" među ljudima, da bi spasavao ljude od greha, smrti i đavola, sjedinjujući ih *sa Hristom*.

Hristoljublje i čovekoljublje - dve vatre, na kojima hrišćanin radosno gori, a ne sagoreva. Gori kao nesagoriva kupina, ali kao i ona - ne sagoreva. Ne sagoreva, jer gori mekim i blagim božanskim ognjem, koji neugasivo svetli, zagreva, prosvećuje i osvećuje. Svejedno, i jedna i druga ljubav su Hristove; i jedna i druga su radi NJega, zato je blaženstvo goreti na njima, na dvema svetim vatrama.

Ništa blaženije od Pavlove duše, jer ništa plemenitije, - blagovesti bogorečivi evanđelist Antiohijski, sveti Zlatoust. Smrt, koje se svi mi bojimo, nju Pavle želi, njoj hita. *Otići, i sa Hristom biti, mnogo je bolje*, veli hristočeznjivi apostol, ali ipak *ne znam šta ću izabrati*. - Šta govoriš, sveti apostole? Ti ćeš otići odavde na nebo i bićeš sa Hristom, a ne znaš šta da izabereš? Ne, to nije svojstveno Pavlovoj duši. Jer ko ne bi izabrao da bude sa Hristom, kada bi mu neko osigurao i čvrsto ga uverio u to? Razume se, svaki bi to izabrao. Ali, kao što ne zavisi od nas - otići i *sa Hristom biti*, tako ne zavisi od nas ni - *ostati* ovde. Za svetog Pavla pak bilo je moguće i jedno i drugo. Šta kažeš? Znaš i uveren si da ćeš *biti sa Hristom*, a ovamo se kolebaš govoreći: *ne znam šta ću izabrati*; pa čak se rešavaš da ostaneš ovde, u telu? Ta šta je to? Nije li ti život na zemlji gorak, pregorak: u gladi, u žeđi, u golotinji, u brigama, u nevoljama, u trpljenju mnogom, u bedama, u teskobama, u ranama, u tamnicama, u bunama, u trudovima, u nespavanju, u postu, u opasnostima? Nisi li primio pet puta četrdeset manje jedan udarac, triputa šiban bio, kamnovan

bio, tri brodoloma pretrpeo, dan i noć u dubini morskoj proveo, bio u opasnostima na vodi, u opasnostima od razbojnika, u opasnostima po gradovima, u opasnostima po pustinjama, u opasnostima među lažnom braćom? (sr. 2. Kor. 6,4,5; 11,24-26). Kako dakle ti, vodeći tako gorak život, želiš još da ostaneš ovde? Nisi li ti rekao: Bojim se da drugima propovedajući sam izbačen ne budem? (1. Kor. 9,27). Ako ni zbog čega drugog, onda zbog toga bi trebalo da želiš otići iz ovog života. Čak kada bi ovaj život bio pun bezbrojnih blaga, i u tom slučaju trebalo bi želiti osloboditi se svega toga radi mnogovoljenog Hrista. O, Pavlove duše! ništa njoj ravno nije bilo, niti će biti. - Sveti apostole, ti si okružen bezbrojnim strahotama i bojiš se budućnosti, a odbijaš da budeš kod Hrista? Da, odbijam, odgovara sveti apostol, ali odbijam radi Hrista: da bi one koje sam učinio slugama NJegovim, još više utvrdio u dobrom raspoloženju, u ljubavi, kako bih uradio da njiva koju sam zasejao donese što više roda. Zar ti ne čuješ da ja tražim ne svoju korist nego korist bližnjih? zar ti ne čuješ da ja želim biti odlučan od Hrista, samo da bih mnoge priveo k NJemu? Kada sam se na to rešio, kako da se sa još većim zadovoljstvom ne rešim produžiti svoj boravak na zemlji, samo da bi to koliko god poslužilo njihovom spasenju.[9]

Ko će iskazati silu Tvoju, Gospode (Ps. 105,2), uzvikuje sveti Zlatoust, što Ti nisi sakrio Pavla, nego si takog muža javio vasseljeni? Kada si stvorio zvezde i sunce, svi Ti Anđeli jednodušno uznesoše slavu i hvalu, ali ne toliko kao kada si javio Pavla nama i celoj vasseljeni. Od toga zemlja postade sjajnija nego nebo: on, svetliji od sunčane svetlosti, puštaše iz sebe najblistavije munje i razlivaše svetle zrake. I kako veliki plod proizvede on za nas: ne rastinje gajeći niti voćke hraneći, nego plod pobožnosti i rađajući i negujući do zrelosti, i neprestano podižući one što padaju. Ustvari, sunce ne može isceliti voćku koja je počela da truli; a Pavle je odvratio od greha ljude, pokrivene bezbrojnim ranama. Pored toga, sunce ustupa noći, a Pavle je i đavola pobedio. NJega ništa nije slomilo, ništa nadvladalo. Sunce, nalazeći se visoko gore, pušta svoje zrake dole; a Pavle, odozdo izlazeći, napuni svetlošću ne prostor između neba i zemlje, nego čim otvori usta on Anđele ispuni velikom radošću. Jer kada radost biva na nebu za jednog grešnika koji se kaje (Lk. 15,10), kako se onda neće ispuniti radošću Nebeske Sile kada Pavle prvom propovedu svojom ulovi mnoge? Ta šta ja govorim? Dosta je bilo da Pavle samo progovori, pa da od toga zaigraju nebesa i udare u veselje. Jer kada pri izlasku Izrailja iz Misira gore zaigraše kao ovnovi i brdašca kao jaganjci (Ps, 113,1.4), onda kakva li je radost nastala kada su ljudi bili prevedeni sa zemlje na nebo? Eto zbog čega je Pavlu bilo potrebnije ostati u telu.[10]

1,25

Odluka je pala; pobedilo je hristoljubivo čovekoljublje: sveti apostol ostaje u telu među hrišćanima "za napredak i radost vere" njihove. Napredovanjem u veri raste u duši radost od vere. Što veća vera, veća i radost: radost u svima podvizima vere. Savršena vera, savršena i radost. To je ona božanska i besmrtna radost, o čijoj slatkoj tajni Spasitelj govori učenicima Svojim na Tajnoj Večeri: I radovaće se srce vaše, i vaše radosti niko neće uzeti od vas (Jn. 16,22). Kako vera napreduje? Napreduje kroz ljubav, kroz molitvu, kroz post, kroz pravednost, kroz milostivost, i ostale evanđelske podvige i vrline. A kroz njih raste i množi se *radost vere*. Zato je carstvo Božije: "pravda i mir i radost u Duhu Svetom" (Rim. 14,17). Pravda uvek

označava sve evanđelske vrline, sprovedene u život. Pravednost i nije drugo do: evanđelske vrline ostvarene u životu. A pravednik: čovek u kome žive sve evanđelske vrline.

1,26

Sveti apostol uzima na sebe evanđelske podvige i trudi se na napredovanju vere kod hrišćana, da bi oni što više zavoleli Hrista, i *hvala njihova njime izobilovala u Hristu*. Jer sve što im čini, on im čini radi Hrista, kako bi im Ga što više omileo. Sveti apostol jedno želi: da ga shvate samo kao slugu Hristovog, kome je volja Hristova sve i sva. Ako ga hvale, i ta hvala da bude *"u Hristu Isusu"*. Hvala, ne radi Hrista i ne u Hristu, za apostola je što i pokuda, sramota. Evanđelsko je pravilo: "Koji se hvali, Gospodom neka se hvali" (2. Kor. 10,17). Sve što je uzvišeno, božansko, besmrtno, večno, od Gospoda je: "stoga neka se niko ne hvali čovekom" (1. Kor. 3,21). Čovek? - Dim, i cvet, i crvinjak. Ali, čovek u Hristu, - o, to je već besmrtnik! to je već - miomir sveta. "Mi smo Hristov miomir Bogu", izjavljuje sveti apostol (2. Kor. 2,15).

1,27-30

Flp. 1,27-30: 27 Samo živite dostojno evanđelja Hristova, da bih, bilo da dođem i vidim vas, bilo da sam daleko, čuo za vas da stojite u jednome duhu, da se jednostužno borite zajedno za veru evanđelja 28 i da se ni u čemu ne plašite od protivnika, što je njima znak pogibli a vama spasenja, i to od Boga. 29 Jer se vama darova Hrista radi, ne samo da verujete u njega nego i da stradate za njega, 30 imajući onu istu borbu kakvu videste u meni i sada čujete za mene.

1,27

"Samo živite dostojno evanđelja Hristova". Šta to znači? To znači: sav život svoj živeti po Evanđelju, voditi i rukovoditi Evanđeljem; sve meriti, sve ceniti, sve proveravati Evanđeljem: i misli, i pomisli, i osećanja, i raspoloženja, i namere i dela, i istinu i pravdu, i dane i noći, i celokupno svoje javno i tajno življenje; i sve tako do Strašnoga suda. To još znači: neprestano držati svete zapovesti Evanđelja. Evanđelska je zapovest: ljubi Gospoda Boga svim srcem svojim, svom dušom svojom, svom snagom svojom, - činiš li to, ti živiš *"dostojno Evanđelja Hristova"*. Evanđelska je zapovest: ljubi bližnjeg svog kao sebe samog, - postupaš li tako, ti živiš *"dostojno Evanđelja Hristova"*. Evanđelska je zapovest: blagosiljajte one koji vas kunu; činite dobro onima koji vas mrze: molite se Bogu za one koji vas gone, - ispunjuješ li to, ti živiš

"*dostojno Evanđelja Hristova*". I tako redom, držeći sve zapovesti evanđelske, od prve do poslednje, mi živimo "*dostojno Evanđelja Hristova*". Činiti ono što Evanđelje Hristovo naređuje da se čini, a ne činiti ono što ono zabranjuje, - eto to je živeti "*dostojno Evanđelja Hristova*". Greh, svaki greh i jeste ono što je nedostojno Evanđelja.

Zapovest: "*živite dostojno evanđelja Hristova*", isto je što i druga zapovest: "živite dostojno Boga" (Kol. 1,10): to jest dostojno Hrista Boga: jer je On *živeo* u telu, kao čovek, i pokazao nam kako Bog *živi* u našem zemaljskom, čovečanskom svetu. *Živeti* kao što je On *živeo*, to i znači: živeti dostojno Boga, *živeti dostojno Evanđelja*. A za takav život Gospod Hristos nam daje sve potrebne božanske sile (sr. 1. Petr. 1,3-8). Tih božanskih sila eno u svetom bogočovečanskom telu NJegovom, Crkvi; to su svete tajne i svste vrline. *Živeći* u njima, čovek živi "*dostojno Boga*", "*dostojno Evanđelja Hristova*". Razume se, taj život u Crkvi je uvek saboran, uvek u zajednici "sa svima svetima"; svi "*jednodušno zajedno*" žive *verom Evanđelja* i bore se *za veru Evanđelja*.

Rekavši im da žive *dostojno Evanđelja Hristova*, sveti apostol im pokazuje i način takvog *življenja*. A to je - iskrenost u veri: jer drukčije se ne može biti u *jednom duhu*. Zatim im zapoveda da imaju i *jednu dušu*. A to je dokaz prevelike ljubavi.[11] *Dostojno Evanđelja* živi onaj koji se odrekao sebe, i uzeo krst, i sleduje Hristu.[12]

1,28

Ko je vaš *protivnik*? Najpre đavo, pa zatim i sve sluge njegove: gresi, strasti, sablazni; i svi koji žive u gresima i strastima, i hoće da i vas uvuku u takav život. Ko još? Svaki *protivnik* Hristov je u isto vreme i vaš protivnik: hristoborci, a nevidljivo sa njima, i ispred njih i iza njih, svi duhovi zla ispod neba. Očigledno, strašnijih protivnika niko nema. Šta onda? - "*da se ni u čemu ne plašite od protivnika*", "jer je veći koji je u vama" negoli koji je u njima (1. Jn. 4,4), nesravnjeno veći, nesravnjeno jači. Samo je potrebno da živite u NJemu, I On u vama; da živite "*dostojno Boga*", "*dostojno Evanđelja Hristova*", i niko vam od vaših protivnika ne može ništa nauditi ni u ovom ni u onom svetu. Živite li tako, vi ste već naoružani sveoružjem Božjim (Ef. 6,10-18), i nećete se ni u čemu *plašiti* od svojih *protivnika*. Nećete se *plašiti* jer se sa vama "*jednodušno zajedno*" bore protiv vaših neprijatelja svi svetitelji Božji, od prvog do poslednjeg. A ispred sviju vas - On: svemoćni i svepobedni Gospod i Bog naš Isus Hristos.

To življete "*dostojno Boga*", ta jednodušna borba zajedno sa svima svetima za veru Evanđelja, i jeste znak *spasenja*, i znak pobeđe. Jer u *spasenju* je i pobeđa, u *spasenju* - od greha, smrti i đavola. To su tri glavna protivnika. Pobeđa nad njima, pobeđa je u isto vreme i nad svima ostalima. No to što je hrišćanima znak *spasenja*, njihovim je protivnicima *znak pogibli*. Evanđelje Hristovo kazuje hrišćanima šta je *spasenje*, i daje im božanske sile da ga postignu; u isto vreme ono kazuje od čega *protivnici* Hristovi padaju, i zbog čega propadaju. Znak *spasenja* i znak *pogibli*, "*i to od Boga*". Od Boga znamo i čime se spasavamo i čime propadamo. *Spasavamo* se Evanđeljem, a ubijamo sebe grehom.

1,29

Vera u Hrista živi u ovom svetu *stradajući za Hrista*. Zašto? Zato što na nju ustaje sve što je satansko, zlo i greholjubivo u svetu. A ustaje sve to na nju, jer ona nanosi smrt svakome grehu, svakome zlu, svakome đavolu. Nanosi kroz to i smrt samoj smrti. Ona: smrt - svakom zlu, zato svako zlo ustaje na nju; ona - smrt svakom đavolu, zato svaki đavo ustaje na nju; ona - smrt svemu hristobornom i bogobornom, zato svi hristoborci i bogoborci ustaju na nju.

Stradanje za Hrista - dar je od Hrista: "*vama se darova Hrista radi, ne samo da verujete u njega nego i da stradate za njega*". Vera u Hrista - dar je od Hrista (sr. 1. Kor. 12,9); ali uz taj dar uvek ide i drugi dar: *stradanje za Hrista*. To stradanje biva dvojako: unutrašnje - nevidljivo, i spoljašnje - vidljivo. Unutrašnje stradanje dolazi od unutrašnje duhovne borbe: čovek vere stalno se bori u sebi sa nečistim mislima, sablažnjivim pomislima, ružnim osećanjima, rđavim naklonostima, tajnim strastima, greholjubivim navikama, silovitim iskušenjima. Jer sve to smeta veri, sprečava je, ranjava je, raslabljuje je, suzbija je, ubija je. O, to su velike i teške borbe, velika i teška stradanja. A osim te unutrašnje, uvek i spoljašnje borbe, borbe sa protivnicima vere u spoljnjem svetu. I to su duge i uporne borbe; i u njima se mnogo *strada za Hrista*. Vera hoće Hrista Boga u svetu, hoće život "*dostojan Boga*", a sve što je u svetu protiv toga, ustaje na nju, ratuje protiv nje, muči je, ismeva je, bije i želi da je ubije, da je uništi, da ne bude ni nje u svetu, ni njenog Hrista Boga. Ali, Hristom Bogom smo i nepobedivi i svepobedni. NJegov bojni poklič stalno bruji u dušama hrišćana: "U svetu ćete imati nevolje; ali ne bojte se, jer ja pobedih svet" (Jn. 16,33). A grom Večne Istine pobednički grmi iz blagovesti svetog Voanergesa: "Vera je naša pobjeda koja pobjedi svet; svaki koji je rođen od Boga pobjeđuje svet" (1. Jn. 5,4). *Stradanje za Hrista* uvek vodi pobjedi vere. Zato se hrišćani raduju kada se udostoje stradanja za Gospoda Isusa (sr. D. A. 5,40-41). Za sve hrišćane svih vremena važi ona evanđelska reč apostolska: "Koji god hoće pobožno da žive u Hristu Isusu, biće gonjeni" (2. Tim. 3,12). A gonjenima Hrista radi pripada carstvo nebesko, sa svima božanskim savršenstvima i blaženstvima (sr. Mt. 5,10-12).

1,30

Primer takve vere u Hrista, i takvog *stradanja za Hrista* jeste - sam apostol Pavle. Zaista, u njemu izobiluje i dar vere u Hrista, i dar *stradanja za Hrista*. Koju to istinu vere on nije odstradao, i za koju nije postradao? koja se to opasnost ustremila na veru Hristovu, a nije udarila na njega? koja je to muka, koju on nije radosno uzeo na sebe za napredak vere Hristove? Ima li podviga koji je mogao koristiti propovedi Evanđelja, a da ga on nije pronašao, prigrlio, i svim mu se bićem predao? (sr. 2. Kor. 11,22-32). U ovom svetu zla i greha hrišćani mogu živeti verom u Hrista samo *stradajući za Hrista*. I oni to s radošću čine. "U svetu imamo nevolje, izjavljuje

sveti apostol Pavle, ali nam se ne dosađuje; zbunjeni smo, ali ne gubimo nade; progone nas, ali nismo ostavljeni; obaljuju nas, ali ne ginemo; i jednako nosimo na telu smrt Gospoda Isusa, da se i život Isusov pokaže na smrtnome telu našem. Jer mi živi jednako se predajemo na smrt za Isusa, da se i život Isusov pokaže na smrtnom telu našem (2. Kor. 4,8-11). Iza *stradanja za Gospoda Isusa* hrišćane očekuje večni život u Gospodu Isusu. To je ono zbog čega oni s radošću podnose sva stradalja za Hrista, i zbog čega su im sve sadašnje brige lake. "Naša laka sadašnja briga donosi nam večnu i od svega pretežniju slavu, nama koji ne gledamo na ono što se vidi, nego na ono što se ne vidi, jer je ovo što se vidi - privremeno, a ono što se ne vidi - večno" (2. Kor, 4,17-18).

Evandelska je istina: stradanje za veru dar je od Boga. Bez ove se istine ne može biti hrišćanin. Zato je svaki hrišćanin - ispovednik i mučenik. U većoj ili manjoj meri on se uvek muči za Hrista, *strada za Hrista*; i stradanjem ispoveda Hrista.

NAPOMENE:

1. Sveti Zlatoust, In Philipp. Nomil. I, 1; Migne, P. gr. t. 62,181-182.
2. Sr. Jn. 14, 17; 15, 26; 16. 7. 13; D. A. 1, 1-28, 31; 1. Kor. 12, 3-13, i sav Novi Zavet, od početka do kraja.
3. Sveti Zlatoust, tamo, Nomil. I, 3; sol. 184.
4. Sveti Zlatoust, tamo, Nomil. II, 1; sol. 189, 190.
5. Sveti Zlatoust, tamo, Nomil. III, 1; col. 197, 198.
6. tamo, Nomil. III, 1; sol. 199.
7. Sveti Zlatoust, tamo, Nomil. III, 2.3; sol. 200, 201, 202.
8. tamo, Nomil. III, 3; sol. 202.
9. tamo. Nomil. IV, 1; sol. 205. 206.
10. tamo, Nomil. IV, 1. 2; sol. 206. 207.
11. Sveti Jovan Damaskin, In Er. ad Rhilip. cap. 1, vers. 27; R. gr. t. 95, sol. 864 V.
12. Blaž. Teofilakt, Ehros. in Erist. ad Rhilir. sar. 1, vers. 27; R. gr. t. 124, sol. 1156.

2,1-11

[sadržaj](#)

Flp. 2,1-11: 1 "Ako ima dakle koja uteha u Hristu, ako ima koja pouka ljubavi, ako ima koja zajednica Duha - εἴ τις κοινωνία Πνεύματος, ako ima koja milostivost i žalostivost, 2 ispunitite

moju radost, da jedno mislite - ἴνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε (= da isto mislite), jednu ljubav imate, jednodušni i jednomisleni. 3 Ništa ne činite uz prkos ili za praznu slavu, nego smirenoumljem smatrajte jedan drugog većim od sebe. 4 Ne gledajte svaki na svoje, nego svaki i na ono što je drugih. 5 Jer ovo da se misli među vama što je u Hristu Isusu (= ovo mislite u sebi što je u Hristu Isusu), 6 koji, budući u obličju Božjem, nije se otimao da se izjednači s Bogom, 7 nego je ponizio sebe - ἑαυτὸν ἐκένωσε (= ispraznio sebe), uzevši oblinje sluge, postavši kao i drugi ljudi. 8 I našavši se naoči kao čovek, on ponizi sebe - ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν - postavši poslušan do smrti, i to smrti na krstu. 9 Zato i Bog njega silno uzvisi, i darova mu ime koje je veće od svakoga imena, 10 da se u ime Isusovo pokloni svako koleno onih koji su na nebu i na zemlji i pod zemljom, 11 i da svaki jezik prizna da Isus Hristos jeste Gospod na slavu Boga Oca.

2,1-2

Najteže je vladati svojim mislima i osećanjima. U tebi su, a ne znaš im ni poreklo ni kraj. Otkuda dolaze, kuda odlaze? Izlaze sve iz nekih bezdana odozdo, utonu sve u neke bezdane naviše, naokolo. Pa ipak ostaju u tebi, i tebe čine tobom, i pomoću njih ti osećaš i saznaješ da si ti - ti, a ne neko drugi. Ustvari, oni su tvoj pravi život. Ono što mi nazivamo životom, život je utoliko ukoliko to osećamo i saznajemo. Ako nam je osećanje zdravo i beskrajno, i misao, onda nam je i život beskrajn. Ako su nam misli kratke, sakate, zgrčene, sušičave, mrtvičave, a uz njih i osećanja, onda nam je takav i život. Kako osećamo i saznajemo život, takav nam i izgleda: krajn i beskrajn, smrtan i besmrtan. Ako su nam misli i osećanja beskrajni i besmrtni, onda i život osećamo i saznajemo kao nešto beskrajno i besmrtno. Smatramo li pak da je naš život nešto što se završava smrću, znak je da su nam misli i osećanja porobljeni nečim smrtnim. Mi u svet oko sebe izračujemo ono što sačinjava nam unutrašnji svet. Dijapazon, raspon ljudskih misli i osećanja je ogroman: naniže proteže se do đavola, naviše do Boga, a čovek - između toga dvoga. Ako je čovek bogočežnjiv, i svoje srce drži u Bogu (sr. Flp. 4,7), onda sve njegove misli i osećanja uplove u sve božanske beskrajnosti, u sve besmrtnosti, u sve večnosti; i on se oseća sav beskrajn, sav besmrtan, sav večan. Prožete i sa svih strana opkoljene božanskim i večnim, mada vrlo raznovrsne i veoma mnogobrojne, njegove se misli uvek slivaju u jedno: u božanstveno, u besmrtno, u večno. Tako i njegova osećanja, sva su opkoljena Bogom i NJegovim beskrajnostima. A biti u Božjim čudesnim beskrajnostima, postojati i kretati se i živeti u njima, to i jeste pravi život misli i osećanja, njihovo božansko naznačenje. To je ono što čini da misli raznih ljudi misle jedno, i njihova osećanja osećaju jedno: Boga, NJegova beskrajna savršenstva i neiskazana blaženstva. Otuda samo u Bogu ljudi mogu jedno misliti i jedno osećati: "*jedno mislite, jednu ljubav imajte*".

Da to postigne, potrebno je čoveku da svega sebe pronikne Hristom i NJegovim Duhom Svetim. Tada se svaka njegova misao preobražava u bogomisao, i svako njegovo osećanje - u bogoosećanje. To je istinska uteha i za misao ljudsku, i za osećanje; to njihov istinski život, istinska besmrtnost, istinska večnost: - "*ako ima koja uteha u Hristu*". A u NJemu jedino i ima. Vodeći i rukovodeći ljudske misli i osećanja, Bogočovek ih svojom božanskom silom preobražava u božanski uzvišene, besmrtne i blagoslovene. A ta božanska sila jeste, na prvom

mestu, *ljubav*. Prožete božanskom *ljubavlju*, misli ljudske se preobražavaju iz sile u silu. Tako i osećanja. *Ljubav* je glavna misleća i osećajuća sila. *Ljubavlju* misliti, ljubavlju osećati, - eto šta daje božanski smisao i božansku vrednost i ljudskim mislima i ljudskim osećanjima; eto šta ih uči besmrtnosti i večnosti: - "*ako ima koja pouka ljubavi*".

Ljudski duh je bogoliki, duholiki odblesak Boga Duha Svetoga, zato mu je za normalan život potrebna *zajednica*, opštenje sa Duhom Svetim: κοινωνία τοῦ Πνεύματος. Dok je god zatvoren u sebe, ili svetom oko sebe, on se nalazi u bezizlaznim teškoćama i neiskazanim mukama. Tada živi kao u mnogim grobovima. A čim verom stupi u *zajednicu* sa Svetim Duhom, on vaskrsava iz svih grobova svojih, pronalazi pravoga sebe i svoje pravo naznačenje. Pravo, istinsko, božansko naznačenje ljudskoga duha jeste: živeti u Duhu Svetom. Jer samo život u Duhu Svetom daje besmrtnost i radost i njegovim mislima i njegovim osećanjima. Van Duha Svetoga, i misao i osećanje nisu drugo do - "muka duhu", i pakao duhu. "*Ako ima koja zajednica Duha*". Da, ima; eno je sva u Crkvi, jer je sav Duh Sveti u njoj. A život u Crkvi nije drugo do neprekidna *zajednica* duha ljudskog sa Duhom Svetim. To nam je podario Bog čovekoljublja - Gospod Hristos. NJega radi je Utešitelj Blagi i sišao u naš svet; NJega radi i ostao u NJegovom Bogočovečanskom telu kao duša Crkve. Svojom blagodaću Duh Sveti ujedinjuje sve članove Crkve u jednu dušu, u jedno srce; u sabornu dušu Crkve i u saborno srce Crkve. I misao im je lično-saborna i osećanja lično-saborno, jer svaki pripada svima i svi svakome. Ali pri tome svaki ostaje potpuno u svojoj neokrnjenoj ličnosti sa svima svojim individualnim odlikama. Kada misli misao, misli je svojom dušom koja je blagodatno-organski vezana sa sabornom dušom Crkve; tako i svako osećanje dolazi iz srca koje je blagodatno-organski povezano sa sabornim srcem Crkve. "*Jedno mislite*"; - da li to sputava i upropašćava misao? Ne, jer su hrišćaninovo misli otvorene sve božanske beskrajnosti i bezgraničnosti, i u njima sva božanska savršenstva. I kada hrišćanin misli, on Hristom misli u Duhu Svetom; i kada oseća, on Hristom oseća u Duhu Svetom. To je ono što stalno osigurava božansku slobodu i božansku bezgraničnost i mislima hrišćaninovima i osećanjima. To isto čini te su hrišćani i "jednodušni" - σὺμψυχοι (= sadušni) i jednomisljeni - τὸ ἕν φρονοῦντες". Da tako hrišćani misle, i da tako osećaju, eto u čemu je radost svetog i mnogobrižnog apostola: "*ispunite moju radost*" ...

U našem čovečanskom svetu hristolika ljubav se uvek pojavljuje kao evanđelska *milostivost* i *žalostivost*: "*ako ima koja milostivost i žalostivost*" ... Ima ih u izobilju u svakom pravom hrišćaninu, jer ih Duh Sveti obilno izliva i razliva po svakoj hristoljubivoj duši (sr. Rim. 5,5). *Milostivost i žalostivost*, - ta u tome je celokupno Evanđelje Spasovo; u tome sav odnos Jedinog Čovekoljupca prema grešnom rodu ljudskom. Ko je tako beskrajno žalostiv i bezgranično milostiv kao On - Svemilostivi Saosetljivac? A po ugledu na NJega, i po daru od NJega, krotki i žalostivi svetitelji NJegovi. Jer im je sva duša satkana od svemilosne evanđelske žalostivosti i svenežne evanđelske milostivosti.

Takav život ispunjuje hrišćanina neizmernom smernošću. U njemu stalno gori osećanje i svetli saznanje da je sve to dar Božji, a ne njegova zasluga. Sam um njegov, koji neprestano svoje misli preobražava u bogomisli, ispunjuje se beskrajnim smirenjem i pred Bogom i pred ljudima. Tako se sav um pretvara u *smirenoumlje*: smireno umuje o svemu, uvek pogledajući na Boga i Gospoda, i svaku misao završavajući NJime. Smirenoumlje i jeste: o svemu misliti, umovati Bogom; svaku misao NJime voditi, NJime rukovoditi, NJime hraniti, NJime ograđivati, NJime kontrolisati. Takav čovek iskreno smatra druge većima od sebe, i boljima od sebe. Nema svetitelja koji sebe nije smatrao grešnijim od svih ljudi. Sveti život se uvek pojavljuje kao osećanje svegrešnosti. Gledajući sebe iz Boga, iz savršenstava Božjih, šta može i najsvetiji čovek videti u sebi, ako ne greh i slabost i nemoć? i kako sebe smatrati, ako ne manjim od drugih, gorim od drugih? Zato sveti apostol jasno i odlučno naređuje: "*Smirenoumljem smatrajte jedan drugoga većim od sebe*". - Gordoumlje pak deluje suprotno: ono navodi čoveka, te on drugoga smatra manjim od sebe, i gorim od sebe.

Navodeći apostolove reči: "*Ništa ne činite uz prkos ili za praznu slavu*", sveti Zlatoust blagovesti: Ja stalno govorim da je to uzrok svih zala. Otuda su sukobi i svađe, otuda klevete i prepirke, otuda ohlađenje ljubavi, kada volimo slavu ljudsku, kada postanemo robovi počasti ljudskih. Rob slave ne može biti istinskim robom Božjim. A kako možemo izbegnuti slavoljublje? Evo, sveti apostol kazuje: "*smirenoumljem smatrajte jedan drugoga većim od sebe*". - Eto pravila punog svake filosofije, svake bogomudrosti! eto divnog rukovodstva za naše spasenje! Ako ti zamišljaš, veli apostol, da je drugi bolji od tebe i uveriš sebe u to; i još više, ako ne samo govoriš to nego si i ubeđen u to, i ukazuješ mu poštovanje, onda se nećeš srditi gledajući gde mu drugi odaje poštovanje. Tako dakle, smatraj drugog ne samo boljim od sebe nego i većim, pa ti neće biti ni čudno ni bolno gledati gde se njemu odaje poštovanje; čak ako te on i uvredi, ti ćeš podneti to velikodušno, jer si ga priznao boljim od sebe; stane li te grditi, podnećeš; učini li ti kakvo zlo, otrpećeš ćutke. Jer kada si se jednom u duši svojoj potpuno ubedio da je on bolji od tebe, onda se nećeš gneviti ma kakvo ti zlo on učinio, a nećeš mu ni zavideti. Jer onima koji stoje visoko, niko ne zavidi, pošto svaki drži da njima pripada sve. Tako će biti, ako si ti smerno raspoložen prema drugome. A kada i drugi, koji je doživeo od tebe takvo poštovanje, bude imao isto raspoloženje prema tebi, zamisli onda kakvu dvostruku tvrđavu dobrodušnosti predstavljate vas dvoje. Dokle god ti budeš smatrao drugoga dostojnim poštovanja, i on tebe, neće se desiti ništa neprijatno. Jer kada je takvo ponašanje sa strane jednoga u stanju uništiti svaku ljutnju, onda pri obostranom takvom raspoloženju ko će razrušiti takvu tvrđavu? Ni sam đavo, jer je to tvrđava trostruka, i četvorostruka, i mnogostruka. Nema sumnje, smirenoumlje je uzrok svega dobrog.[1]

2,4

Odlika je svakog hrišćanina osećanje sabornosti, osećanje lične sveodgovornosti. On zna: kada pada, on sa sobom i druge obara; kada se diže, on sa sobom i druge podiže. NJegov život nije samo njegov, već utkan u život ostale braće po veri, jer svi sačinjavamo jedno telo, Crkvu. A u Crkvi nam je sve zajedničko: i Bog, i svetinje, i duša, i savest, i srce. Kako onda sebično i

samoživo gledati samo "na svoje"? Evanđelski je: brinuti i za druge kao za sebe; gledati na svoje kao na njihovo, i na njihovo kao na svoje. Ko zna koliko duguješ svetiteljima Božjim, i njihovim molitvama, i samu dušu svoju, i samu veru svoju, i samo spasenje svoje! A o imanju i da ne govorimo. Ono je sasvim Božje: tebi je kao pozajmica dato od Boga; pozajmljeno tebi, da bi i ti, ne od svoga, već od pozajmljenoga pozajmljivao drugima. Ustvari, svi mi živimo isključivo na imanju Božjem. Šta imaš, a da nisi primio? Bog ti je dao i dušu, i srce, i telo, i misao, i osećanje. Sve je to Božje imanje. Dato ti je da ga obrađuješ. Tako i postupaj sa njim. Tako gledaj i na braću svoju oko sebe. I njima je Bog poverio svoje imanje; nekome više, nekome manje. Vodi računa o Božjem imanju, pa bilo povereno tebi ili tvojim bližnjima. Vodi računa o njihovoj duši, kao o svojoj, i o njihovom spasenju, kao o svom: "*Ne gledajte svaki na svoje, nego svaki i na ono što je drugih*". Vidiš, bogonosni apostol naređuje: "*svaki*", - nema izuzetka. Ne postupaš li tako, odgovaraćeš Bogu za rasipanje, ili za nipodaštavanje, ili za uništavanje imovine Božje. "Kada svaki, ostavljajući svoje, stara se o dobru drugoga, i u njih biva: ja o tvome, a ti o mome; onda to već nije život ljudski nego anđelski."^[2] "Kada ja gledam ono što je dobro za tebe, a ti ono što je dobro za mene, onda tu nema mesta ni slavloljublju, ni svađi, niti ikakvom zlu uopšte; to je prosto život anđelski i božanski."^[3]

2,5

Eto glavnog cilja, eto svecilja: misliti "*ono što je u Hristu Isusu*". Krajnja meta i najviši domet ljudske misli jeste *misao Hristova*, a ljudskog osećanja - osećanje Hristovo. Tek sa Hristom mi smo ljudi doznali šta je to savršena misao ljudska, i šta - savršeno osećanje ljudsko. To je: *Hristova misao* i Hristovo osećanje. Tek u Hristu ljudska misao je došla do svoje božanske besmrtnosti i večnosti; tako i ljudsko osećanje. Hristova misao, to je božanski besmrtna i božanski večna misao ljudska; Hristovo osećanje, to je božanski besmrtno i božanski večno osećanje ljudsko. *Svaka ljudska misao*, ako se ne preobrazi u *Hristovu misao*, sasušuje se, istruli; a od trulih misli ucvrva se duša u čoveku. Tako i od trulih osećanja. A sva su naša osećanja trula i crvljiva, ako ih nismo preobrazili u Hristova osećanja.

Misliti "*ono što je u Hristu Isusu*". A šta je to? Sve što On ima i sadrži u sebi kao Bog Logos: sva božanska svojstva i savršenstva; i sve što On ima i sadrži u sebi kao čovek: sve njegove čovečanske osobine, misli, osećanje, podvizi, doživljaji, dela; sav njegov život od rođenja pa do vaznesenja, i od vaznesenja pa sve do Strašnoga Suda, i od Strašnoga suda pa kroz svu božansku večnost, beskonačnu, bezgraničnu, nemejljivu. *Misliti* o tome, o svemu tome, to je naša prva hrišćanska dužnost, danonoćna dužnost. Recite, može li onda biti i kraja i broja našim mislima, našim osećanjima? O, onda smo beskrajni i besmrtni kroz svaku misao, kroz svako osećanje; hristovski, bogočovečanski beskrajni i besmrtni. Onda - nema smrti više ni za našu misao, ni za naše osećanje. Jer svaka naša misao, i svako naše osećanje, silom Hristovom savlađuje sve smrti i sve smrtno. Ustvari, život nas hrišćana u ovom svetu nije drugo do neprekidno podražavanje Gospoda Hrista kroz doživljavanje svega NJegovog, a na prvom mestu NJegove svepobedne vaskrsne sile, čijom blagodaću pobeđujemo sve smrti i sve smrtno u nama i u svetu oko nas.

Ne misliš li o ljudima "*ono što je u Hristu Isusu*" o njima, tojest ono što On misli o njima, zar si hrišćanin, zar brat, zar čovek? Ne želiš li im, ne osećaš li za njih ono što i Gospod Hristos, još nisi hrišćanin, još si podčovek. Što je u Hristu Isusu za svakog čoveka, to treba da bude i u nama. Onda smo hrišćani, i braća, i ljudi. - Misliti o svetu? Ne misliš li hristovsku misao o svetu, zalutao si u bezizlazne lavirinte; i nikad nećeš pronaći pravi smisao svetu. Misliš li o čoveku, o pčeli, o ptici, o cvetu, - isto tako. Jer i najmanji cvet je toliko tajanstven, da se u lavirintu njegove tajanstvenosti može bespovratno izgubiti svaka ljudska misao, ako je ne vodi Bog Logos. Misliš o životu, o smrti, o dobru, o zlu, o istini, o zabludi, o pravdi, o nepravdi, - ako se misao tvoja o svemu tome ne izviije u hristomisao, mora se pretvoriti u besmisleno i tragično mučeništvo. A o društvu, o porodici, o naciji, o čovečanstvu, ne *misliš li Hristom*, nikad im nećeš pronaći pravi smisao, niti pravilno rešiti ijedan njihov problem.

Misliti o svemu *Hristom*, - eto glavne zapovesti za svakog hrišćanina, eto našeg hrišćanskog kategoričkog imperativa. No Hristom se može misliti, ako se ima "um Hristov". Sveti apostol tvrdi za hrišćane: "Mi um Hristov imamo" (1. Kor. 2,16), Kako smo ga stekli? Živeći u bogočovečanskom telu NJegovom - Crkvi, kome je On glava. Življenje u Crkvi sjedinjuje celo naše biće sa bićem Crkve, sjedinjuje i naš um sa bogočovečanskim, sabornim umom Crkve, i osposobljava nas da umujemo po Hristu, *da lšslimo "ono što je u Hristu Isusu"*. Misleći pak Hristovim umom, sabornim umom Crkve, hrišćani i mogu "*jedno misliti*", jedno osećati, "*jednu ljubav imati*", i biti jedne duše i jednog srca, "*jednodušni i jednomisleni*".

2,6

Bog i Gospod Hristos spustio se do čoveka, pa čak i sam postao čovek, da bi ljudi mogli misliti "*ono što je u Hristu Isusu*", i živeti "*dostojno Boga*". Bog je postao čovek, da bi čoveka učinio Bogom, kako to najradije govore sveti Oci. Ili: Bog se očovečio, da bi čoveka obožio. Postavši čovek, Gospod Hristos je i nadalje ostao Bogom, jer to kazuju reči duhonosnog apostola: "*budući u obličju Boga*". Biti "*u obličju Boga*" i znači: biti Bog. Takvo je bogomudro tumačenje svetih Otaca. Iako Bog, no postavši čovek, *Hristos se "nije otimao da se izjednači s Bogom"*, nego je živio smerno kao niko. "Bog Logos je po prirodi Bog. Budući u obličju Boga, On se *nije otimao da se izjednači s Bogom*, jer je po prirodi imao tu jednakost.^[4] Živeći na zemlji u neiskazanoj smernosti, očovečeni Bog Logos je time pokazao da je smernost put novog života, života kojim živi ovaploćeni Bog i svi NJegovi pravi sledbenici. Smernost je "*ono što je u Hristu Isusu*" najočiglednije.

2,7

Postavši čovek, Bog Logos je nema sumnje beskrajno "*ponizio sebe*" (ἐαυτὸν ἐκένωσε = ispraznio sebe), te je prosto neverovatno kako je i nadalje mogao stalno i neizmenljivo ostati Bogom živeći u majušnom i ništavnom biću ljudskom. Jer, po samoj prirodi svojoj, čovek je neuporedljivo manje i niže biće od Boga. Osim toga, čovek je prirodu svoju grehom i smrću toliko srozao, toliko opoganio, da je samo beskrajno čovekoljublje moglo pobuditi Boga da postane čovek. To je smirenje i poniženje kome nema slična, akamoli ravna. "Da Bog postane čovek, - to je veliko, neiskazano i neizrazivo smirenje, poniženje.[5] Veće poniženje Bog nije mogao izabrati za sebe. Ali bez toga ni svoje besprimerno čovekoljublje pokazati. Zato sveti apostol, da bi izrazio ovo čudo besprimernog smirenja i čovekoljublja, upotrebljava izuzetan i neobično snažan izraz: ἐκένωσε ἑαυτὸν = isprazni sebe. Kao da je Bog Logos, *postavši čovek, ispraznio sebe* od svega božanskog. I zaista, kada bi Bog mogao pasti, tojest prestati biti Bog, onda bi za NJega bio najveći pad - postati čovek. Ali, Bog Logos postaje čovek ne prestajući biti Bogom, i živi kao čovek ostajući uvek neizmenljivim Bogom. On "koji je obličje Boga nevidljivoga" (Kol. 1,15) uzima na sebe obličje čoveka vidljivoga, da bi sobom podigao čoveka do Boga. A to znači: da bi ga spasio od greha, smrti i đavola. On, večni Bog, ulazi kao stvarni čovek u naš svet greha, smrti i đavola, i živi u njemu kao istinski čovek, i najočiglednije pokazuje kako se u svetu greha može živeti bez greha, i u svetu smrti - pobediti smrt i satrti đavo. Tako On postaje i Spasitelj i spasenje, On - istiniti Bog i istiniti čovek, On - Bogočovek. Očigledna je i opitna istina: spasenje je u Spasitelju; čovek se spasava od greha, smrti i đavola, živeći Bogom i Spasiteljem našim Isusom Hristom. Spasenje se nikome ne nameće nasilno. Spasitelj ga predlaže i daje. On je postao "*kao i drugi ljudi*", i u svemu bio istinski čovek, samo da bi im na pristupačan, čovečanski način dao sva sredstva i sile spasenja, dao kao brat braći po telu i krvi (sr. Jevr. 2,14-18). I zaista, On je toliko bio stvarni čovek, običan čovek, toliko "*kao i drugi ljudi*", da su se NJegovi savremenici, gledajući NJegova božanska dela i sile, u čudu pitali: "Otkuda ovome to? I kakva mu je premudrost dana? I čudesa takva čine se njegovim rukama? Nije li ovo drvodelja, sin Marijin, a brat Jakovljevi i Josijin i Judin i Simonov?" (Mk. 6,2-3; sr. Mt. 13,55). "*Postavši kao i drugi ljudi*", Bog Logos je činio božanska dela i projavljivao božansku svemudrost zato što nije prestao biti Bog. "*Postavši kao i drugi ljudi*" u svemu osim greha, On je sve poslove ljudske obavljao bez učešća greha, sve misli ljudske mislio bez učešća greha, sva osećanja ljudska osećao bez učešća greha; rečju: sav život ljudski proživio bez učešća greha.

2,8

I sebe tako uzvišenog, tako savršenog, tako bezgrešnog, ponizio "*postavši poslušan do smrti, i to smrti na krstu*". Zato, da bi kao stvarni čovek u ime svih ljudi, i za sve ljude, i mesto svih ljudi pobedio smrt, i spasio ih od smrti. Spustio se u smrt, u ambisni ponor smrti, da bi otuda kao svemoćni bezgrešni čovek, Bogočovek, izbavio rod ljudski. Zaista je neizmerno poniženje za bezgrešnog Bogočoveka spustiti se u smrdljivi ponor smrti, gde se raspalo i truli toliko ljudskih bića, gde je smrad od grehova neizdržljiv, gde je svirepa vlast zlosmradnih duhova nečistih nepodnošljiva. "*Poslušan do same smrti*", - poslušan kome, čemu? Božanskoj ljubavi, i nameri, o spasenju sveta krsnom smrću Sina Božjeg. "*Poslušan*" svojoj bezgraničnoj ljubavi za čoveka,

svojoj žalostivosti, svojoj svemilostivosti. Smrt je poniženje za bogalikog čoveka, akamoli za bezgrešnog Bogočoveka. Čovek je iz greholjublja ponizio sebe do smrti, i potčinio sebe smrti; bezgrešni Bogočovek je iz čovekoljublja dobrovoljno ponizio sebe do smrti, i potčinio sebe smrti. Greholjubiv do kraja, čovek nije mogao izbaviti sebe od smrti, jer je svojim vlastitim gresima, kao neraskidljivim okovima, sam sebe držao u ropstvu smrti. A gresi su sila smrti. Bezgrešni Bogočovek je stvarno umro kao čovek, ali Ga smrt nije mogla zadržati u svome ropstvu, pošto u NJemu nije bilo greha, - te jedine sile pomoću koje smrt drži u svome ropstvu ljudska bića. Tako je bezgrenši Bogočovek svojom smrću uništio smrt. Ušavši u nju dobrovoljno, On ju je iznutra razorio svojom bogočovečanskom bezgrešnošću i svepravednošću, i tako spasao rod ljudski od nje. Svepravedan i svesvet, bezgrešni Bogočovek je osvetio i samo najsramnije oruđe smrti - krst, i preneo na njega čudotvornu spasilačku silu svoje Bogočovečanske ličnosti. Otuda je krst ne samo znak spasenja nego i sama sila spasenja, sama - "sila Božija" (1. Kor. 1,18).

Sebe svepravednog i svesvetog, sebe bezgrešnog Bogočoveka dobrovoljno poniziti do smrti, i to sramne smrti na krstu, zaista je smernost kojoj nema ravne ni u jednome od postojećih svetova. Zato je smernost i postala neophodna evanđelska vrlina i sveta sila spasenja, koju samo Bog daje ljudima za njihovo bezgranično smiravanje sebe pred bezgrešnim i svesmernim Gospodom Isusom. Spasonosnom smirenoumlju i svemoćnoj smernosti hrišćani se uče od samoga Gospoda Isusa (sr. Mt. 11,29; Lk. 22,27; Jn. 13,5.13-15).

2,9

Zbog tako jedinstvenog i bezgranično spasonosnog podviga, Bog je *silno uzvisio* Hrista, uzvisio Ga kao čoveka, jer je Hristos kao Bog Logos u svemu ravan Bogu Ocu, pa i u božanskoj uzvišenosti. Uzvišujući Ga kao čoveka, Bog je pokazao za kakvu je božansku uzvišenost i slavu sazdana ljudska priroda. Tako je otkriven sav put ljudske prirode: od ponora smrti do uvrh nebesa, od đavola do Boga. Jer dok je u gresima i u ropstvu smrti, ljudska priroda sedi s desne strane đavola; a sa Hristom i u Hristu ona se uzvisila iznad Heruvima i Serafima, i sedi s desne strane Boga. Taj put od ponora smrti do uvrh nebesa prošao je prvi sam Gospod Hristos Bogočovek, i proputio ga za sve ljude. I ostavio nam i ugled i sile da za NJim idemo. Da, i ugled i sile. Jer samo On daje blagodatne sile za tako strašan i veličanstven podvig. Oslanjajući se na beskrajno čovekoljublje Spasovo, sveti apostol nam i naređuje da mislimo "ono što je u Hristu Isusu", i da tražimo "ono što je gore gde Hristos sedi s desne strane Boga" (Kol. 3,1).

"I darova mu ime koje je veće od svakoga imena", toliko veće da - "nema drugoga imena pod nebom danoga ljudima kojim bi se mi mogli spasti" (D. A. 4,12). Bogočovek Hristos je toliko jedinstveno i izuzetno biće u svima svetovima da - "nema ni u jednome drugome spasenja" (D. A. 4,11). U samoj stvari, Bogočovek je jedina prava veličina među svima bićima u svima svetovima, jedino biće koje zaslužuje da Mu se *"pokloni svako koleno onih koji*

2,10

su na nebu i na zemlji i pod zemljom". A ljudima je dato da Ga prate u toj NJegovaj slavi, ako Ga prate u NJegovom podvigu, tojest ako NJime spasavaju sebe od greha, smrti i đavola. Da im olaška sam podvig spasenja, On im daje sve božanske sile koje su im potrebne da bi postali "učesnici u Božjoj prirodi", a time i učesnici u neizrečenoj slavi Božjoj (sr. 2. Petr. 1.3-9). "Onih koji su na nebu", - to su Anđeli i duše pravednika; "onih na zemlji", - to su ljudska bića u zemaljkom svetu; "onih pod zemljom", - to su duše grešnika u donjim svetovima. Svima se daje mogućnost da se poklone Gospodu Isusu kao Spasitelju svekolikog roda ljudskog.

2,11

Posle svega što je učinio za rod ljudski, mora svaki normalan čovek *priznati*, da je *Isus Hristos* zaista Bog i *Gospod*. Jer šta je to što On kao Gospod i Spasitelj nije učinio, a trebalo je da učini? koje nam je dobro mogao dati, a nije nam dao? koju istinu mogao objaviti, a nije nam objavio? Sve što je radi spasenja našeg trebao da bude, bio je; sve što je trebao da doživi, doživeo je; svs što je trebao da učini, učinio je; sve što je trebao da nam daruje, darovao nam je; - i tako svim i svačim najočiglednije pokazao i najubedljivije dokazao: da je zaista jedini Bog i Gospod sveta, i jedini Spasitelj i spasenje sveta.

2,12-18

Flp. 2,12-18: 12 Zato, ljubljени moji, kao što svagda bejaste poslušni, ne samo kad sam kod vas, nego sad mnogo većma kad nisam kod vas: gradite spasenje svoje sa strahom i trepetom. 13 Jer je Bog koji čini u vama i da hoćete i da činite ono što mu je ugodno - ὁ Θεὸς γάρ ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. 14 Sve činite bez gundanja i dvoumljenja, 15 da budete bez mane i čisti, deca Božja besprekorna usred roda izopačenoga i pokvarenoga, u kome svetlite kao svetila u svetu, 16 držeći reč života, na moju hvalu u dan Hristov, da mi ne bude uzalud trčanje i trud. 17 No ako i žrtvovan budem na žrtvu i službu vere vaše, radujem se, i radujem se s vama svima. 18 A isto tako radujte se i vi, i radujte se sa mnom.

2,12

Radi spasenja sveta Gospod Hristos je postao "poslušan do same smrti, i to smrti krsne", zato i hrišćani treba da budu *poslušni* u svemu što se odnosi na njihovo spasenje. To je njihova svagdašnja dužnost, a primer im je sam Spasitelj. Ta njihova svagdašnja dužnost, ta njihova danonoćna poslušnost je u ovome: "*Gradite spasenje svoje sa strahom i trepetom*". "*Gradite*", jer ste vi sami graditelji svoga spasenja. Istina, sve što je potrebno za spasenje nalazi se u Spasitelju: sva sveta sredstva i sve svete sile. Vaše je da ih verom dobijete. I da od te građe *gradite svoje spasenje* pomoću ostalih evanđelskih vrlina; da je ugrađujete u dušu svoju, u srce svoje, u savest svoju, u sve biće svoje, u sav život svoj. I tako sagradite sebi "kuću večnu na nebesima" (2. Kor. 5,1). Ona se gradi ovde na zemlji, a po građi - sva je nebeska, i po trajanju - sva večna. Pri građenju, *strah i trepet* su vam glavni saradnici. Strah i trepet od tako uzvišenih, božanskih svetinja spasenja; a pre njih - strah i trepet od samog svebožanskog Spasitelja, ovaploćenog Boga Logosa. Taj svešteni strah i trepet su vaše oči, vaš vid spasenja; bez njih se vaše spasenje ne može ni graditi, ni sagraditi. Koliko je vidovitosti, koliko straha i trepeta potrebno čoveku, da bi svaku svetinju spasenja, svaku svetu tajnu spasenja upotrebio besprekorno i sveto! Isto tako, koliko je te vidovitosti potrebno da bi u građenju svoje duše, svoje "večne kuće", mogao dostojno i bogodolično ugraditi sve svete vrline evanđelske!

"*Gradite spasenje svoje sa strahom i trepetom*", jer vas sa svih strana vrebaju zli dusi, i danonoćno navaljuju na vas kroz razne grehe, sablazni, iskušenja, eda bi na neki način iz vaše građevine spasenja ili izvukli neki kamen, ili je oštetili, ili potkopali, ili srušili. *Strah i trepet spasenja* umnožavaju se upražnjavanjem evanđelskih vrlina, držanjem zapovesti Gospodnjih. Evanđelska je istina: što vrline sagrade, to gresi razgrade, ako se stalno ne bdi i ne straži. Svaka misao, i pogled, i postupak ili doprinosi našem *spasenju* ili škodi. Sa kakvim onda strahom i trepetom treba motriti na svaki pokret svoje duše, na svaku misao, na svako osećanje, na svaku želju! Život nam se daje za zidanje zgrade spasenja našeg, i to - večne zgrade na nebesima. Sa koliko nam onda straha i trepeta valja ispuniti svaki naš dan na zemlji i svaku noć! ne, nego svaki trenutak dana i noći, jer smrt može iznenada naići, a zgrada spasenja našeg, avaj! ili nedovršena, ili napukla, ili tek započeta! Vreme života koje nam se daje na zemlji "iskupljuje se" božanski celishodno samo ako "mudro živimo" (Kol. 4,5), tojest ako ga upotrebljavamo na svoje spasenje.

Neophodno je, veli sveti Zlatoust, sa strahom i trepetom graditi svoje spasenje, jer živeći bez straha ništa se plemenito i čudesno ne može uraditi. I apostol nije samo rekao: "*sa strahom*", nego je dodao: "*i s trepetom*", - trepet je vrhunac straha -, želeći da Filipljane učini što pažljivijima. Takav strah imao je sam apostol Pavle. Zato i veli za sebe: bojim se da kako drugima propovedajući sam izbačen ne budem (1. Kor. 9,27). U samoj stvari, ni žitejski se poslovi - τὰ βιωτικά - ne mogu svršavati bez straha, utoliko pre duhovni - τὰ πνευματικά. Reci mi, ko se naučio knjizi bez straha? ko je postao vičan zanatu bez straha? A kad nam je tamo gde ne vreba đavo već samo smeta lenjost, potreban takav strah da bismo odstranili jedino prirodni nehat, - kako onda možemo bez straha izgraditi svoje spasenje pri takvom ratovanju, pri tolikim preprekama? A na koji se način može roditi u nama taj strah? Ako budemo imali na umu: da Bog svuda prisustvuje, sve čuje, sve vidi, ne samo dela i reči, nego i sve što se zbiva u srcu i u dubini duše. Ako tako pastrojimo sebe, onda ništa rđavo nećemo ni učiniti, ni reći, ni pomisliti. Eto, reci mi, kada bi ti stalno stajao kraj svog starešine, zar ne bi stajao sa strahom? A kako ti, stojeći pred Bogom, smeješ se, zevaš, ne bojiš se i ne treptiš? Ne zanemaruju Njegovo strpljenje; On dugo trpi, da bi te priveo pokajanju; zato, ma šta radio, radi svestan svudaprisutnosti Božje. Jer Bog

stvarno prisustvuje svuda. Stoga, jeo ti, ili se spremao za spaijanje, ili se gnjevio, ili otimao, ili se veselio, ili što drugo radio, - pomisli na prisustvo Božje, pa se nikad nećeš predati smehu, nikad zapaliti gnjevom. Ako stalno budeš mislio na prisustvo Božje, onda ćeš stalno biti u strahu i trepetu, kao da stojiš pored samog Cara. Zidar, makar bio iskusan i vrlo stručan, ipak stoji sa strahom i trepetom, bojeći se da ne padne sa građevine. I ti si poverovao, učinio mnoga dobra, uzišao na visinu: drži se čvrsto, stoj sa strahom, i motri budno da se ne omakneš odatle. Jer je mnogo duhova zla koji žele da te obore.[6]

2,13

Od početka do kraja spasenja čovekovo je bogočovečanski podvig i delo: u njemu učestvuje i Bog i čovek. Ako čovek gradi svoje spasenje, Bog mu neprestano saraduje, te on sve što čini - Bogom čini, i sve što hoće - Bogom hoće. Zato bogomudri apostol blagovesti: "*Bog je koji čini u vama i da hoćete i da činite ono što mu je ugodno*", što Mu je po volji. A šta je to što je Bogu ugodno, što Mu je po volji? To je: naše spasenje. Jer je čovek, bogoliki stvor Božji, sav mio Bogu, sav - osim greha što je u njemu. A spasenje i jeste podvig koji čoveka spasava od greha, i tako ga čini ugodnim Bogu, po volji Bogu, milim Bogu. Prvi čovek koji je potpuno bez ikakvog greha, i toliko jači od svakoga greha da nije mogao pasti ni u kakav greh, i stoga postao Spasitelj od greha, jeste Bogočovek Hristos. Zato je on prvi čovek koji je potpuno po volji Bogu Ocu. To Bog Otac objavljuje svetu na izuzetno očigledan i ubedljiv iačin i pri Spasiteljevom krštenju i pri Preobraženju, govoreći: "Ovo je Sin moj mili koji je po mojoj volji - ἐν ᾧ εὐδόκησα (Mt. 2,17; Mk. 1,11; sr. Lk. 3,22; Mt. 17,5). Sva Božja εὐδοκία je u Gospodu Hristu. Sa NJegovom pojavom u našem čovečanskom svetu, javila se i ona (Lk. 2,14; Ef. 1,9). Od NJega mi smo doznali kakav je čovek "*po volji*" Bogu Ocu. Kakav dakle? Hristov čovek, čovek koji se u Hrista krstio i u Hrista obukao, i tako postao hristoliki čovek (sr. Gal. 3,27; 4,19; Rim. 8,29). Samo ono što je u nama od Spasitelja Hrista, ugodno je Bogu, po volji je Bogu. A to je na prvom mestu: naše spasenje od greha, smrti i đavola. Stoga je Bogu mio svaki čovek koji gradi spasenje svoje sa strahom i trepetom. Sve što se u nama, i iz nas, bori protiv greha, od Boga nam je: bogolika duša, svete tajne i svete vrline. Kada naša bogolika duša čezne za spasenjem, to ona čini što je njena bogolika priroda vuče ka Bogu i svetinjama Božjim. A tu bogočežnjivost našu pojačava sam Bog kroz svete tajne i svete vrline. I čovek, neprestano pomagan Bogom, i čini "*ono što je ugodno NJemu*". Samo neprekidna saradnja Boga i čoveka u podvigu čovekova spasenja osigurava čoveku spasenje od greha, smrti i đavola. Tu je božansko i čovečansko tako sjedinjeno, tako izmešano i saponiknuto i saprožeto, kao duša sa telom. Da, to je i prirodno u Crkvi koja je telo Božje: u njoj sve svoje čovek doživljuje i obavlja Bogom; sve čovekovo je skroz-naskroz prožeto Bogom: i volja, i srce, i duša, i delatnost; sve uvek biva u kategoriji bogočovečjeg, zato sve i nosi na sebi pečat bogočovečnosti. Da, bogočovečnost je znak po kome se raspoznaju hrišćani i u ovom i u onom svetu.

Hoteći i čineći "*ono što je u Hristu Isusu*" (Flp. 2,5), mi činimo ono što je ugodno Bogu: spasavamo se Spasiteljem. Jer je On i spasenje naše i "uzrok večnoga spasenja" svima koji su Mu poslušni (sr. Jevr. 5,9). A što je pri tome *Bog taj koji čini u nama da hoćemo i činimo ono što*

je NJemu ugodno, NJemu po volji, da li to sputava ili uništava našu slobodnu volju? Ne, to niti sputava, niti uništava našu slobodnu volju. To samo označava bogočovečansku saradnju Božje i naše ljudske volje: naša se volja dobrovoljno potčinjava Božjoj volji da je vodi putem spasenja; i ova je ljubavljiva vodi i rukovodi, podržava i snaži, usavršava i obožuje. Pri tom bogočovečanskom podvigu spasenja svoga, čovek uvek ostaje čovekom, i Bog - Bogom; čovek se postepeno obožuje dejstvom blagodatnih sila Božjih, uvek ostajući u granicama svoje čovečanske prirode. Savršen primer bogočovečanske saradnje Boga i čoveka, Božjeg i čovečjeg, imamo u samom Bogočoveku, Gospodu našem Isusu Hristu. U NJemu je čovečanska volja potpuno obožena Božanskom, ali su i jedna i druga zavek ostale u svojim prirodama i u svojim granicama.

2,14

"Sve činite bez gunđanja i dvoumljenja", jer je tako sudbonosno i važno po naše spasenje: svaka naša reč, svaka misao, svako osećanje, svaki postupak. Da bismo to postigli, potrebno je da svu volju svoju dobrovoljno potčinimo svesavršenoj volji čovekoljubivog Spasitelja. Onda ćemo s radošću, bez dvoumljenja i bez odlaganja svagda činiti sve što Spasitelj hoće od nas. Jer nema ničeg što Spasitelj zahteva od nas radi spasenja našeg da nije božanski savršeno, božanski spasonosno, i čovečanski pristupačno, čovečanski ostvarljivo. Ostvariti ono što dolazi od Spasitelja, u tome je spasenje čovekovo, u tome i besmrtna veličina njegova. Jer ga spasenje sjedinjuje sa Spasiteljem, sa Bogom. A šta je veće od toga? Nije li to jedina prava veličina ljudskog bića; to, i ništa drugo pod nebom i nad nebom? Zato hristočežnjiv čovek i gradi svoje spasenje *"sa strahom i trepetom"*, svesrdno i radosno čineći sve što čudesni Spasitelj zahteva od njega.

2,15

Samo gradeći svoje spasenje *"sa strahom i trepetom"*, i čineći *"bez gunđanja i dvoumljenja"* sve što je evanđelsko, hrišćani postaju *"bez mane i čisti"*, i to - *"usred roda izopačenog i pokvarenog"* koji se davi u gresima i raspada u strastima. Greh je opaka sila koja izopači čoveka, okrene i prevrne sve u njemu; i on, bogoliko stvorenje, greholjubljem strmoglavljuje sebe u mračno carstvo zla gde se robuje nezajažljivim strastima. A hrišćani, spasavajući se od greha, isceljuju svoju dušu od bolesti, povraćaju joj celost, postaju ἅκεραιοι = celi, celostni, čitavi, i ne dopuštaju da im strasti kvare, razjedaju, mrve, rasparčavaju dušu. Tako postaju *"besprekorna deca Božja"*: njihovo je bogoliko biće vascelo ustremljeno ka Ocu njihovom, Bogu, kome hitaju kroz svete tajne i svete vrline spasenja. Pomoću ovih svetih sila spasenja oni odbijaju od sebe grehe i strasti, ne dopuštaju im da se uvuku u dušu, u savest, u um, i tamo izazovu kvarenje, truljenje, raspadanje. Tako oni čuvaju i održavaju celostnost, integritet i duše, i savesti, i uma. A

takva duša, takva savest, takav um: i hoće, i misli, i čini samo ono što je božansko, besmrtno, večno; ono što je Bogu ugodno. Da, hrišćanin biti nije drugo nego neprestano volju Hristovu tvoriti, i tako u svemu Bogu ugađati.

Čisti, bez mane, besprekorni "*usred roda izopačenog i pokvarenog*" hrišćani svetle u njemu "*kao svetica*" nebeska, kao zvezde. Što su svetica nebeska u svetu, to su hrišćani u rodu ljudskom: osvetljavaju puteve koji vode ljude spasenju od greha, smrti i đavola, i odvođe ih Bogu, večnom životu i božanskom savršenstvu. Bog i Gospod Hristos je jedina "istinita Svetlost" (Jn. 1,9); ispunjeni NJime, hrišćani svetle u tami ovoga sveta kao neugasiva božanska svetica. Sve što je Hristovo u njima, samo od sebe zrači božanskom svetlošću koju nikakva tama ne može obuzeti, ni ugasiti. Otuda najsvršeniji hrišćani, Svetitelji, čudesno i čudotvorno zrače i svetle, i osvetljavaju nam svima puteve spasenja.

2,16

Hrišćani su besprekorni, čisti, bez mane, i svetle u svetu samo "*držeći reč života*". Šta je "*reč života*"? - Evandjelje Gospoda Hrista, a najpre On sam koji se naziva Reč života (sr. 1. Jn. 1,1). Jer je život po poreklu i po suštini sav od NJega, toliko sav od NJega, da je život - NJime život (sr. Jn. 1,1-4), To Mu daje pravo da izjavi o sebi ono što nikada niko od ljudi nije mogao niti smeo da izjavi o sebi: "Ja sam život" (Jn. 14,6; 11,25). Kao takav, On i ima sile koja savlađuje svaku smrt i oživljuje čoveka iz svih smrti. Sve NJegove reči životvorne su, "duh su i život su" (Jn. 6,63), jer dolaze od NJega, Boga Reči, Reči života. Držeći NJegove božanske reči, hrišćani žive božanskim životom "*usred roda izopačenog i pokvarenog*", i svetle u njemu "*kao svetica*". Takav život hrišćana je ono što će sačinjavati apostolovu hvalu na Strašnome sudu "*u dan Hristov*". Jer ih je on tome životu priveo, i u njemu ih poukama svojim održavao. Na taj način, njegovo *trčanje i trud* neće biti *uzalud*.

2,17-18

Vera Hristova: spasava ljude od greha, smrti i đavola, preobražava ih u večna bogoslična bića, ispunjuje ih samim Bogom i Gospodom Hristom, te svetle u svetu kao nebeska svetica. Ta vera i jeste svevrednost radi koje se sveti apostol neprestano žrtvuje, neprestano prinosi sebe na žrtvu svesoženja. I to čini sa radošću. Pa i to nije sve, nego i od hrišćana, radi kojih strada, on zahteva da se raduju njegovim stradanjima. Takva je sila *vere* Hristove. Ona čini da se sveti apostol *raduje* svojim stradanjima za nju, pa i druge poziva na tu radost, kao na neku božansku gozbu. "Radost spasenja" (Ps. 50,12) je izuzetna radost u ovom svetu; za nju znaju jedino hrišćani. Zato svaka žrtva radi spasenja izaziva radost u duši hrišćana. Hrišćani se raduju svome, i svačijem spasenju, i svemu što doprinosi tome. I filipiski hrišćani se raduju svome spasenju, i raduju se što

sveti apostol ima u srcu toliko hristolike ljubavi da se neprestano žrtvuje za njih. Da ne bi tuga zbog njegovih stradanja pomračila njihovu "radost spasenja", slavni apostol odlučno zahteva od njih: "*radujte se sa mnom*": ja se radujem svome stradanju zbog vašeg spasenja; *i vi se zajedno sa mnom radujte mome stradanju*. Jer nema ništa vrednosnije, i stoga ništa radosnije, nego spasti bogoliko biće ljudsko od robovanja smrdljivom grehu, smrti i đavolu.

2,19-24

Flp. 2,19-24: 19 A nadam se u Gospoda Isusa da ću skoro poslati k vama Timoteja, da se i ja razveselim kad doznam kako ste vi. 20 Jer nijednoga nemam jednake misli sa mnom - ἰσόψυχον - koji bi se istinski brinuo za vas. 21 Jer svi traže što je njihovo, a ne što je Hrista Isusa. 22 A njegovo poštenje (= oprobano, prekaljeno, iskustvo) znate, jer kao dete sa ocem on je sa mnom poslužio evanđelju. 23 NJega dakle nadam se da ću poslati čim vidim šta će biti sa mnom. 24 A uzdam se u Gospoda da ću i sam skoro doći.

2,19

Radost svetog apostola, u čemu je? Da čuje o hrnšćanima kako napreduju u podvigu spasenja, u životu u Hristu. A tuga, i muka, spopada svebrižno srce njegovo, ako nisu revnosni na putu spasenja. Znak istinske evanđelske ljubavi prema ljudima jeste: veseliti se njihovom spasenju, a tugovati kada se spotiču, padaju i propadaju. Ta ljubav je uvek dirljivo saosetljiva, žalostiva i milostiva.

2,20

Spasenje drugih, glavna je briga ljudima evanđelske ljubavi, evanđelske osetljivosti i saosetljivosti. Tom brigom su stalno obuzeti sveti alostoli. Ali je malo takvih ljudi, ljudi koji su iste duše s njima - ἰσόψυχοι, iste misli, iste osetljivosti, iste svebrižnosti o spasenju drugih. Otkuda to?

2,21

Otuda što "svi traže što je njihovo, a ne što je Hrista Isusa": svi se ukopali u sebičnu brigu o sebi, samoživo zatvorili sebe od drugih, te nikoga sem sebe niti vide niti osećaju. Ali, sebično tražeći "što je njihovo" i brinući samo svoju brigu, oni gube i sebe i ono što je njihovo. Po sveistinitoj reči Sveistinitoga: "Ko hoće dušu svoju da sačuva, izgubiće je" (Mt. 16,25). A ko u evanđelskoj brizi hristovskom ljubavlju žrtvuje dušu svoju za spasenje bližnjih, sačuvaće je za život večni (sr. Mt. 16,25; Jn. 12,25). Jer šta je to "što je Hrista Isusa", što je Hristovo? To je, najkraće rečeno: iz ljubavi žrtvovati sebe za ljude, i tako ih spasti od greha, smrti i đavola, i dati im život večni (sr. Jn. 3,14-17). To je ono što samo Gospod Hristos daje svetu, i niko drugi, i stoga je to isključivo Hristovo: τὸ [το ὅ] [Z] Χριστοῦ Ἰησοῦ. Imajući to kao dar od Gospoda Hrista, hrišćani su dužni da to predaju i drugima, tojest da se brinu za spasenje bližnjih. Ta briga je istinski evanđelska briga o ljudima. Svaka druga briga o ljudima daleko je niže vrste. Ili bolje: briga o ljudima koja posredno ili neposredno ne doprinosi ništa njihovom spasenju, nema nikakve prave vrednosti.

2,22-24

Eto čoveka, Timoteja, koji je ἰσόψυχος, jedne duše sa svetim apostolom, i zato jedne brige sa njim oko spasenja bližnjih. To je pokazao služeći apostolu u svetom Evanđelju kao dete ocu. U tome je evanđelski zalag da će se "istinski brinuti" za Filipljane. Radeći revnosno i istrajno na Evanđelju, on je stekao ogromno evanđelsko iskustvo. To evanđelsko iskustvo: δοκιμή, sačinjava suštinu njegove ličnosti, njegovog karaktera, njegovog poštenja. To iskustvo je zajedničko svima evanđelskim trudbenicima. Ono ih sjedinjuje u jednu dušu, te su oni, iako različitih evanđelskih darova, uvek jedne duše među sobom: ἰσόψυχοι. Sve što rade, rade uzdajući se u Gospoda, svesni da svebrižni Gospod uvek s ljubavlju promišlja o svemu što je njihovo, kako o najkrupnijem tako i o najsitnijem.

2,25-30

Flp. 2,25-30: 25 Nađoh pak za potrebno da pošljem k vama Epafrodita, svoga brata i saradnika i ratnog druga - συνεργὸν καὶ συστρατιῶτην, a vašega poslanika i slugu moje potrebe; 26 jer on čeznijaše za svima vama, i žaljaše što ste čuli da je bio bolestan. 27 I zaista on beše bolestan do smrti; no Bog ga pomilova, ne samo njega, nego i mene, da mi ne dođe žalost na žalost. 28 Zato ga poslao skorije, da se obradujete kad ga opet vidite, i meni da olakša malo. 29 Primite ga dakle u Gospodu sa svakom radošću, i takve poštuju, 30 jer za delo Hristovo dođe do same smrti, ne marivši za svoj život, da naknadi u službi mojoj što vas nemam.

2,25

Evo evanđelske pohvale o čoveku: "*brat, saradnik i ratni drug*". I to kome? Nenadmašnom alostolu Hristovom i trudbeniku evanđelskom. *Brat* njegov, jer tvori volju Hristovu (sr. Mt, 12,49); *saradnik*, jer radi na Evanđelju Hristovom; *ratni drug*, jer ratuje za dušu svoju i za duše svojih bližnjih. Šta su apostoli u svetu? Saradnici Božji: Bog radi veliko delo spasenja sveta od greha, smrti i đavola, a oni Mu saraduju (sr. 1. Kor. 3,9). To saradivanje Bogu znači neprestano ratovanje sa smrću, sa gresima, sa demonima; otimanje ljudi od smrti, od greha, od đavola. U tome strašnom vojevanju apostolima je osigurana pobeda: svudaprisutnim svepobediteljem Gospodom Hristom oni uvek pobeđuju svaku smrt, svaki greh, svakog đavola (sr. Rim. 8,37; 1. Kor. 15,57). U tome ratovanju učestvuje Epafrodit kao ratni drug najhrabrijeg Hristovog ratnika u evanđelskom ratu na zemlji: svetog apostola Pavla. On je i "*sluga potrebe*" Pavlove. Kakve potrebe? Jedne jedine Pavlove potrebe: propovedati Evanđelje, služiti Evanđelju. Jer on drugih potreba nema; ovo je za njega "jedino potrebno" (sr. Lk. 10,42). I toj jedinoj potrebi njegove duše služi Epafrodit kao saradnik i saratnik.

2,26

Šta evanđelska ljubav u srcu radi, i šta od čoveka gradi? Čovekoljubivog sveosetljivca i žalostivog saosetljivca. Takav je sveti Epafrodit.

2,27

Tuguje tugom tužnih; brine brigu brižnih; muči se spasenjem drugih kao svojim. Ne štedi sebe nimalo u evanđelskim podvizima. Kroz njih ga vodi evanđelska istina: i kosa na glavi nam je sva izbrojena; i dlaka s glave naše ne propada bez promisla

2,28-29(30)

Božjeg (sr. Lk. 12,7; 21,18). Sve je u našem biću i u našem životu pod promislom Božjim. Svaka naša misao, svaki naš doživljaj, i onaj najobičniji, ima značaja po naše spasenje. Zato kod hrišćana sve treba da biva *u Gospodu*. Ako je susret, neka je "*u Gospodu*"; ako je prijem, neka je "*u Gospodu*"; ako je razgovor, neka je "*u Gospodu*"; ako je razmišljanje, neka je "*u Gospodu*"; ako je red, neka je "*u Gospodu*". To je način da se ne ogrešimo ni o svoju dušu ni o svoju braću. Tako se radi "*delo Hristovo*" u svetu. Samo tako. A "*delo Hristovo*", šta je? Spasenje sveta. Ono se neprestano radi u telu Hristovom, Crkvi. Ono zahteva celoga čoveka: svu dušu njegovu, sav um, svu volju, svu snagu, sve srce. Evanđelsko je geslo: sve za Hrista! sve za Evanđelje! A to znači: sve za spasenje bližnjih! Zato nam je zemaljski život i dat; u tome je njegov božanski smisao. Radi toga otići u smrt - radost je i ushićenje za svaku hristočezniju dušu.

NAPOMENE:

1. tamo, Nomil. V, 1-2; sol. 214-215.
2. Ikumenije - Somment. in Epist. ad Philip. cap. 2, v. 4; P. gr. t. 118, col. 1277 D - 1280 A.
3. Blaž. Teofilakt, tamo, sar. 2, v. 4; sol. 1160 S.
4. Blaž. Teodorit, Interpr. Er. ad Rhilir., sar. 2, v. 11; R. gr. t. 82, col. 572 S.
5. Sveti Zlatoust, tamo, Nomil. VII, 2; sol. 231.
6. tamo. Nomil. VIII, 1; sol. 239.
7. ovoga τοῦ nema u staro-grčkom tekstu poslanice koji smo koristili pri redakciji (Zor. A. St.).

3,1-16

[sadržaj](#)

Flp. 3,1-16: 1 Nadalje, braćo moja, raduj te se u Gospodu. Da vam pišem iste stvari, meni nije dosadno, a vama je potrebno. 2 Čuvajte se od pasa, čuvajte se od zlih poslenika, čuvajte se od sečenja. 3 Jer mi smo obrezanje koji Duhom Božjim služimo Bogu i hvalimo se Isusom Hristom, i ne uzdamo se u telo, 4 premda bih se i ja mogao uzdati u telo. Ako ko drugi misli da se može uzdati u telo, ja još većma: 5 obrezan sam osmoga dana, od roda sam Izrailjeva, od plemena Venijaminova, Jevrejini od Jevreja, po zakonu farisej, 6 po revnosti gonih Crkvu, po pravdi zakonskoj bih bez mane. 7 No što mi beše dobitak, to Hrista radi primih za štetu. 8 Štaviše, sve držim za štetu - ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι - prema prevažnome poznanju Hrista Isusa, Gospoda moga, radi koga sve ostavih, i smatram sve za trice - σκῦβαλα (= pomije, đubre, balega, izmet), samo da Hrista dobijem, 9 i da se nađem u njemu, ne imajući svoju pravdu koja

je od zakona, nego koja je kroz veru Hristovu, pravdu koja je od Boga verom; 10 da poznam njega i silu vaskrsenja njegova i zajednicu njegovih muka, da budem nalik na smrt njegovu, 11 ne bih li kako dostigao u vaskrsenje mrtvih. 12 Ne kao da već dostigoh, ili se već usavrših, nego trčim ne bih li dostigao kao što me dostiže Hristos Isus. 13 Braćo, ja još ne mislim da sam dostigao; ali jedno činim: zaboravljajući ono što je ostrag, a sežući se za onim što je napred, 14 ja trčim k meti, k nagradi višnjega zvanja Božjega u Hristu Isusu. 15 Koji smo god dakle savršeni, tako da mislimo - Ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν (= ... ovako, to, ovo da mislimo); i ako u nečemu drukčije mislite, Bog će vam i to otkriti. 16 Ali što dostigosmo, po istome pravilu da živimo, isto da mislimo.

Sad znamo šta je u našem svetu jedina vrednost, upravo svevrednost: Gospod Hristos. A sve ostalo prema NJemu nije drugo do - trice, đubre, izmet. Čovek, razapet između toga dvoga: bezvrednosti i svevrednosti, nebića i Svebića. Gospod Hristos je prvi i jedini proputio čoveku put u Svebiće: proputio mu svojim bogočovečanskim životom od rođenja do vaznesenja. Taj put vodi kroz pobedu nad grehom i smrću u vaskrsenje i život večni. Tim putem čovek može ići i do cilja stići jedino doživljavajući ceo Hristov život kao svoj vlastiti život. U tome se i sastoji podvig uhristovljenja i ohristovljenja. Čovek svu dušu svoju, sav um svoj, svu volju svoju, sve biće svoje pomoću svetih tajni i svetih vrlina uzidava u Hrista, saovaploćava Hristu, uhristovljuje; i u NJemu sve to pomoću svetih bogočovečanskih sila preporođava, preobražava, ohristovljuje.

Van Bogočoveka Hrista čovek stalno luta i tumara po tami nebića, zapada i upada u razna đubrišta, otiskuje se i survava u sve ponore nebića. Ne obrete li se verom u Gospodu Hristu, duša se čovekova kroz svaku misao svoju survava u nebiće; tako i srce - kroz svako osećanje svoje; tako i volja - kroz svako htenje svoje. Sav se duhovni život čovekov odvija i razvija po nekim gadnim bunjištima i odvratnim đubrištima. I opčinjeni činima nebića, ljudi često puta nebiće proglašavaju za biće, i zlo za dobro, i ludost za mudrost.

Sveslavni apostol nam je Duhom Svetim otkrio šta sačinjava za čoveka jedinu pravu dobit, večnu dobit, a šta opet - jedinu pravu štetu, večnu štetu. Večnu dobit sačinjava Hristos, a večnu štetu - sve što nije On. Sve kulture, sve civilizacije, svi zakoni, svi ljudi, sva nebesa, svi svetovi, šta su bez Hrista ako ne - uzlazne i nizlazne stepenice, od kojih svaka i naviše i naniže vodi u nebiće. A tamo - muka do muke, sve beskrajnija jedna od druge. Kada su i sami sveti anđeli bez Hrista postali đavoli, kako da se onda svi svetovi, sve vasiona bez NJega ne pretvore u pakao? Akamoli ljudske kulture, ljudske civilizacije, ljudske čerge? Boraveći u ma čemu vanhristovom i nehristovom, ljudsko biće se postepeno onebićuje, postepeno truli u nebiću.

Sad znamo i večni cilj ljudskog života, i večno pravilo toga života. Večni cilj je večni život u Gospodu Hristu, a večno pravilo je ohristovljenje. Ohristovljenje je podvig u kome čovek živi samo onim što je Hristovo. Živeći tako, on ologosuje, običuje, osvebićuje svoje biće. Živeći pak onim što nije Hristovo, čovek obeslogosuje, obezbožuje, onebićuje svoje biće. Na taj način ljudi nazaduju u niža bića: u životinje, u podljude, u poluljude, u neljude. Upražnjavajući odlučno i istrajno podvig ohristovljenja, ljudi se postupno usavršavaju, i najzad postaju savršeni: τέλειοι. To su oni što u bogočovečanskom telu Hristovom, Crkvi, svim bićem doživljuju kroz svete tajne i svete vrline Hristov život u vasceloj njegovoj bogočovečanskoj punoći.

3,1

Ceo put hrišćaninov, put spasenja, iako vodi kroz stradanja, zaliven je radošću, i to radošću "u Gospodu". Jedino toj radosti ljudskoj nema kraja ni u vremenu ni u večnosti. Koje je to stradanje za Hrista, a da ga Gospod na tajanstven način ne pretvori u radost i blaženstvo? "*Radujte se u Gospodu*", jer znate da naš put vodi kroz smrt u vaskrsenje, a vaskrsenje - u život večni sa Gospodom Sladčajšim. Život večni sa NJim! zar to nije jedina prava radost, sveradost, večna i besprimerna? Van Gospoda Hrista nema prave radosti za bogoliko biće ljudsko. Jer je van NJega - sve sama smrt, sve sam pakao. I u njima sve tuge, sve muke, sve strahote. "Svetovna radost i nije radost; ali u Gospodu i muke imaju svoju radost".^[1]

Hristovo Evanđelje je "večno evanđelje" (Otkr. 14,6), evanđelje i neba i zemlje. U njemu su sve Božje istine; svaka - božanski istinita i božanski bezgranična. Zato nikad nije dosta pisati o njemu. I nikad dosadno. A uvek korisno po ljude: osigurava im spasenje. Za ljude pak ima li što važnije od toga, i radosnije, i vrednosnije?

3,2

U ovome svetu zla prete mnoge opasnosti spasenju hrišćana. Prvu predstavljaju duhovni psi. "*Čuvajte se od pasa*"; tojest od ljudi koji žive psećim životom. A to su? Neznabošci i bezbošci. Oni žive služeći lažnim bogovima i njihovim neistinama. Oni ne znaju istinitog Boga, te iako imaju mnoge bogove, ipak su bez Boga; bezbošci. Da, neznabošci su uvek i bezbošci. Oni napadaju sve što je Hristovo, jer je sve NJegovo - istinski božansko. Napadaju Evanđelje, Crkvu, a više svega - samoga Gospoda Hrista. U neznabošce i bezbošce spadaju ne samo primitivni animisti i fetišisti, i njima slični mnogobošci, već i svi moderni neznabošci i bezbošci. To su oni što su za svoja božanstva, za svoje "ideale", proglasili: ili ideje, ili strasti, ili ljudske tvorevine, poput kulture, civilizacije, nauke, politike, filosofije, umetnosti, tehnike, mode. Ustvari, svi su neznabošci u suštini jedno isto: ne priznaju jedinog istinitog Boga, a služe najraznovrsnijim lažnim bogovima koje su sami izmislili. Takav život ih srozava na duhovni nivo pasa. A osobina je pasa: ne razlikovati svetanju od đubrišta (sr. Mt. 7,6), ni istinu od laži, ni dobro od zla, nego se na svetinju okomiti kao da je crkotina, i na istinu kao da je laž, i na dobro kao da je zlo. Pritom, uvek se okomljuju na istinitog Boga, a na đavola retko kad, ili nikad. Zbog takvog shvatanja sveta, i zbog takvog života, sam je čovekoljubivi Gospod nazvao neznabošce psima (sr. Mt. 15,26).

U duhovne pse spadaju i tvrdovrati, hristoborni Jevreji. Sveti Zlatoust blagovesti: Koga sveti apostol naziva ovde psima? Jevreje mrske, odvratne, lakome i vlastoljubive, koji, želeći da odvrte mnoge od verujućih, propovedahu i hrišćanstvo i jevrejstvo, unakažujući Evanđelje. I

pošto je bilo teško raspoznati ih, sveti apostol i veli: *čuvajte se od pasa*. Jevreji već nisu bili deca Božja. Nekada su neznabošci bili nazivani psima, a sada Jevreji. Zašto? Zato što su sada oni otuđeni od Boga i Hrista kao što nekada bejahu neznabošci. Nazivajući Jevreje psima, sveti apostol pokazuje njihovu bestidnost i bezočnost i veliku udaljenost od Boga. A da su neznabošci zaista nazivani psima, čuj šta kaže Hananejka: Da, Gospode! ali i psi jedu od mrva što padaju s trepeze njihovih gospodara (Mt. 15,27).[2] Sveti apostol naročito naziva psima starešine jevrejske, za koje prorok Božji Isaija veli: Svi su psi nemi, ne mogu lajati, psi proždrljivi, koji ne znaju za sitost (Is. 56,10.11).[3]

"Čuvajte se od zlih poslenika". Zli poslenici su druga opasnost koja pretili hrišćanima. A ko su to zli poslenici? To su najamnici zla, argati greha, lažni učitelji. Ima ih mnogo vrsta, ali svi rade na jednom zlu, i za jedno zlo. Jer u svetu je i dobro jedno, i zlo - jedno. Dobro je Bog, jer - "niko nije dobar osim jednoga Boga" (Mt. 19,16-17). Zlo je đavo, jer je on prvi izmislio i stvorio zlo; a ljudska zla sva, posredno ili neposredno, vode poreklo od njega. Ma u kom obliku bilo, zlo se uvek bori protiv jedinog dobra u svetu - Hrista Boga. Svi zli poslenici u svetu rade jedan isti posao: odvrću od Hrista, i rade protiv Hrista. Nagrada im je? - Smrt (sr. Rim. 8,23). Ali oni to obično ne znaju i ne vide, jer se zlo uvek našminka kao živonosac, a ustvari je smrtonosac, đavonosac.

"Čuvajte se od sečenja". Zar je i to opasnost? Nesumnjivo, jer sečenje označava opasnost koja hrišćanima pretili od prazne formalistike jevrejske. Hrišćani imaju svoga Spasitelja, koji je Bog i Gospod, i spasava svojim božanskim Evandjeljem. Vraćati se jevrejstvu, opasno je po dušu i nanosi joj smrt. Jer jevrejski je zakon bio dat kao prasluka i senka spasenja koje se imalo javiti u Mesiji - Hristu, i koje se zaista i javilo u NJemu kao stvarnost, kao "telo". Zato je i prestao značaj prasluka i senke; i samim tim prestalo i ono što je najvažnije u jevrejstvu: sečenje = obrezanje. "Izlišna je sveća kada je granulo sunce; izlišan je putevoditelj onima koji su dobili savršenu mudrost; nekorisno je dojiljino mleko onima koji se hrane tvrdom hranom.[4] Propovednici obrezanja pokušavaju da telo Crkve poseku.[5]

3,3

Ispunjujući zakon Hristov, hrišćani samim tim ispunjuju starozavetni zakon, ali i nesavrnjeno više od toga. Pa i sam zakon obrezanja hrišćani izvršuju na daleko savršeniji način od Jevreja. Oni su duhovno *obrezali* srce: otsekli su greh od njega, i odbacili daleko. To su učinili silom Duha Svetoga. Jer se pravo obrezanje sastoji u obrezanju srca Duhom Svetim (sr. Rim. 2,28-29). To je duhovno, nerukotvorno obrezanje: spasilačkom silom Hrista Spasitelja izbaciti greh i iz duše i iz tela (sr. Kol. 2,11).

Sveti apostol naglašava: *"Mi smo obrezanje koji Duhom Božjim služimo Bogu"*. A Duhom Božjim služi se Bogu kada se sveto i besprekorno živi u svetim zapovsstim Božjim, i tako očisti i duša i srce od svakoga greha i zla. Primer toga: sveti Apostoli, i svi pravi hrišćani od njih pa do današnjega dana. Sav život njihov biva u Duhu Svetom, od početka do kraja. Jer bez Svetoga

Duha čovek ne može poznati i priznati Hrista za Boga i Spasitelja, akamoli živeti u NJemu kao Bogu i Spasitelju (sr. 1. Kor. 12,3-11; Rim. 8,9; Jn. 16,13).

"I *hvalimo se Hristom Isusom*", jer nam je od NJega i zbog NJega - sve: i Duh Sveti i spasenje, i svi darovi koje je svebogati Bog dobrote i čovekoljublja mogao da daruje rodu ljudskom (Rim. 8,32). *Hvalimo se* NJime, jer nas je ne samo spasao od greha, smrti i đavola, nego nam je i život večni podario, i sva večna božanska blaga. Hvalimo se NJime, jer nam je božanski savršeno i čovečanski pristupačno rešio sva pitanja života i sveta, koja odiskoni muče duh ljudski. Hvalimo se NJime - "*i ne uzdamo se u telo*". Ta kako se uzdati u trošno telo, kad je Bog tu, pored nas, u našem čovečanskom svetu? Uzdati se u telo koje se kao suvi pesak nezadržljivo osipa u more smrti! Ta mi se ne uzdamo ni u duh ljudski, ni u sunce, ni u vasionu, niti u išta stvoreno i sazdano, pošto je s nama On - sam Bog i Tvorac, Spasitelj i Iskupitelj: čudesni Gospod naš Isus Hristos.

3,4-6

I najsvršenija vera staroga sveta nije mogla dati spasenje svetu od greha, smrti i đavola. Ona je samo vodila ka Spasitelju i spasenju (sr. Gal. 3,24), dovela ga do krštenja pokajanja i predala ga Spasitelju koji spasava krštenjem spasenja u Duhu Svetom (sr. Mt. 3,11). Sva pravednost koja se mogla njome steći, eno je u Savlu: "*po pravdi zakonskoj*" on je "*bez mane*". To je najveći "*dobitak*" za starozavetnog čoveka. Ali kad se Savle sreo sa Hristom, i poznao Hrista, *dobitak* se odmah izvrnuo u štetu. Najrevnosniji gonitelj Crkve Hristove pretvorio se u najrevnosnijeg apostola njenog čim je dušom progledao i svu istinu svetova ugledao: Bogočoveka Hrista, Spasitelja i Iskupitelja. I tada je prestao "*uzdati se u telo*", u čoveka i čovečje, i sav se predao Bogu i bogočovečjem. Bogočovek je postao jedina hvala njegova: "*hvalimo se Hristom Isusom*", jer samo On daje spasenje. A čovek, a ljudi, a sve što je ljudsko, nije li plen smrti i greha i đavola? Kakva je to pamet "*uzdati se u telo*", u ono što te gura i survava u smrt, u carstvo zla i muka? Ništa što je "*po telu*" ne spasava, zato ništa ljudsko i ne zaslužuje da u životu ljudskom zauzme mesto Boga istinoga. Telo bez duha, mrtvo je. To je očigledan zakon ljudskog života. Ali isto tako, i duh ljudski bez Duha Božjeg - mrtav je. To je takođe očigledan zakon ljudskog bića. Jer nijedan čovek ne može duhom svojim spasti sebe od smrti, greha i đavola. Ne sjedini li se sa Duhom Božjim u Hristu, duh ljudski ostaje zanavek bespomoćni rob smrti, greha i đavola. Otuda samo Bog može spasti čoveka. I to Bog koji se tako prisno i sveukupno sjedinio sa čovekom, da je postao čovek. A to je Bogočovek. Zato je On jedini Spasitelj ljudskog bića u svima svetovima. Najiskreniji svedok: apostol Pavle, čovek "*po pravdi zakonskoj - bez mane*". Pa kako pri svem tom beznadežno bespomoćan! Ne pomažu tu ni duh ljudski ni telo ljudsko. Bez Spasitelja Hrista, ta i duh ljudski i telo ljudsko nisu drugo do dva mrtva krila na lešu ljudskog bića. To je svim bićem osetio Savle čim je poznao Hrista Gospoda i silu NJegovu, i neustrašivo objavio: Hristos je sve i sva, a sve drugo - suva šteta.

3,7

"Što mi beše dobitak, to Hrista radi primih za štetu". Šteta je čak i ono što sačinjava izuzetno preimućstvo u veri izabranog naroda: sva pravda i pravednost zakonska. A kada je najveća vrednost dohrišćanskog sveta, upoređena sa Hristom, šteta, šta li su druge vrednosti: religijske, filofske, kulturne? Sve one, od prve do poslednje, ma kolike dobitke predstavljale za ljude, postaju šteta, čim se uporede sa jedinom svezrednošću svih svetova: Gospodom Hristom. Toliko je Bogočovek Hristos iznad svih ljudskih vrednosti, da zaista predstavlja jedinu božansku i čovečansku svezrednost u svima našim svetovima. Šta su svi takozvani bogovi, koliko ih god ima u panteonu ljudske istorije, prema čudesnom Bogočoveku? Vaistinu samo - šteta. A heroji sveta, i geniji sveta? Opet - šteta. Tako i svi filosofi, i svi naučnici, i svi reformatori, i svi ljudi veliki i mali, posebno i skupa, svi do jednoga, bez Hrista nisu drugo do šteta, šteta, šteta i za sebe i za svet oko sebe. Jer ne mogu da dadu čoveku ono što je najvažnije za njega u svetu: da ga spasi smrti, greha, đavola, pakla. A svojom izvikanom veličinom mnogi ljudi, ili sami hoće ili ih drugi podmeću, da zauzmu mesto jedinog istinitog Boga u svima svetovima: Gospoda Hrista. Zar to nije najubitačnija šteta za ljude koji im sleduju, i zbog njih i radi njih - ili neće Hrista, ili Ga ne priznaju, ili Ga ne traže, ili Ga gone? Da je tako, može se svaki uveriti lako: neka proba da bez Hrista istinski reši problem svoga ljudskog bića, da mu pronađe pravi, neprolazni smisao; drugim rečima: neka proba da bez Hrista oslobodi sebe od smrti, od greha, od zla, od đavola, i to oslobodi istinski i potpuno. Nema sumnje, uspeti neće. Zato je i objašnjivo i opravdano ovako dinamički eksplozivno i besprimerno smelo tvrđenje svetog apostola Pavla, po ko me je Hristos sve i sva, a sve ostalo prema NJemu - suva *šteta*.

Potrebna je sveopšta provera, da bi se utvrdila istinitost evanđelskog učenja o vrednostima. Šta je za tebe najveća vrednost u svetu, šta - "*dobitak*"? Pronađi, i uporedi sa onim što Hristos sobom predstavlja, donosi i predlaže svakom ljudskom biću, pa i tebi. Učiniš li to čak i nepoštedno kritički, ali samo nepristrasno, ti moraš doći do pavlovskog zaključka i ubeđenja: tvoja najveća vrednost, tvoj dobitak, u poređenju sa Hristom, zaista je bezvrednost, zaista *šteta*. Do takvog su zaključka i ubeđenja došli svi pravi mučenici ljudske misli, svi pravi istraživači neprolaznog smisla ljudskom biću, životu i svetu: Svetitelji Božji. A to su jedini pravi ljudi, jer su savladali u sebi sve grehe, sve smrti, sve đavole, ispunivši sebe Bogom i Gospodom Hristom, NJegovim božanskim svetinjama i svetim silama. Oni su najrečitija potvrda i najubedljivije svedočanstvo o istinitosti pavlovske vere, pavlovske filosofije vrednosti, pavlovske aksiologije.

3,8

"Štaviše, sve držim za štetu prema prevažnome poznanju Hrista Isusa, Gospoda moga": "*sve = πάντα*" ne samo "*ono što mi beše dobitak*"; "*sve*" - ne samo na zemlji, nego i na nebu: sva bića, od prvog do poslednjeg, i sve svetove, od prvog do poslednjeg. Nema ništa ni u jednome od postojećih svetova što bi se moglo izdvojiti, i reći: evo, ovo bi moglo da se uporedi sa Hristom,

da zameni Hrista, da zauzme Hristovo mesto u svetu, u čoveku, među ljudima. Prema NJemu - sve je *šteta*, vaistinu *šteta*. Eto, vaše dobro, ono što smatrate za dobro, uporedite sa Hristovim dobrom, pa ako nije kao NJegovo, nema sumnje štetno je i po vas, i po svet oko vas. Ili, vaša istina, radi koje živite i umirete; uporedite je sa Hristovom istinom; nije li poreklom od nje, ne liči li na nju, - *od štete* je i za vas, i za svet oko vas. Ili, vaša ljubav, ako nije od iste božanske građe od koje i Hristova, ubiće i vas i one koje ljubite. Ili, vaš život i - NJegov: nije li vaš život ustvari postepeno umiranje, koje vas najzad predaje smrti koju vi niste u stanju da pobedite? i zar onda život vaš nije šteta po vas, i beskrajna besmislica, i muka, i pakao?

Poznati Hrista, istinski *saznati* šta je On, i ko, i šta donosi čoveku i rodu ljudskom, - to je znanje koje čovek s radošću pretvara u sveznanje. I u njemu vidi sve. Naročito kada ga uporedi sa svakim drugim ljudskim znanjem o ma kome i o ma čemu. Iskustvo svetih ljudi svedoči: pravo hristopoznanje ustvari pretstavlja sveznanje. Jer kada čovek pozna Hrista kako treba, on sazna sve što mu treba i za ovaj svet, i za život u ovome svetu, ali i za onaj svet, i za večni život u onome svetu. A takvo poznanje ko još može dati ljudima: ko od bogova, ko od ljudi, ko od heroja, ko od genija? Niko, niko, niko. Samo *poznanje Hrista* daje čoveku jedino istinsko *poznanje* o Bogu, o svetu, o čoveku, o životu, o smrti, o zlu, o đavolu, o grehu, o istini, o pravdi, o ljubavi, o velikom i malom, o glavnom i sporednom, o večnom i privremenom. Zato sveti prvovrhovni apostol sa toliko ushićene ljubavi i plamene revnosti naziva Hrista Gospodom svojim. I zaista, niko nije dostojan da bude Gospod čoveku sem Bogočoveka. To oseća svaki ko se istinski mučio problemom čoveka. Ne Boga, nego čoveka. Jer ga problem čoveka mora odvesti Bogu, jedinom istinitom Bogu i Gospodu: Bogočoveku Hristu Isusu.

Kao jedini istiniti Bog i Gospod, Bogočovek Hristos pretstavlja jedini istiniti smisao ljudskog bića i postojanja. Zato sveti apostol ostavlja sve radi NJega. Bukvalno sve: i svoju dotadanju dušu, i svoju dotadanju savest, i svoje dotadanje srce, i svoju dotadanju istinu, i svoju dotadanju pravdu; i porodicu, i otadžbinu, i narod, i veru, i filosofiju, i nauku. I još ovo: ostavlja i zemlju, i nebo, i nebesa nad nebesima, i sve što je u njima i na njima. Jer je sve to beskrajno malo, da bi moglo biti smisao i cilj čovekova bića i života. Sve to apostol s radošću ostavlja radi Gospoda Hrista, jer je u NJemu našao nešto nesravnjeno veće i dragocenije od svega toga. Šta? Sva savršenstva i blaga istinitog Boga. A ona mogu postati, i postaju ljudska, zato što je sam istiniti Bog postao čovek.

Ali, da bi do kraja izrazio Hristovu neuporedljivu veličinu i svevrednost, Hristovu besprimernu jedinstvenost i nezamenljivost, sveti apostol izjavljuje da zbog Hrista smatra "*sve za trice* - σκῦβαλα": za ćubre, za splačine, za izmet. Šta je ovo? Nihilizam, nečuven u istoriji sveta? Da, nesumnjivo nihilizam kakav svet video nije. Ali - sveti nihilizam. Jer sve što nije Hristos, i sve što nije od Hrista, on smatra za trice, za đubre, za pomije, za izmet. Nema više nedoumice, nema dvoumljenja; sada znamo svu istinu o svetu, i o svemu što ulazi u okvir ljudskog saznanja, bića, osećanja. Kazao nam je najsmeliji, najiskreniji i najnamučeniji žitelj ove planete. Jer se niko od njega nije iskrsnije, i strasnije, i neustrašivije borio protiv Hrista i svega Hristovog. Ali ga je svetlost Hristova na putu za Damask prevrnula, preobrazila od vrha do dna. Od strašne sile njene on je najpre oslepio, pa nakon tri dana progledao. I svu istinu svih svetova u Hristu ugledao. U svetlosti te sveistine, šta su sve ljudske religije, nauke, filosofije, kulture, civilizacije, šta ako ne - *trice*, đubre, splačine? Na đubrištu, i od đubrišta, žive crvi, gliste, mušice, tojest ljudi takvoga duha. A orlovi ljudske misli, ljudske savesti, eno ih - svi uz Hrista, sa Hristom, i za Hristom.

Geniji? heroji? vojskovođe? naučnici? filosofi? pronalazači? zar se smrću ne pretvara u đubre svaki od njih? Gle, neki ih upoređuju sa čudesnim Bogom i Gospodom Hristom, a neki ih izjednačuju sa NJim, neki čak hoće da Ga zamene pomoću njih, - nisu li takvi uronili savešću u đubre? i ne žive li dušom na bunjištu? i nisu li srcem u crvinjaku? Čoveka i sve što je od čoveka, smrt pretvara u đubre, u crvinjak. No čovek, svaki čovek, čim uzaživi Hristom, pretvara se u biće besmrtno i večno, u biće božanski uzvišeno i veličanstveno, koje živi u besmrtnim svetovima neiskazanih savršenstava Božijih: u raj. Da, rastojanje je utvrđeno: đubrište i raj, čovek i Bogočovek. Bez Bogočoveka, čovek je đubre i đubrište; sa Bogočovekom, on je raj i svetište.

Zbog svega toga za čoveka je najvažnije - *dobiti Hrista*. To je ono što se od čoveka nikad uzeti neće; stoga mu je to i - "jedino potrebno" (sr. Lk. 10,42). Sve izgubiti, samo Hrista dobiti. Po tu cenu, i - po svaku cenu. Jer Gospod Hristos je ono "skupoceno zrno bisera" na bunjištu zemaljskog sveta, koje kad nađe čovek s radošću prodaje sve što ima, i kupuje ga (sr. Mt. 13,45-46). Dobije li Hrista, čovek je dobio sve što je ljudskom biću potrebno za savršeni božanski život i u vremenu i u večnosti, i na zemlji i na nebu.

3,9

"... i da se naćem u njemu". Naći se u Hristu! Kakva radost, i blaženstvo, i ushićenje, - sve satkano od božanskih iznenađenja. Čovek se nalazi usred čudesnih božanskih savršenstava, kojima nema kraja. Na jednoj strani blista božanska Istina, sva savršena i beskrajna; na drugoj - božanska LJubav, takođe sva savršena i beskrajna; na trećoj - božanska Dobrota, opet sva savršena i beskrajna; i tako svuda, sa svih strana blistaju i plamte bezbrojna božanska savršenstva, puna neiskazanih krasota i milina, i sve se to u slatkim talasima neprestano razliva i preliva po duši čovekovoju, po srcu, po umu, po savesti, po vascelom biću. I tada čovek svim bićem ushićeno oseća i radosno uviđa: da je sve van Hrista zaista *trice*, zaista đubre.

Nađe li se u Hristu, čovek pronade i istinitog Boga i istinitog sebe. Dotle, kao da je bio van sebe, lutao po bespućima, lomio se po urvinama, gladovao po pustinjama, hranio se senkama, drugovao s prividima. I svuda ga zaludivali i stalno obmanjivali lažni bogovi, lažni učitelji, lažni mudraci, samozvani vođi. Od toga se savest raspadala i duša propadala, um crnio i sav pocrnio. I gle, tvoja se savest obrela u Hristu. Kakva li treba da bude? Sva svetla, sva sveta, sva čista, sva bogočežnjiva. A duša? Ona tek u NJemu nađe sve svoje mile besmrtnosti, ispunjene božanskim savršenstvima i blaženstvima. I zna put, i zna smisao i sebi i svemu svome. Onda se postepeno sve misli njene i sva osećanja osvećuju, ohristovljuju, obožuju, obesmrćuju, ovećnuju. Svaka misao - hristomisao; svako osećanje - hristoosećanje. Onda Hristova misao postaje njena misao, Hristovo osećanje - njeno osećanje, Hristova savest - njena savest. Sve Hristovo postaje njeno: i Istina, i Pravda, i LJubav, i Život, i Večnost. I ona, hristočežnjiva, postaje hristolika. Sve se njeno u Hristu postepeno preobražava, i Hristu Gospodu saobražava i usličava, dok se Hristos ne uobličići u njoj - ἄκρις οὐ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν (Gal. 4,19). Onda je, samo onda radost i blaženstvo i blagoslov i blagovest - biti čovek, i to radost neprolazna, blaženstvo neprolazno, blagoslov neprolazni, blagovest neprolazna.

Nađe li se čovek u Hristu, nalazi se u jednom sasvim novom svetu, u kome se živi jednim sasvim novim životom: životom svetih tajni i svetih vrлина, tojest svetih bogočovečanskih sila. Od njih je prva - vera. A sa njom, i za njom, sve ostale svete tajne i svete vrline: krštenje, miropomazanje, pričešće, ljubav, nada, molitva, post, krotost, milostivost, žalostivost, smirenost, dobrota, pravda, pokajanje, ispovest, i druge. U svima njima čovek istovremeno živi; sve ih upražnjava; po svima njihovim putevima hodi, pri čemu vera uvek prethodi i svojom božanskom svetlošću vodi. To življenje u svetim tajnama i svetim vrlinama sačinjava novu pravdu, novu pravednost, bogočovečansku i evanđelsku, za koju svet van Hrista ne zna, niti može znati, jer ne raspolaže svetim silama koje tu pravdu, tu pravednost izgrađuju. Evanđelska pravda je pravda "*kroz veru Hristovu, pravda koja je od Boga verom*". Vera ovde označava sve svete tajne i svete vrline, jer ona uvodi u sve evanđelske, bogočovečanske svetinje i sile. Rastavi li se pravednost Hristovih pravednika na osnovne sastojke koji je sačinjavaju, uvek se pronade da su ti sastojci: molitva, ljubav, nada, krotost, smernost, post, trpljenje, milostivost, i ostale svete evanđelske sile. Nedostaje li jedna od njih, - nema evanđelske pravednosti. Svakoj vrlini je koren u Hristu Bogu, zato je i prava pravednost sva "*od Boga*". A čovek, šta daje od sebe? Veru. Veru, koja je time vera što živi svim ostalim bogočovečanskim svetim tajnama i svetim vrlinama.

3,10

Poznati Hrista, to je na prvom mestu poznati *silu vaskrsenja* NJegova i smrti NJegove. Kako? Doživljavajući ih kao svoje. Jer čovek postaje hrišćanin doživljavajući Hrista. Drugog puta nema. Sve što je Hristovo doživljavanjem pretvoriti u svoje, - tako se hrišćanin postaje, tako i Hristos upoznaje. Jedino se doživljavanjem Hrista može istinski poznati Hristos. Hristopoznanje je uvek od hristodoživljavanja. Hristovu ljubav poznaćeš, ako je doživljuješ; Hristovu istinu poznaćeš, ako je doživljuješ; tako i Hristovu pravdu, i Hristovu smernost, i Hristovo stradanje, i Hristovu smrt, i Hristovo vaskrsenje poznaćeš, samo ako ih doživljuješ. To važi za sve što je Hristovo, od najmanjeg do najvećeg. "*Silu vaskrsenja njegovog*" poznaćeš, ako vaskrsneš sebe iz groba greholjublja, i budeš hodio u novom životu, kao onaj koji je još u ovom svetu vaskrsao sa Gospodom Hristom, i živi NJime vaskrsim (sr. Kol. 3,1). On, Vaskrsli i Večnoživi i Svemoćni, daje sile ljudima, te na zemlji žive u novom životu, životu svetom i bogolikom, jer su ljudi samo "u Hristu Isusu Gospodu našem - mrtvi grehu a živi Bogu" (Rim. 6,11).

Spasonosnu silu stradanja Hristovih poznaćeš, ako ih doživljuješ, ako uzmeš učešće u njima, ako imaš "*zajednicu - τὴν κοινωσίαν*" s njima. A to je neophodno, jer su ona beskrajno važna u bogočovečanskom domostroju spasenja. Stradanja Hristova, šta sačinjava? Sav život NJegov, od rođenja do vaskrsenja. Za NJega, bezgrešno i krotko Jagnje Božje, stradanje je bilo, ne samo: biti pljuvan, biti šiban, biti bijen, biti ismevan, biti raspet, biti huljen, nego i živeti trideset i tri godine među podivljanim i opoganjenim od greha ljudima. Zato, hoćeš li da poznaš "*zajednicu njegovih muka*", i spasonosnu silu njihovu, doživluj sav život NJegov, naročito krsnu svim bićem toliko uživeti, toliko joj se saobraziti, toliko je u sebi odraziti, da čovek postane - "*nalik na smrt njegovu*" = συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ", i tako je oseti kao nešto neophodno za sebe, za svoju ljudsku prirodu, za svoje spasenje. A to će čovek postići kada zajedno sa svetim

apostolom bude mogao reći: "S Hristom se razapeh" (Gal. 2,19): razapeh sebe svetu, i svet sebi; mrtav sam za svet i njegove grehovne slasti, i svet je mrtav za mene sa svima svojim smrtonosnim strastima i sablaznima; živim samo onim što pripada raspetom Bogočoveku, a ničim što pripada grehoimanom svetu; radi Hrista "razape se meni svet, i ja svetu" (Gal. 6,14). Tada čovek silom svepobedne smrti Hristove pobeđuje svaku smrt u sebi i u svetu oko sebe. A time i svaki greh, jer su gresi jedina sila koja proizvodi i stvara smrt (sr. Jak. 1,15). Tu strašnu silu čovek i pobeđuje jedino svespasonosnom silom smrti Hristove, bogočovečanske i stoga čudotvorno svemoćne. A svespasonosne smrti Hristove i svepobedne blagodatne sile njezine mi postajemo zajedničari kroz prvu, početnu svetu tajnu - tajnu krštenja: jer svi koji se krštavamo u Hrista Isusa, u smrt NJegovu se krštavamo; i kad smo jednaki s njim jednakom smrću, bićemo i vaskrsenjem (sr. Rim. 6,3.5).

3,11

"... ne bih li kako dostigao u vaskrsenje mrtvih". - Eto cilja kome se ide kroz sve evanđelske podvige i hristolike doživljaje. Time se završava bogočovečanski put spasenja. Kroz sve evanđelske doživljaje, kroz sva stradanja za Hrista, kroz sva umiranja za Hrista, hrišćanin vođen verom ide s molitvenim trpljenjem, jer zna da se jedino tako stiže u vaskrsenje mrtvih. Posti li, hrišćanin s molitvenim trpljenjem prolazi podvig posta, ne bi li tim dobrovoljnim samomučenjem i umiranjem za Hrista dostigao u vaskrsenje mrtvih. Čini li milostinju; moli li se; smirava li sebe; strada li za evanđelsku istinu; služi li bližnjima; ljubi li neprijatelje; blagosilja li one koji ga gone; čini li dobro onima koji ga mrze, - sve te evanđelske podvige hrišćanin prolazi s molitvenim trpljenjem, ne bi li tim blaženim samomučenjima i radosnim umiranjima za Hrista dostigao u vaskrsenje mrtvih. Podvizi su put, vaskrsenje je završetak puta. Ali se do kraja puta ne može doći ako se ne pređe sav put. Vaskrsenje je vrh piramide spasenja; podvizi su piramida na kojoj stoji vrh. Stoga su podvizi neophodni da bi se postigao cilj spasenja. Kao što je sve što je pod vrhom piramide potrebno vrhu da bi bio vrh, tako su i za vaskrsenje neophodni svi evanđelski podvizi koji mu prethode. Izvuče li se ono na čemu vrh piramide stoji, onda i sam vrh pada i prestaje biti vrhom.

Pravda od Boga postaje naša - verom, pravednost naša pred Bogom postiže se - verom, zajedničarenje naše u spasonosnim stradanjima Hristovim obavlja se - verom, poznanje i osećanje vaskrsenja Hristova i sile njegove stičemo - verom. Ravnoapostolni Zlatoust blagovesti: Dobro je apostol rekao: "ne imajući svoju pravdu", tojest ne onu koju sam ja stekao znojem i trudom, nego onu koju sam dobio od blagodati, onu "koja je kroz veru Hristovu, pravdu koja je od Boga verom". - Verovatno da su Filipljani govorili, da je pravda koja se stiče trudom važnija; stoga sveti apostol i pokazuje da je ta pravda prema pravdi Božjoj - σκύβαλον = *trice*, đubre. Pravda Božja biva od vere Božje, tojest nju daje Bog: ta pravda Božja je potpuno dar Božji. A dar Božji daleko prevazilazi malovažnost dobrih dela koja obavljamo našim staranjem. A šta je vera? U veri je poznanje Hrista Boga; verom se stiče poznanje o Bogu - διὰ πίστεως ἢ γνῶσις, i bez vere nemoguće je poznati Ga. A na koji način? Verom treba poznati silu vaskrsenja NJegova. Jer kakvo nas umovanje može ubediti u vaskrsenje? Nikakvo, već jedino vera. A ako

se vaskrsenje Hristovo po telu poznaje verom, onda kakvim se umovanjima može shvatiti rođenje Boga Logosa? Jer vaskrsenje je manje od rođenja. Zašto? Zato što je primera vaskrsenja bilo mnogo, međutim se od Djeve niko nikada rodio nije. Prema tome, ako i ono što je manje važno od rođenja po telu treba verom primiti, kako se onda umovanjem može shvatiti ono što je daleko važnije, beskrajno, neuporedljivo važnije? To sačinjava pravdu. Jer treba verovati da je to moglo biti; a na koji način je moglo biti - ne može se objasniti. Od vere zavisi i zajedničarenje u stradanjima. Kako? Tako, ako ne bismo verovali mi ne bismo ni stradali; ako ne bismo verovali da ćemo, saopstradavši s Hristom, i sacarovati s NJim, mi ne bismo ni trpeli stradanja. Dakle, i Hristovo rođenje i Hristovo vaskrsenje usvaja se verom - πίστει καταλαμβάνεται. Vidiš li da je potrebna ne samo vera, nego vera sjedinjena sa delima? Svakako onaj veruje da je Hristos vaskrsao koji smelo predaje sebe opasnostima, koji zajedničari u NJegovim stradanjima, jer zajedničari sa Vaskrslim, sa Živim ... Apostol veli: "*Da budem nalik na smrt njegovu*", tojest da učestvujem u njoj, jer kao što On postrada od ljudi, tako i ja. - Drugom prilikom apostol izjavljuje: Dopunjujem nedostatak nevolja Hristovih u telu mom (Kol. 1,24), tojest gonjenja i stradanja moja sačinjavaju obličje Hristove smrti; jer apostol nije tražio koristi za sebe nego koristi za mnoge. Zato i gonjenja, i nevolje, i teskobe, ne samo ne treba da vas zbunjuju nego naprotiv da vas raduju, pošto se pomoću njih saobražavamo smrti Gospoda Isusa, i na izvestan način izobražavamo NJega u sebi, po rečima svetog apostola. Smrt Gospoda Isusa u telu nosimo (2. Kor. 4,10). No i to biva od velike vere, pošto mi verujemo ne samo da je Hristos vaskrsao nego i da po vaskrsenju ima veliku silu: zato mi i idemo istim putem kojim je On išao, tojest usled toga postajemo braća NJemu, postajemo Hristosi - Χριστοὶ γινόμεθα. O, kako je ogromna vrednost stradanja! ...[6]

3,12

"Ne kao da već dostigoh, ili sam već savršen". - Ko to govori? Apostol Pavle. Čovek koji je podvizima evanđelskim sve prestigao, pa ipak smatra da cilju još nije stigao, još nije *savršen*. Zato što se to ne *dostiže* dok se živi na zemlji. Jer svaki novi dan, to je novi megdan: nove borbe sa smrću, sa iskušenjima, sa duhovima zla ispod neba, koji svim silama ometaju spasenje. Svaki novi dan, i svaka nova noć - produženje je životnog puta, i na njemu svih evanđelskih podviga, jer hrišćanin stalno živi u svima podvizima, u svima vrlinama. Napusti li jedan podvig, jednu vrlinu, u opasnosti je da padne, a možda i propadne. Zato hrišćanin nikad ne staje, nikad ne zastaje na putu vrlina, i uvek smatra sebe nedovršenim, nesavršenim. Sveti apostol Pavle je izvrstan primer toga, a sa njim i svi Svetitelji bez izuzetka. Iako najsavršeniji hrišćani, nijedan od njih nije smatrao sebe za savršene. Sveti Zlatoust, sveti Vasilije Veliki, sveti Jovan Damaskin, sveti Simeon Novi Bogoslov, - nesumnjivo veliki Svetitelji, nesumnjivo savršeni hrišćani, a bičuju sebe kao najgrešnije, i osućuju sebe kao najgore među ljudima. Da to vidite, pročitajte ne njihova dela već samo ono njihovih molitava što sačinjavaju našu pripremu za sveto Pričešće. Evanđelsko je, pravoslavno je pravilo: što svetiji čovek, to smatra sebe grešnijim; što savršeniji čovek - smatra sebe nesavršnijim.

"... nego trčim ne bih li dostigao kao što me dostiže Hristos Isus". On me dostiže na putu za Damask, i otvori preda mnom put, na čijem dalekom, dalekom kraju stoji vaskrsenje iz mrtvih, potpuna pobjeda nad smrću. I od tada ja sam stalno na tome putu. I ne samo ne idem polako, ne stajem i ne zastajem, nego trčim njime, pa ipak nisam dostigao. A treba dostići NJega - čudesnog i jedinstvenog Boga i Gospoda Isusa Hrista. On pak, On je dostigao svakoga od nas postavši čovek. A mi Ga možemo dostići ako postanemo - "kao On" (1. Jn. 3,2), ako hodimo "kao što je On hodio" (1. Jn. 2,6), ako postanemo - "bogovi po blagodati". A ko to može, i sme, tvrditi za sebe dok je još u ovom životu, još u ovom svetu? Nikada nijedan pravi hrišćanin. Evo, hristonosni apostol to ispoveda u ime svih i mesto svih pravih hrišćana:

3,13-14

"Braćo, ja još ne mislim da sam dostigao; ali jedno činim: zaboravljajući ono što je ostrag, a sežući se za onim što je napred, ja trčim k meti, k nagradi višnjega zvanja Božjega u Hristu Isusu".

Hrišćaninovo je da stalno "trči" k nebeskoj meti kroz evanđelske podvige, da se stalno seže, pruža za onim što je napred, što je gore, što je iznad svih nebesa u *Hristu Isusu*. I zaista, hrišćanin se čežljivo pruža ka Gospodu Hristu kroz molitvu, kroz ljubav, kroz post, kroz nadu, kroz milostinju, kroz trpljenje, - rečju: kroz sve evanđelske vrline. I za to vreme glad njegove duše za čudesnim Gospodom biva sve veća i veća. I u njemu se obrazuju tako snažna i poletna hristočežnjiva osećanja, da on stvarno zaboravlja sve evanđelsko što je učinio i predaje se sve većim i većim evanđelskim podvizima. Pa i kad izvrši sve što je zapovedeno, on iskreno smatra kao da ništa nije učinio. Po jasnoj i odlučnoj reči Spasiteljevoj: Kad svršite sve što vam je zapovedeno, govorite: mi smo zaludne sluge, jer učinismo što smo bili dužni učiniti (Lk. 17,10). To je jedini način da se hrišćanin ne razlenji, ne pogordi, ne rekne sebi: e, dosta sam se trudio, dosta uradio, dosta učinio, vreme je da predahnem. Da, ali za vreme predaha - izdahneš? Nećeš li posramljen izaći pred sladčajšeg Gospoda? Stoga treba stalno imati na umu i u srcu evanđelsku istinu: hrišćanin nikada nije dovoljno savršen. I kad se moli, nikad se ne može dovoljno namoliti; i kad čini milostinju, nikad je ne može dovoljno učiniti; i kad voli, nikad se ne može dovoljno navoleti; i kad veruje, nikad se ne može dovoljno naverovati. Uvek preostaje više što treba učiniti nego što je učinio. Propast je, duhovna smrt je za hrišćanina reći sebi: "savršen sam". Jer je cilj hrišćaninovog usavršavanja božansko savršenstvo: "Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski" - Bog (Mt. 5,48). Jer je put hrišćaninov najduži put od svih puteva koji stoje pred ma kojim bićem u ma kome svetu: put od zemlje do uvrh nebesa, i iznad svih nebesa - "*k nagradi všnjega zvanja Božjega u Hristu Isusu*" koji sedi s desne strane Boga Oca, iznad svih anđelskih Poglavarstava i Vlasti i Sila i Gospodstva (sr. Ef. 1,20-21). Kad je tamo naša meta, naš cilj, - kakvima li nam onda treba biti svetima u svemu življenju našem na zemlji! (sr. 2. Petr. 3,11). Da se stigne tamo, treba povezati sve evanđelske lestvice koje jedine sa zemlje dosežu do tamo. A te su lestvice - svete tajne i svete evanđelske vrline. Treba stalno živeti u njima, da bismo mogli stići "*k meti*", "*k nagradi všnjega zvanja Božjega u Hristu Isusu*". Samo je Gospod

mogao i smeo postaviti ljudskom biću takvu *metu*, zato što On jedini daje sile da se do nje stigne. "Jer Hristova pomoć izvršuje sve - τὸ πᾶν ποιᾷ i bez Njegove saradnje put se ne može preći.[7]

Svom dušom molitveno pogružen u ovu blagovest hristonosnog apostola, sveti Zlatoust blagovesti: Ništa tako ne obescenjuje naše vrline i ne nadima nas kao sećanje na dobra koja smo učinili. To porađa dvojako zlo: čini nas nehatnima i gordima. Stoga sveti Pavle, znajući da je priroda naša sklona nehatu, a pošto je prethodno mnogo pohvalio Filipljane, on ih sada koči govoreći: "*Braćo, ja još ne mislim da sam dostigao*". A ako jedan Pavle nije dostigao i nije potpuno siguran u svoje vaskrsenje, onda je to utoliko teže za one koji nisu izvršili ni najmanji delić njegovih vrlina. Apostol ovim kaže: ja još ne smatram da sam dostigao potpuno savršenstvo - τῆν ἀρετὴν ἄπασαν; ja još nisam sve izvršio. Istina, sveti apostol na drugom mestu veli: Dobar rat ratovah, trku svrših, veru održah (2. Tim. 4,7), a ovde: "*još ne mislim da sam dostigao*"; ali ko pročita ova dva mesta razumeće zašto on tako govori: ove reči su izrečene daleko ranije, a one pred smrt. "*Još ne mislim, veli, da sam dostigao*", već samo o jednom mislim: pružati se za onim što je napred. Jer to znače njegove reči: "*zaboravljajući ono što je ostrag, a sežući se za onim što je napred, ja trčim k meti, k nagradi višnjega zvanja Božjega u Hristu Isusu*". Pogledaj kako je on ovim rečima jasno pokazao šta ga potstiče da se seže za onim što je napred. Nema sumnje, ko smatra sebe da je već savršen i da mu ništa ne nedostaje za punoću vrline, taj i prestaje trčati, kao onaj koji je dostigao sve; ko pak smatra da je još daleko od mete, taj nikada ne prestaje trčati k njoj. Ovo smo dužni pomišljati i mi, makar da smo i učinili bezbrojna dobra. Jer kada Pavle posle bezbrojnih smrti, posle tolikih opasnosti, tako misli o sebi, utoliko više mi treba tako da mislimo o sebi. Ja nisam klonuo duhom, veli apostol, i nisam zapao u očajanje što posle tolikog trčanja nisam stigao meti, nego još trčim, još se borim. Samo jedno imam pred očima: kako da stvarno postignem cilj. Tako i mi treba da postupamo: da zaboravljamo svoja dobra dela i da ih ostavljamo iza sebe. Trkač misli ne o tome koliko je prešao, nego koliko mu još preostaje da pređe. I mi razmišljajmo ne o tome koliko smo dobrih dela učinili, već o tome koliko nam još ostaje da učinimo. Jer kakva nam je korist od onoga što smo učinili, ako ne učinimo i ono što nam preostaje učiniti? I sveti apostol nije rekao: ne mislim, ne sećam se, već: "*zaboravljajući*", da bi nas učinio pažljivijima. Jer mi onda postajemo revnosni, kada se svim srcem laćamo onoga što je preostalo da se uradi, kada predamo zaboravu ono što je urađeno. - Još apostol kaže: "*sežući se*"; to znači: mi se staramo da uzmemo pre no što stignemo. Jer onaj se seže, onaj se pruža koji se stara da prestigne noge svoje koje još trče, pružajući se napred ostalim delovima tela i pružajući ruke svoje. A to dolazi od velike revnosti i od velikog oduševljenja. Tako dakle treba da trči onaj koji trči, sa tolikim staranjem, sa tolikim oduševljenjem, a ne da omlitavi. Koliko se pak onaj koji trči razlikuje od onoga koji poleđuške leži, toliko se i mi razlikujemo od svetog Pavla. On je svakodnevno umirao, svakodnevno slavu zasluživao; nije bilo vremena, nije bilo časa, kada on nije pojačavao svoje trčanje; on je hteo ne da primi već da dohvati nagradu, jer se ona na takav način i prima. Na nebu boravi Onaj koji daje nagradu, na nebu se nalazi nagrada. Pogledaj koliko je prostranstvo koje valja preći: pogledaj kolika je visina, kuda valja uzleteti na krilima duha; jer se drukčije ne može dospeti na tu visinu. Tuda treba preći s telom; i to je moguće: "*jer je naše življenje na nebesima*" (Flp. 3,20). Tamo je naša nagrada ... Stegni noge svoje; nauči ih da koračaju čvrsto, jer ima mnogo klizavih mesta; i ako padneš, mnogo ćeš izgubiti. No ako i padneš, ustani! jer i u takom slučaju može se pobediti. Nikada ne staj nogom na klizave predmete, i nećeš pasti; trči po tvrdim i sigurnim mestima, sa glavom k nebu, sa očima k nebu. Gledaj gore, k nebu, gde se nagrada nalazi: sam pogled na nagradu pojačava odlučnost, strah od poraza ne dopušta da se oseća zamor i čini da i dugačak put

izgleda kratak. A kakva je to nagrada? Nije palmova grančica, nego šta? Carstvo nebesko, večni pokoj, slava sa Hristom, bezbrojna blaga koja se rečima iskazati ne mogu. Krasota te nagrade ne može se opisati: to postiže samo onaj koji ju je dobio, i onaj koji je ima dobiti. Ona nije od zlata, nije od dragog kamenja, već je daleko dragocenija: prema njoj zlato je - blato, drago kamenje - ćerpiči. Ako ti, udostojivši se nje, uzideš na nebo, velike ćeš počasti uživati tamo; i Anđeli će te poštovati zbog nje; sa velikom slobodom ti ćeš opštiti sa svima.[8]

3,15

"Koji smo god dakle savršeni - τέλειοι, tako da mislimo". To znači: mi smo hrišćani po svome pozivu, po svome višnjem zvanju - savršeni. Jer je naš poziv: da postanemo savršeni. Od samog početka, od svetog krštenja, mi se nalazimo na tom putu savršenstva, putu koji se završava hristolikim savršenstvom: "bićemo kao i On" (1. Jn. 3,2). *"Tako da mislimo"*, tojest da mislimo kao što je sveti apostol izložio: Hristos je sve i sva, i život u NJemu; a sve ostalo je - *trice*, đubre, šteta. Ne mislimo li tako, nismo svesni šta je hrišćanstvo, šta nam daje, i šta traži od nas. Svako smanjivanje, skraćivanje, uproščivanje, antropomorfiziranje hrišćanskog cilja, upropašćuje hrišćanstvo, obesoljuje ga, ozemljuje ga, pretvara u običnu ljudsku, humanističku religiju, humanističku filosofiju, humanističku etiku, humanističku nauku, humanističko udruženje. Samo misleći kao sveti apostol Pavle, mi pravilno mislimo o Hristu i hrišćanstvu. *"I ako o nečemu drukčije mislite, Bog će vam i to otkriti"*. Tojest, ako se u nečemu i razlikujete po shvatanjima, ali iskreno i nelicemerno, Bog će vas uputiti, i otkriti vam istinu. Uvek je potrebno: svoje misli proveravati Božjim mislima. A njih eno u Gospodu Hristu; a Gospoda Hrista eno u NJegovom Bogočovečanskom telu, Crkvi, u kojoj obitava Duh Sveti, "Duh Istine" koji svakog revnitelja vere upućuje u svaku istinu koja se odnosi na Gospoda Hrista i naše spasenje (sr. Jn. 16,13-16; 14,16).

Tumačeći 15. stih sveti Zlatoust veli: *Savršenome* je svojstveno - ne smatrati sebe savršenim. A ako ko drukčije misli, tojest ako misli da je izvršio sve vrline, takvoga će Bog urazumiti, Bog će mu otkriti. Sveti apostol je rekao: *"Bog će otkriti"*, da bi pokazao da takvo shvatanje proističe prvenstveno iz neznanja. Ovo je rečeno ne o dogmatima, nego o savršenstvu života i o tome da ne treba smatrati sebe savršenim; jer ko misli za sebe da je već postigao sve, taj ništa nema.[9]

3,16

Sve do sada od apostola rečeno, sačinjava *"pravilo - κανών"*, obavezno pravilo za sve hrišćane svih vremena. Ono je uvek isto, i za sve isto. Duhonosni apostol ga propisuje svima hrišćanima kao pravilo života i kao pravilo mišljenja; *"po istome pravilu da živimo, isto da mislimo"*. Samo misleći po ovome *pravilu*, i živeći po njemu, možemo dostići *"u vaskrsenje mrtvih"*, *"k meti"*, *"k*

nagradi višnjega zvanja Božjega u Hristu Isusu". Glavno je: stalno trčati k meti. Kako? Kroz svete tajne i svete vrline. To je pravilo našeg života na zemlji. "Što dostigosmo" dosada, dostigosmo misleći i živeći po ovome pravilu. Da bismo i ostalo dostigli, treba i nadalje "po istome pravilu da živimo, isto da mislimo". Pravilno misliti, pravilno živeti - moguće je, kada je sve biće naše usmjereno "k meti, k nagradi višnjega zvanja Božjega u Hristu Isusu". Živimo na zemlji, stalno gledajući u metu iznad svih nebesa, i hitamo k njoj kroz sve svoje misli i osećanja i želje i dela. Tako, na zemlji živimo nebom.

3,17-21

Flp. 3,17-21: 17 Ugledajte se na mene, braćo, i gledajte na one koji tako žive kao što nas imate za ugled. 18 Jer mnogi hode, za koje vam mnogo puta govorih, a sad i plaćući govorim; neprijatelji krsta Hristova; 19 kojima je kraj pogibao, kojima je Bog trbuh, i slava u sramu njihovu, koji zemaljski misle - οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες; (= koji zemaljsko misle; koji na zemaljske stvari misle). 20 Jer je naše življenje na nebesima, otkuda i Spasitelja očekujemo Gospoda Isusa Hrista, 21 koji će preobraziti naše poniženo telo da bude jednako - σὺμμορφον - telu slave njegove, po sili kojom sve može da pokori sebi.

3,17

Da se ne bi pomislilo: nemoguće je živeti na zemlji nebeskim životom, - sveti apostol odmah navodi primere takvog života: "Ugledajte se na mene, braćo, i gledajte na one koji tako žive kao što nas imate za ugled". A mi? Ta i mi smo ljudi, od iste građe od koje i vi; predlažemo vam ono što vidite da mi sami činimo. Mi, vaši savremenici koji živimo sa vama na istoj zemlji, pod istim nebom, u istim prilikama. Po svemu smo rođaci, braća. Reknete li: Gospod Hristos je božanski uzvišen, nepodražljivo uzvišen; kako možemo, mi slabi i sićušni, živeti NJime i u NJemu? Da, ali ja ne tražim od vas da se na NJega ugledate; On je Bog i Gospod; ugledajte se na svoju braću, i na mene, mi smo ljudi kao i vi. A mi jedno želimo, jedno molimo: "da sebe damo vama za ugled, da budete kao i mi" (2. Sol. 3,9). Ugledati se na Hrista nije teško: od nas se traži samo revnosna vera, a On sam darežljivo daje sve blagodatne sile, potrebne za nebeski život u NJemu. A za takvu veru potrebna je jedino naša odlučnost. Recite, zar se mnogo traži od nas? Ta to je tako malo, da svako ljudsko biće može dati od sebe. A šta tek dobija za tako mali napor, kakvo bogatstvo, kakvu moć! Eto ja: "sve mogu u Hristu Isusu koji mi moć daje" (Flp. 4,13): "ugledajte se na mene kao i ja na Hrista" (1. Kor. 4,16). Samo revnosti, što više revnosti! A revnosnima čovekoljubivi svemoćni Gospod neprestano dodaje blagodatne sile, po meri njihove revnosti, da mogu s radošću izdržavati evanđelske podvige na svome putu ka nebeskoj meti, "ka nagradi višnjega zvanja u Hristu Isusu". Pokažite li bezmernu revnost, i Duha Svetog dobićete bez mere: "jer Bog Duha ne daje na meru" (Jn. 3,34). I onda ćete svim bićem osetiti i uvideti da je

hrišćanstvo - ugledanje na Hrista, ugledanje na ovaploćenog Boga, Boga u telu. I stoga: "Ugledajte se na Boga" (Ef. 5,1): živite onako kako je živeo Bog u telu, Bog koji je postao čovek. A On je zato i postao čovek, da bi nas naučio takvome životu, i dao nam sile za to. Da nije to cilj NJegovog očovečenja, On bi nas na neki drugi način spasao od greha, smrti i đavola, a ne postajući čovek.

To ugledanje na Hrista nije spoljašnje, stigmatističko, kempiskovsko, rimokatoličko, već unutrašnje svestrano življenje u Hristu, svestrano doživljavanje Hrista, svestrano saobražavanje Hristu, Jednom rečju: svestrano uhristovljenje i ohristovljenje, i kroz to - svestrano ohristolichenje. Čovek se svim bićem uživljuje u Hrista, saovaploćuje Hristu, učlanjuje u telo NJegovo Bogočovečansko, i sav živi NJime, u NJemu, od NJega. To nije spoljašnje podražavanje već unutrašnje doživljavanje. To nije spoljašnje maskiranje sebe Hristom, već unutrašnje izgrađivanje sebe Hristom.

3,18

Nasuprot životu u Hristu stoji život bez Hrista, i protiv Hrista. NJime žive protivnici Hrista, "*neprijatelji krsta Hristova*". Zar ih ima; zar ih može biti? Ta *krst Hristov* je spasenje svetu od smrti, od greha, od đavola, od pakla. Krst - "*sila Božja*" i slava Božja, stoga i sila ljudska i slava ljudska. Krst Hristov je stožer novoga života, večnoga života na zemlji: stožer Apostolstva, stožer Mučeništva, stožer Ispovedništva, stožer Podvižništva, stožer Svetiteljstva; rečju: stožer svega evanđelskog; i vere, i nade, i ljubavi, i molitve, i posta, i krotosti, i trpljenja, i smirenosti, i bestrašća, i oboženja. Da, "*sila Božja*" kojom ljudi savlađuju sve smrti, sve grehe, sve zla. I biti protiv krsta? To je zaista dostojno plaća. Zato sveti apostol plaćući govori o *neprijateljima krsta Hristova*. A neprijatelji krsta Hristova su najpre neprijatelji sebi, pa drugima, jer ubijaju sebe ne jednom smrću već stotinama, i survavaju sebe ne u jedan pakao već u hiljade. Očigledno, oni su neprijatelji svoje besmrtnosti, svoga raja, svoga spasenja, svoga božanskog naznačenja. A time - neprijatelji i spasenja bližnjih, i besmrtnosti bližnjih, jer ih mogu sablazniti, i sa puta spasenja skrenuti, i u ponor smrti duhovne gurnuti.

Svesno ili nesvesno, neprijatelji krsta Hristova su uvek učenici đavola. Jer je on glavni neprijatelj krsta Hristova; on i navodi ljude na to neprijateljstvo. I kroz to ih porobljuje sebi. I tako ih drži u ropstvu smrti i greha i zla. On, "čovekoubica odiskoni" (Jn. 8,44), kroz *neprijatelje krsta Hristova* vrši svoj iskonski posao: gresima ubija čoveka za čovekom. Samo ne može hrišćane koji se krstom Hristovim brane od njega, pobeđuju ga u svima borbama, i tako spasavaju sebe od svakoga greha, od svakoga zla, od svakoga iskušenja.

Antiohijski zlatousti evanđelist blagovesti: Ništa nije tako neprilično i tuđe hrišćaninu kao tražiti sebi odmor i počinak; ništa nije tako tuđe njegovom pozivu i vojevanju kao biti silno privezan za ovaj život. Tvoj Gospod bi raspet, a ti tražiš odmora? Tvoj Gospod bi prikovan, a ti se predaješ zadovoljstvima? Je li to delo plemenitog vojnika? Stoga sveti Pavle i veli: "*Mnogi hode, za koje vam mnogo puta govorih, a sad i plaćući govorim: neprijatelji krsta Hristova*". - Sveti apostol

govori ovo, jer je bilo ljudi koji su se licemerno držali hrišćanstva, a živeli su u dokolici i zadovoljstvima, što je protivno krstu. Jer krst sačinjava prinadležnost duše koja je stupila u borbu, gotova je na smrt, i nikakav odmor ne traži sebi; a oni žive upravo suprotno tome. Stoga, premda ssbe nazivaju hrišćanima, ipak su *neprijatelji krsta*: jer kada bi voleli krst, oni bi se trudili da žive životom Raspetoga. Ne bi li raspet Gospod tvoj? Ako se na isti način ne možeš raspeti, ti Ga podražavaj na druga način: raspinji sebe, ne da bi uništio sebe (ne dao Bog! jer to je bezbožno), nego po reči Pavle: razape se meni svet, i ja svetu (Gal. 6,14). Ako voliš Gospoda svog, onda umri NJegovom smrću: poznaj kako je ogromna sila krsta, kolika je dobra on učinio, kolika čini, i kakvo je on osiguranje života. Krstom se izvršuje sve i sva - διὰ τούτου πάντα τελεῖται: krštenje - krstom, rukopoloženje - krstom; i uopšte ma gde bili: na putu, ili kod kuće, ili na kom drugom mestu, krst je veliko blago, spasonosno oružje, nesavladljiv štit protiv đavola. Tako dakle, kada ratuješ protiv đavola, ti već nosiš krst, ne prosto čineći krsni znak, nego pretrpljujući krsna stradanja - τὰ τοῦ σταυροῦ πάσχων. Hristos obično stradanja naziva krstom, kao kad kaže: Koji ne uzme krst svoj i za mnom ne ide (Mt. 10,24), tojest koji nije gotov na smrt. A ljudi niski, koji vole život i telo, neprijatelji su krsta; ta i svaki koji voli uživanja i zemaljsko spokojstvo - neprijatelj je krsta.[10]

3,19

Eto ko su i šta su neprijatelji krsta Hristova. NJima je "*kraj - pogibao*". Jer odbacujući krst Hristov, oni odbacuju jedino oružje kojim mogu pobediti greh, smrt i đavola, i tako spasti dušu svoju od pogibije u grehu i večnoj smrti. Đavo ubija ljude grehom. Jer je greh smrt duše. Sve smrti, koliko ih ima, ulaze u ljude kroz greh. *Neprijatelji krsta Hristova* ustvari su prijatelji svoje pogibije, jer svim silama rade za svoju propast. Bezumlje? Da, jer je to najbezumnije samoubistvo. Svako je samoubistvo bezumno; ovo je najbezumnije. Neprijateljstvo krstu, to je već samoubistvo, kome po bezumlju nema ravna.

Čovek je onakav kakav mu je Bog. I neprijatelji krsta Hristova imaju svog Boga. *Bog im je - trbuh!* Ni odvratnijeg božanstva, ni bezumnijeg idolopoklonstva. "*Trbuh - Bog*". To znači: slasti i strasti i pogan - proglašeni za božanstvo. Nije li to poslednje i završno izopačenje ljudskog bića? poslednje dno na koje može čovek pasti? najsvirepije ludilo koje može prirodu ljudsku spopasti? Jer ništa poganije od toga ljudi nisu mogli izabrati za boga. Ta manje je ludilo obožavati kamen, drvo, pticu, mačku, i ma koju životinju, negoli svoj trbuh. Sve na trbuh svoditi: i dušu, i savest, i misao, i osećanje; trbuhom misliti, trbuhom umovati, trbuhom čovekovati, radi trbuha živeti, u trbuhu gledati sve, trbuh proglasiti za Boga, - e ima li išta luđe od toga? *Trbuh - Bog!* Zaista za plakanje ...

Neprijateljima krsta Hristova je "*slava u sramu njihovu*". U trbuhu videti Boga, - zar to nije najveća sramota za bogoliku prirodu ljudsku? Slava je čovekova spasti se Hristom od greha, od njegovog smrada, od njegovih prljavština, i steći besmrtnost i život večni. A *neprijatelji krsta Hristova* neprijatelji su te prave slave čovekove, a prijatelji njegovog srama: greha i svih zala. Jer u njima uživaju, njih slave. Slava im je u sramu tom zlosmradnom. Greh je *sram* za ljudsku

prirodu; i smrt je sram; i đavo je sram. Odbacujući krst, ljudi odbacuju jedino sredstvo kojim se taj sram skida sa prirode ljudske, i čovek obasipa božanskom slavom, i živi u toj slavi. Sram smatraju za slavu, - toliko je izopačena i posuvraćena logika, i duša, i um, i srce u neprijatelja krsta Hristova. Sve što je neprirodno i nenormalno, za njih je postalo i prirodno i normalno. No sve njihove izopačenosti i nenormalnosti izvire iz njihove osnovne nenormalnosti: iz toga što trbuh smatraju za Boga. Živeći u slastoljublju i greholjublju njihovo biće u toku vremena provri sramotama, i mi imamo pred sobom ljude "koji se pene svojim sramotama" (Jud. 3). I hvale se njima: vide u sramu - slavu, u grehu - sjaj, u paklu - raj.

Neprijatelji krsta Hristova "*zemaljski misle*", jer su bogoliki um svoj ozemljili, pretvorili u ilovaču, u roba ilovače. Duša im je zemljosala,[11] te sva zaudara na zemlju. Misli im se vuku po zemlji kao gliste, beskrilne i nemoćne da se dignu nad zemljom. Otuda zemaljski svet oni i smatraju za sve i sva. Razgrnite ma koju misao njihovu, ili osećanje, zaudaraju na zemlju. A misao, poreklom s neba, i data je čoveku da ga vezuje sa nebom, sa onim svetom, sa Bogom, sa večnim. No gle, oni je smanjili, opatuljili, ogmizavili, te puzi po zemlji i hrani se zemaljskim. Zato ih i ne interesuje ništa nebesko, ništa besmrtno, ništa božansko. Niti oni to priznaju. Po svemu suprotnost hrišćanima. Jer je u hrišćana osnovno pravilo: misliti o onome što je gore, na nebu, gde Hristos sedi s desne strane Boga; i živeti nebeskim životom u Hristu (sr. Kol. 3,1-4). Kakva misao, takav život. Misli li zemaljsko, čovek i živi zemaljski; misli li nebesko, čovek i živi nebeskim. Koji zemaljsko misle, mrze krst Hristov, jer on vuče čoveka u gornje svetove, božanske i večne i svetle.

Ništa ne može jače pobuditi na stid, veli sveti Zlatoust, i biti prekornije od reči: "*kojima je Bog trbuh, i slava u sramu njihovu*". Koji su takvi? Oni koji "*zemaljske misle*", koji govore: sagradićemo kuće. Gde? Na zemlji. Kupićemo njive, - opet na zemlji. Zadobićemo vlast, - opet na zemlji. Steći ćemo slavu, - opet na zemlji. Obogatićemo se, - svakako na zemlji. - Eto, to su oni kojima je *Bog trbuh!* Oni koji ništa duhovno ne misle, nego su zauzeti samo brigama i mislima o zemaljskom, zaista oni imaju trbuh za Boga, i govore: "da jedemo i pijemo, jer ćemo sutra umreti" (1. Kor. 15,32). - I posle toga ti se jedeš što ti je telo od zemlje, mada ti to ništa ne smeta u pogledu vrline. Međutim, reci mi, ti se smeješ i zabavljaš, zadovoljstvima ukopavajući dušu svoju u zemlju, i uopšte ne misleći o tome? I kakav ćeš oproštaj dobiti, survavši sebe u taku neosetljivost, kada i samo telo treba učiniti duhovnim? Jer i to je moguće, ako uzaželiš. Tebi je dat trbuh da ga hraniš, a ne da ga proširavaš; da upravljaš njime, a ne da on gospodari tobom; da ti služi za hranjenje ostalih delova tela, a ne da ti služiš njemu, ne da ti prekoračuješ granice. Ni more kada se izlije preko svojih obala ne čini tolika zla, koliko trbuh škodi telu i duši našoj: more potapa svu zemlju, a trbuh svo telo. Odredi mu meru - koliko mu je po prirodi dosta, kao što je Bog ogradio more peskom. I ako se on bude uzrujavao, ako bude besnio, - zapreti mu silom što je u tebi. Pogledaj, Bog te je obdario razumom, da bi ti NJega podražavao; a ti nećeš, nego, videći kako tvoj prepuni trbuh upropašćuje i obaruštinjuje svu tvoju prirodu, ne smeš da mu naložiš uzdržljivost i da ga sateraš u granice umerenosti.[12]

Samom prirodom bića svog čovek je pozvan da istovremeno živi u dva sveta: na zemlji, jer mu je telo od zemlje, i na nebu, jer mu je duša s neba. Pogotovu hrišćanin, koji i jeste jedini dovršen i savršen čovek u rodu ljudskom. Stoga bogomudri apostol i objavljuje blagovest: "*Naše je življenje na nebesima, otkuda i Spasitelja očekujemo Gospoda Isusa Hrista*". - Eto tajne hrišćanskog života: na zemlji hrišćani žive nebom; hodeći po zemlji, oni provode nebeski život. Kako? Jer žive Gospodom Hristom. A On sav s neba, i sav od neba, i sav na nebu. Ovaplotivši se, On je ljudima doneo pravila i sile nebeskog života. Iako na zemlji, *življenje* hrišćana je po nebeskoj Istini, po nebeskoj Pravdi, po nebeskoj LJubavi; rečju: po Bogu i Gospodu našem Isusu Hristu. Tako hrišćani zemlju pretvaraju u nebo: na zemlji nebeski misle i nebeski žive. Oni: zemaljski anđeli i nebeski ljudi. Kao što se i nazivaju najsavršeniji hrišćani - Svetitelji. Po svome pozivu, svi su hrišćani - zemaljski anđeli i nebeski ljudi. Jer je jedno Evanđelje, jedna Istina, jedna LJubav, jedan Život, jedan Bog, jedna Crkva i za Anđele na nebu i za ljude na zemlji. Drži li evanđelske zapovesti, čovek već živi nebeskim životom na zemlji, već je unekoliko zemaljski anđeo i nebeski čovek. A kada potpuno uzaživi po Hristovom Evanđelju, on sav postane zemaljski anđeo i nebeski čovek. Naš nebeski život počinje ovde na zemlji, da bi se bez kraja i konca produžio na nebesima, "*otkuda i Spasitelja očekujemo Gospoda Isusa Hrista*". I mi znamo gde je On: telom na nebu, iznad svih nebesa, a Božanstvom u Crkvi. U njoj celoj, jer je sva NJegova, sva Božija, sva sveta, sva Svetoga Duha.

3,21

I "*naše poniženo telo*" treba da prođe put koji je prošlo telo Hristovo: od zemlje do uvrh neba, iznad svih nebesa "gde Hristos sedi s desne strane Boga" (Kol. 3,1). Blizanac duše, naše telo zajedno sa dušom trči kroz evanđelske podvige ka nebeskoj meti, "*k nagradi višnjega zvanja Božjega u Hristu Isusu*". Jer Gospod je i sišao u naš zemaljski svet da spase i proslavi celog čoveka, ne samo dušu nego i telo. Zato je On i postao "*telo*" (Jn. 1,14). Pobedivši smrt vaskrsenjem tela, i uznevši telo iznad svih nebesa da večno sedi s desne strane Boga, Gospod Hristos je i telo proslavio večnom božanskom slavom. Sa ciljem: da tako proslavi svako telo ljudsko, koje bude htelo verovati u Evanđelje i živeti po Evanđelju. I kada po drugi put bude došao u naš svet, doći će sa telom slave svoje, da proslavi sledbenike svoje. Tada će u beskrajnom čovekoljublju svom "*preobraziti naše poniženo telo da bude jednako telu slave njegove*". A naše telo je bilo poniženo grehom i smrću; i to je najveće poniženje koje nas je moglo snaći. Ali, pobedivši greh i smrt silom Hristovom, ono se udostojava slave tela Hristova: večnog i blaženog života u večnom carstvu Trosunčanog Božanstva.

NAPOMENE:

1. Blaženi Teofilakt, tamo, sar. 3, vers. 1; sol. 1177 V.
2. tamo, Nomil. X. 1; sol. 255-256.
3. Sv. Damaskin, tamo, sar. 3, vers. 2; sol. 872 SD.
4. Blaž. Teodorit, tamo, sar. 3, vers. 7; sol. 580 S.
5. Ikumenije, tamo, sar. 3, vers. 3; sol. 1297 A.
6. Sveti Zlatoust, tamo, Nomil. XI, 2; sol. 265-266.
7. Blaž. Teofilakt, tamo, sar. 3, vers. 14; sol. 1188 A.
8. Sveti Zlatoust, tamo, Nomil. XII, 1. 2; sol. 269. 270. 271. 272.
9. tamo, Nomil. III, 2; ool. 272-273.
10. Sveti Zlatoust, tamo, Nomil. XIII, 1; sol. 275-277.
11. Možda štamparska greška, pa bi trebalo: zemljiosana, ili: duša im se zemljiosala ... (Zor. A. St.).
12. tamo, Nomil. XIII, 2; sol. 278.

4,1-3

[sadržaj](#)

Flp. 4,1-Z : 1 Zato, braćo moja mila i poželjena, radosti i venče moj, tako stojte čvrsto u Gospodu, mili! 2 Evodiju molim, i Sintihiju molim, da jedno misle u Gospodu. 3 Da, molim i tebe, družo pravi (= parnjače pravi, verni), pomaži njima koje se trudiše u evanđelju sa mnom, i Klimentom, i s ostalim pomagačima mojim, čija su imena u knjizi života.

4,1

Koliko evanđelske saosetljivosti i dirljive brige! Drugima želi spasenje i život u Gospodu, kao što žedan želi sebi vode. To mu je u srcu, to u svakoj želji. U tome je njegova radost, i venac i kruna. Ta i carsku dijademu sveti apostol smatra za *trice*, kada ovakav venac ovenčava njegovu glavu: venac spasenih hristolikih duša. Venac koji nikada ne vene, niti ga ikakva smrt sparušiti može. Sve želje radosnice stapaju se u dirljivu molbu: "*stojte čvrsto u Gospodu, mili!*" Kako? - Verom čvrstom i nepokolebljivom, ljubavlju nelicemernom, molitvom neprestanom, uopšte držanjem zapovesti Gospodnjih, jer: "koji drži zapovesti Gospodnje, u NJemu stoji, i On u njemu" (1. Jn. 3,24). U Gospodu stoji onaj koji hodi "kao što je On hodio" (1. Jn. 2,6). U Gospodu stoji onaj koji stoji u slobodi kojom nas je Gospod Hristos oslobodio: u slobodi od greha (sr. Gal. 5,1). Otuda: "koji god u NJemu stoji, ne greši" (1. Jn. 3,6). Koji živi Evanđeljem, taj stoji u Gospodu (sr. 1. Jn. 2,24). Znak po kome se poznaju oni što stoje u Gospodu jeste blagodat, blagodatni darovi Svetoga Duha: "Po tome doznajemo da u NJemu stojimo, i On u

nama, što nam je dao od Duha svoga" (1. Jn. 4,13; sr. 3,24). "Bog je ljubav, i koji stoji u ljubavi, u Bogu stoji i Bog u njemu stoji" (1. Jn. 4,16).

4,2

Ljudi mogu misliti jedno, ako im se misli sretnu "*u Gospodu*", i ako borave "*u Gospodu*". Takve misli su svete misli. Misleći svete misli, čovek postaje jedne misli s Bogom. A ista misao s Bogom ujedinjuje ga sa svima svetima koji su u Gospodu. Ako misli svoje preobražavate u bogomisli, bićete u stanju da "*jedno mislite u Gospodu*" sa svima koji su u NJemu. Svaka misao koja je "*u Gospodu*", tojest misao koju čovek misli Gospodom i radi Gospoda, uvek je saborna, uvek misao svih svetih, misao Crkve, njenog sabornog i svetog uma. Jer hrišćanin uvek smirava svoj um pred svetim sabornim umom Crkve, živi smirenoumljem, i ne da svojim mislima da blude, lutaju i lude van Gospoda i NJegovih svetinja. Smirenoumljem se postiže jednomislje sa svima svetima. Jer je smirenoumlje tvorac i održitelj bogomislja, hristomislja. Samo se tako uklanjaju pagubna raznomislja među hrišćanima.

4,3

U evanđelskoj propovedi svi pomažu svakome, i svaki svima. Eto, svete žene su u tome pomagale velikom bogovođenom Apostolu naroda. Mnogo puta on u svojim Poslanicama smireno moli hrišćane da se mole Bogu za njegov uspeh u propovedi Evanđelja. Da, svi su potrebni svakome; i najvećem potrebni su oni najmanji, jer su darovi različni, i svi sačinjavamo jedno bogočovečansko telo, duhovno i blagodatno. A u tom telu kao i u svakom telu: svaki je delić potreban celini, i celina svakom deliću: ruka nozi, noga oku, oko uvu (sr. 1. Kor. 12,4-24). Bog je tako složio telo, "da ne bi bilo raspre u telu, nego da se udi podjednako brinu jedan za drugoga" (1. Kor. 12,25). Učlanjeni u jednom telu, hrišćani se i brinu svi za svakoga i svaki za sve. Zato veliki Apostol, uvek veliki najpre u smernosti, naziva svojim saradnicima, *pomagačima* - συνεργοί - i žene koje su se trudile s njim u Evanđelju. Taj *trud* ima večiti značaj, jer je trud na spasenju ljudi, koje i daje ljudima večni život u Gospodu Isusu. Zato su imena svih trudbenika na tom večitom delu zapisana "*u knjizi života*". Nikakva ih smrt ne može izbrisati iz te knjige, jer je svako ime zapisano neizbrisivim slovima večnih evanđelskih vrlina: ljubavi, vere, molitve, istine, pravde, i svih ostalih. Ta knjiga života je u rukama krotkog i svemoćnog Jagnjeta Božjeg (sr. Otkr. 13,8; 21,27). Nikakva sila zla ne može je oteti od NJega. A knjiga smrti je u rukama đavola: u nju se upisujemo gresima, a iz nje se ispisujemo pokajanjem i ostalim svetim vrlinama, i tako upisujemo *u knjigu života*.

4,4-9

Flp. 4,4-9: 4 Radujte se svagda u Gospodu; i opet velim: radujte se! 5 Blagost vaša da bude poznata svima ljudima. 6 Gospod je blizu. Ne brinite se ni za što, nego u svemu molitvom i moljenjem sa zahvaljivanjem neka se javljaju Bogu iskanja vaša. 7 I mir Božji, koji prevazilazi svaki um, čuvaće srca vaša i misli vaše u Hristu Isusu. 8 A dalje, braćo moja, što je god istinito, što je god pošteno, što je god pravedno, što je god čisto, što je god prijatno, što je god slavno, ako ima koja vrlina, i ako ima koja pohvala, to mislite - ταῦτα λογίζεσθε; 9 što - ? - i naučiste, i primiste, i čuste, i videste od mene, to činite, i Bog mira biće s vama.

4,4

"Radujte se svagda u Gospodu". - Zar i u stradanjima, i u patnjama, i u smrtnim mukama? Da, u svemu i svagda: "jer stradanja sadašnjega vremena nisu ništa prema slavi koja će nam se javiti" (Rim. 8,18), nisu ništa prema "nagradi višnjega zvanja u Hristu Isusu". Setiti se samo svetih Mučenika: i u najvećim mukama za Hrista oni su se radovali. Na bezbroj načina Gospod im je muke blažio i olakšavao, i u samu radost pretvarao. I tešio ih kako samo On, svemilostivi i svemoćni Čovekoljubac, može i ume: "jer kako se stradanja Hristova umnožavaju na nama, tako se i uteha naša umnožava kroz Hrista" (2. Kor. 1,5). A ako udare na nas sva stradanja neba i zemlje, šta onda? - "I opet velim: radujte se!" Glavno je: biti "svagda u Gospodu". Onda i On učestvuje u našim osećanjima, često ih uzima na sebe, a mnogo puta i oseća u nama za nas i mesto nas. Tada i samo naše samoosećanje prožeto je blagodatnim hristoosećanjem. I svagda, bezuslovno svagda, sva stradanja naša za NJega. On božanskom silom svoga čudotvornog čovekoljublja pretvara u blaženstvo naše od NJega (sr. Mt. 5,4.6.10.11). Sve što doživljujemo za NJega i radi NJega, On na tajanstveni način pretvara u našu radost od NJega. Apostolova zapovest: "radujte se svagda u Gospodu!" odnosi se na sav život naš u Gospodu Hristu. I zaista, hrišćani se uvek raduju svemu evanđelskom i u sebi i u bližnjima oko sebe: svakoj evanđelskoj misli, svakom evanđelskom delu, svakoj evanđelskoj reči, svakom evanđelskom podvigu. A ta je radost njihova nepresušna i beskonačna, jer je tako mnogo Svetitelja Božjih u Crkvi, da se oni nikada ne mogu dovoljno naradovati ni njima ni njihovim evanđelskim podvizima i delima. Praznujući svakog dana jednog, ili nekoliko, ili mnogo Svetitelja, hrišćani s radošću hitaju u svaki novi dan, jer znaju da ih tamo čekaju novi Svetitelji Božji, sa svojim dirljivim molitvama za nas, sa svojom nežnom ljubavlju za nas, i sa svojim evanđelskim darovima za nas.

4,5

"Blagost vaša da bude poznata svima ljudima". Blagost, - eto sile koja sve što je za Hrista: i naša stradanja, i naše suze, i naše podvige pretvara u našu radost u Hristu. Na sva gonjenja, na sva klevetanja, na sva mučenja odgovarati blagošću, - eto načina da se odnese pobjeda nad svima neprijateljima Hrista i Njegovog Evanđelja. Tako su odgovarali sveti mučenici, i pobjedili svi do jednoga, i ušli u radrst Gospoda svog, u večnu radost i blaženstvo večno. Tako su odgovarali i Ispovednici, i Isposnici, i Besrebrnici, i Svetitelji Božji, i pobjedili, i sva večna blaga u carstvu Hristovom nasledili. Toj *blagosti* oni su se učili i naučili od Jedino Blagog: Gospoda Hrista. Jer On - "kad ga ružahu, nije odgovarao ruženjem; kad stradaše, nije pretio", nego "postrada za nas, i nama ostavi ugled da idemo njegovim tragom" (1. Petr. 2,23.21).

Ta *blagost* Hristova je izuzetno spasonosna i svepobedno moćna. Zato hristonosni Apostol moli hrišćane "blagošću Hristovom": da žive po Evanđelju (2. Kor. 10,1-5). Da krotki Gospod nije bio tako blag i nezlobiv, zar bi mogao i jedan dan proživeti među ozverenim i ođavoljenim ljudima na zemlji? Izdržati u ovoj smrdljivoj jami smrti? u ovom paklu poroka, strasti i gadosti? Samo zato što Ga je beskrajna blagost vodila kroz naš svirepi pakao zemaljskog, kroz naše čudovišno mučilište zemaljsko, On se nije odrekao ni nas ni spasenja našeg. A zemlja, sa tolikim gresima, i tolikim smrtima, i tolikim nečistim dusima - kakav pakao, kakvo mučilište i za greholjubive ljude, akamoli za Jedino Bezgrešnog! Sve to On je trideset i tri i po godine podnosio sa beskrajno čovekoljubivom blagošću, samo da bi ljude spasao, i oni pogledali i uvideli u kakvom paklu i mučilištu žive.

4,6

"Gospod je blizu", Gospod sveblagi, zato ne reci: neću moći s blagošću podneti ovu uvredu, onu pakost, ova stradanja. Jer radi čega je On blizu? Radi toga da bi ti odmah pritekao u pomoć. Da, Gospod je blizu, i bliže tebi nego svi tvoji bližnji. Šta govorim? Ta bliži ti je nego i samo telo tvoje, i sama duša tvoja. O, ta bliži ti je i od onog što ti je najbliže: a to je tvoje samosaznanje i tvoje samoosećanje, jer je On taj koji tvoje saznanje čini tvojim, i tvoje samoosećanje čini tvojim, te ti i saznaješ sebe kao sebe i osećaš sebe kao sebe. Ovo ćeš sigurno osetiti ako si "u Gospodu", i Gospod u tebi. Jesi li Ga oterao iz sebe gresima i strastima, On je tužan, i možda uplakan zbog tebe, ali je po bezmernom čovekoljublju svom ipak blizu tebe, da bi na prvi tvoj molitveni klik: Gospode, pomiluj! na prvi tvoj jauk za NJim - prišao tebi, ušao u tvoj svet, i iscelio te od svih bolesti i nemoći. A najpre, od izvora svih bolesti i nemoći: greholjublja. Kako? - Zamenivši ga bogoljubljem pomoću evanđelskih vrlina, na čelu sa pokajanjem.

Nema sumnje - *"Gospod je blizu"*, svima i svakome blizu, jer je sav u Crkvi. Zato: *"ne brinite ni za što, nego u svemu molitvom i moljenjem sa zahvaljivanjem neka se javljaju Bogu iskanja vaša"*. Svet nije vaša tvorevina, zato nije vaša imovina. Ni svet, ni što je u svetu, nije vaše, niti je u vašoj vlasti. Sve je Božje; i sve je u Božjoj vlasti: od najvećeg do najmanjeg, od najsloženijeg do najprostijeg, od Anđela do crva, od sunca do atoma. Bog vodi svaku kap vode od žilice u zemlji do u vrh svakog drveta nad zemljom; On vodi krvotok u nama; On vodi ribe po vodi i sunca po nebu; On vodi kroz život sve što živi, i kroz postojanje sve što postoji. U tom pogledu,

ljudi su potpuno nemoćni i sasvim bespomoćni: "Ko od vas brinući se može dodati rastu svome lakat jedan? A kad ne možete ni ono što je najmanje, zašto se brinete za ostalo?" (Lk. 12,25-26). Vaša jedina briga neka bude: obraćati se Tvorcu i Svedržitelju svetova "*molitvom i moljenjem*" za sve i sva. Koji su god tako živeli, nisu se posramili, nego su se božanski proslavili. To su Svetitelji i Pravednici; slavni i večnoživi svedoci ostvarene evanđelske blagovesti i zapovesti: "Sve svoje brige bacite na Boga, jer se On brine za vas" (1. Petr. 5,7). Brinete o porodici, o bližnjima, o narodu, o rodu ljudskom, - neka se "*u svemu*" tome sva iskanja vaša javljaju Bogu "*molitvom i moljenjem*", i On će na najcelishodniji način odbrinuti vaše brige. Brinste li o duši svojoj, o njenom očišćenju, osvećenju, spasenju, - postupite isto tako: sve svoje brige stopite u neprekidan molitveni podvig, i Gospod će vam ukazati podvige i dati sile da želju svoju ostvarite. Sveti Apostol je odlučan i jasan: "*Ne brinite se ni za što*". Ovo je proba naše vere i nade. Mi se nećemo brinuti ni za šta, ako smo jake vere i silne nade u Boga. Onda ćemo se i obraćati NJemu "*molitvom i moljenjem*" za sve i sva. I to "*sa zahvaljivanjem*". Jer ma šta nam Gospod dao, uvek je to najcelishodnije i najbolje za nas, za našu dušu, pa makar našem čovečanskom umu izgledalo drukčije. "Predaj Gospodu put svoj, i uzdaj se u njega, i On će učiniti" (Ps. 37,5).

Svi mogu govoriti da je Bog daleko, samo hrišćani ne. Jer ovaplotivši se, postavši čovek, Gospod Bog postade blizu svima nama. To više ni po čemu nije neki nadnebesni, daleki, nedosežni, transcendentni Bog, već je tu, sa nama, među nama i u nama, Bog naše neposredne stvarnosti i očigledne doživljenosti. To je Emanuil = s nama Bog (Mt. 1,23). On je nešto što mi ljudi ušima svojim čujemo, što očima svojim vidimo i rasmotrimo, i što ruke naše opipaše: On, ovaploćeni Bog Logos, Bogočovek, Gospod i Spasitelj naš Isus Hristos (sr. 1. Jn. 1,1; Jn. 1,14.18). Uvek od tada On u našem čovečanskom svetu, uvek među nama, uvek u telu svom Bogočovečanskom, Crkvi. Zato hrišćani i govore: "*Gospod je blizu*". I ne samo blizu, nego je i sa nama (sr. Jn. 14,17.15), i u nama kao u svome hramu (sr. 1. Kor. 6,19; 3,16.17; 2. Kor. 6,16), kao u svome domu (Jevr. 3,6), i mi "u NJemu živimo, i mičemo se, i jesmo" (D. A. 17.28).

4,7

Kada sve evanđelsko čovek doživljuje s radošću u Gospodu; kada sve svoje brige prenosi na NJega "*molitvom i moljenjem*", onda u dušu njegovu silazi "*mir Božji, koji prevazilazi svaki um*". *Mir*, kakav um ljudski ni zamisliti ne može, akamoli čovek ostvariti i doživeti. To je *mir* od sveharmonije, od sveskladnosti; *mir* od osećanja večne Istine u celom svom biću, od osećanja Boga živog i istinitog i beskrajno čovekoljubivog. "*Mir Božji*" razliva po duši ljubav Božja, istina Božja, pravda Božja, blagost Božja, svaka doživljena blagovest Božja, svaka izvršena zapovest Božja. To je mir od osećanja i saznanja da su božanski savršeno i čovečanski stvarno rešena sva najglavnija pitanja ljudskoga duha: pitanje života i smrti, besmrtnosti i večnosti, dobra i zla, ovoga sveta i onoga, Boga i đavola. Zato "*mir Božji*" uvek prati njegova besmrtna sestra: radost božanska. NJih dvoje zajedno silaze u dušu Duhom Svetim za revnostan evanđelski život, za evanđelsku pravednost, jer carstvo Božje je jeste: "pravednost i mir i radost u Duhu Svetom" (Rim. 14,17).

"Mir Božji ... čuvaće srca vaša i misli vaše u Hristu Isusu". - Srce u Hristu imati, u Hristu čuvati? Takvo srce je sa svih strana opkoljeno Gospodom Hristom, svecelo živi NJime i u NJemu: sva njegova osećanja i niču i rastu i usavršavaju se unutra u Gospodu; ne udaljuju se iz NJega i ne lutaju van NJega. I postepeno sva se osećanja razvijaju u hristoosećanja. I otuda u njima mir Hristov, mir Božji. Strasti ih ne uznemiravaju, gresi ne porobljavaju, jer ih božanska sila sa svih strana opkoljava i čuva. A kroz nju se ne mogu probiti nikakve sablazni, nikakvi zli dusi. Srce koje boravi u Gospodu Hristu očišćava se od svake grehovne prljavštine i ispunjuje svetim božanskim silama. Najzad, potpuno očišćeno, ono Boga vidi (sr. Mt. 5,8): gde god pogleda u sebi i oko sebe, ono samo Gospoda Hrista vidi.

Kada je srce naše u Hristu? Živimo li ljubavlju Hristovom, - ono je u Hristu; živimo li istinom Hristovom, - ono je u Hristu; živimo li pravdom Hristovom, dobrotom Hristovom, blagošću Hristovom, krotošću Hristovom, smernošću Hrpstovom, molitvom Hristovom, ma čim Hristovim, - ono je u Hristu. Takvo ohristovljeno srce Hristom oseća sve: i svet, i ljude, i Boga, i ptice, i cveće, i sva bića i sve stvari, - i svemu evanđelski saoseća. A kada je srce naše van Hrista, onda je otvoreno za sva zla i iskušenja. Pa i za same đavole. Jer su nelažna usta Sveistinitoga izrekla: "... dolazi đavo i uzima reč iz srca"; "dolazi nečastivi i krade posejano u srcu" (Lk. 8,12; Mt. 13,19), krade seme božanskog dobra a poseje seme svoga zla. I vremenom srce proraste svakim zlom, i postane tvornica svakoga zla. Onda: "iznutra iz srca ljudskoga izlaze zle misli, ubistva, preljube, blud, krađe, lakomstva, lažna svedočanstva, hule na Boga, pakosti, zloće, sramote, zlo oko, ponos, bezumlje. Sva ova zla izlaze iznutra" (Mk. 7,21-23; Mt. 15,19). Živeći srcem daleko od Boga, čovek se postepeno navikne na sva zla; i ona mu postanu tako obična, da najzad u njega nesmetano ulazi kao u svoj dom sam vrhovni duh zla - Satana. Primer: Juda. Rečeno je u Svetoj Kizi: "Satana uđe u Judu" (Lk. 22,3; Jn. 13,27).

"Čuvaće ... i misli - τὰ νοήματα - vaše u Hristu Isusu". Grčka reč τὸ νόημα znači: razum, intelekt, misao. *"Misli u Hristu"*? To su svete misli. One dolaze od razuma osvećenog Hristom. Kako se osvećuje razum? Čovekovim življenjem u svetim evanđelskim tajnama i svetim evanđelskim vrlinama. Takvo življenje isceljuje razum od glavne njegove bolesti: gordoumlja, a ispunjuje ga večitim zdravljem: smirenoumljem. Od osvećenog razuma - svete misli; od razuma u Hristu - misli u Hristu. Mi čuvamo svoje misli u Hristu, kada mislimo *"ono što je u Hristu"* (Flp. 2,5), kada imamo Hristove misli. Gospod Hristos je postao čovek, da bi ljudima pokazao šta je pravi čovek, šta - pravi život, šta - prava misao, šta - pravi razum. Pravi čovek je bogočovečanski čovek, pravi život - bogočovečanski život, prava misao - bogočovečanska misao. Samo život u Hristu čuva naše misli u Hristu, preobražavajući svaku misao u hristomisao, u bogomisao. A misli ljudske, a razumi ljudski van Hrista, šta biva s njima? Oslepe, te ne vide ništa kao što treba videti, niti znaju išta kao što treba znati. Od neprimanja Hrista, od neverovanja u Hrista oslepe misli, oslepe razumi nevernika - τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων (2 Kor. 4,4; 3,14). I u toj tami kvare se i trule, rasipajući se i raspadajući se u nemoralnom životu (sr. Rim. 1,28-32; Tit. 1,15; 2. Tim. 3,8).

Hrišćani mogu lako proveriti jesu li im "srca i misli u Hristu Isusu". Misle li samo ono što je evanđelsko, i samo na evanđelski način, onda su im i srca i misli u Gospodu. Stoga sveti Apostol i naređuje u vezi sa tim ovo: "A dalje, braćo moja, što je god istinito, što je god pošteno, što je god pravedno, što je god čisto, što je god prijatno, što je god slavno, ako ima koja vrlina, i ako ima koja pohvala, to mislite". Drugim rečima: mislite samo ono što je evanđelsko, Božje, Hristovo, i srca vaša i misli vaše biće u Hristu Gospodu. Ne recite: teško je to! jer ne tražim od vas ništa što je ljudima nemoguće ostvariti,

4,9

nego ono: "što i naučiste, i primiste, i čuste, i videste od mene". Sve što je božansko, Hristovo, postaje naše, ljudsko, silom vere naše, ljubavi naše, molitve naše, revnosti naše, i ostalih evanđelskih podviga naših. Jer pomoću svakog evanđelskog podviga ostvaruje se po jedna evanđelska božanska istina, ovaploćuje se u nama, postaje svojina našeg čovečanskog sveta. To je tako stoga što se desilo ono najglavnije: Bog je postao čovek. A kad je Bog postao čovek, onda i sve što je Božje lako postaje čovečje. Da, lako, jer nam za to daje sile On sam, Jedini Čovekoljubac, koji je i postao čovek da bi nam dao sve što kao Bog ima, i može dati. Mislite li to, ostvarujete li to, sam "Bog mira biće s vama", od koga i dolazi "mir Božji koji prevazilazi svaki um" i čuva "srca vaša i misli vaše u Hristu Isusu" Gospodu našem.

4,10-20

Flp. 4,10-20: 10 Obradovah se pak veoma u Gospodu što najposle opet pokazaste svoje staranje za mene; kao što se i staraste, ali ne imadaste prilike. 11 Ne govorim ovo zbog oskudice, jer se ja navikoh biti zadovoljan onim u čemu sam. 12 Znam se i poniziti, znam i izobilovati; u svemu i svačemu navikoh, i sit biti i gladovati, i izobilovati i oskudevati. 13 Sve mogu u Hristu koji mi moć daje - πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ. 14 Ipak dobro učinite što uzeste učešća u nevolji mojoj. 15 A znate i vi, Filipljani, da u početku propovedanja evanđelja, kad otidoh iz Makedonije, ni jedna mi crkva ne prista u stvar davanja i primanja osim vas jedinih. 16 Jer mi i u Solun poslaste jednom i drugom što mi je bilo potrebno. 17 Ne kao da tražim dara, nego tražim ploda koji se množi na vašu korist. 18 Sve sam primio i imam izobila. Bogat sam primivši od Epafrodita što ste mi poslali, slatki miomir, žrtvu prijatnu, ugodnu Bogu. 19 A Bog moj ispuniće svaku potrebu vašu po bogatstvu svome u slavi, u Hristu Isusu. 20 A Bogu i Ocu našem slava kroza sve vekove. Amin.

4,10

Sve što doživljuje, sveti Apostol doživljuje "u Gospodu". Ako je radost, doživljuje je u Gospodu; ako je stradanje, doživljuje ga u Gospodu; ako je ljubav, ako je pravda, ako je istina, ako je dobrota, ako je svet, ako je život, ako je čovek, ako je Bog, ako je mrav, ako je sunce, ako je cvet, ako je vasiona, - sve to on doživljuje u Gospodu. Evo, on i milostinju koju mu čine doživljuje u Gospodu. Zar milostinju prima - on, on - svemoćni čudotvorac, koji vaskrsava mrtve, isceljuje bolesne, izgoni nečiste duhove? Zar on ne može hraniti sebe pretvarajući kamenje u hlebove? Može, ali neće. Jer hoće da se oseća evanđelski zavisn od braće, od bližnjih; da se smiri pred njima, ponizi pred svima; da bude siromah "u Gospodu", *prosjak "u Gospodu"*. I tako im pruži mogućnost za evanđelski podvig milostinje. Staraju se o njemu, čine milostinju, znači - Evanđelje radi u srcu njihovom, njihovo je srce "u Gospodu", i misli u Gospodu, jer eto, oni misle i čine "ono što je u Hristu Isusu" (Flp. 2,5).

4,11

Oskudica ne postoji za onoga koji Hrista ima. Jer - sve ima. Svemilostivi i Svemoćni daje mu sile i moći, te je zadovoljan svim što ga snađe: "*zadovoljan sam onim u čemu sam*". - U tamnici sam, ja sam zadovoljan i u tome, jer je Gospod sa mnom. Među vama sam, među braćom, - *zadovoljan sam*, jer sam među braćom u Hristu. Među neprijateljima sam, - *zadovoljan sam* i u tome, jer mi se daje prilika da im Hrista propovedam. "*Zadovoljan sam onim u čemu sam*", uvek zadovoljan, jer sve primam Hristom i radi Hrista. On je posrednik, svudaprisutni posrednik između sveta i mene. Ja ništa ne primam mimo NJega, već sve kroz NJega. On je moje oko, moje uvo, moje srce, moja duša. U mene ništa ne uđe a da kroz NJega ne prođe; ništa se u meni ne pojavi: ni misao, ni osećanje, ni želja, a da On ne učestvuje stvaralački i promisliteljski, u svemu mome On je ispred mene, i više od mene. Sve moje je najpre NJegovo, pa onda moje; i uvek moje samo utoliko ukoliko je NJegovo. Tako sam se i navikao biti zadovoljan onim u čemu sam. Da, navikao sam se. Jer je sve to ličan evanđelski podvig. Čovek najpre primorava sebe na svako evanđelsko dobro radi Hrista: revnuje u oskudici, revnuje u postu, u molitvi, u ljubavi, u trpljenju, u stradanju, revnuje u svemu evanđelskom, a čovekoljubivi Gospod mu prema revnosti dodaje sve više i više blagodatne sile, dok mu evanđelski podvizi ne postanu navika. Takav čovek s pravom izjavljuje:

4,12

"*Znam se i popiziti, znam i izobilovati; u svemu i svačemu navikoh, i sit biti i gladovati, i izobilovati i oskudevati*". Nema doživljaja a da ga sveti Apostol silom Hristovom ne pretvori u evanđelski dobitak; nema poniženja a da ga ne preobrazi u evanđelsko uzvišenje duše; nema

gladi a da je ne pretvori u evanđelski post, nema obilja, imanja, bogatstva, a da ih evanđelski ne primi i evanđelski ne upotrebi. Sve za Hrista, sve sa Hristom, sve radi Hrista, - to je životno pravilo evanđelsko. Zato hristočežnjivi Apostol sve prima sa zahvalnošću, sa radošću. "U svemu i svačemu navikoh": jer sve Hristom primam, Hristom doživljujem. Gladujem li, - o, kakve munje nebeskih radosti kreše tada po mojoj duši čudesni Gospod, i ja slepim od bleska njihovog kao ono nekada na putu za Damask. Jesam li sit - ja hvalim NJega koji hrani sve, od Anđela do crva. Nemam li, - ali On sve ima: i ja koji ništa nemam, u NJemu i NJime - sve imam. Ta mi smo hrišćani u ovom svetu "kao oni koji ništa nemaju a sve imaju" (2. Kor. 6,10). Izobilujem li, - ja slavim Gospoda što je dao ljudima bogatstva. Hrišćanin biti? To znači: Hristov biti, i sve Hristom doživljavati. Sva moja osećanja On samilosno deli sa mnom, uzima na sebe. Ako je osećanje stradanja, On ga deli sa mnom, ili potpuno uzima na sebe; ako je osećanje gladi, osećanje ljubavi, osećanje blagosti, - isto tako. U svemu i svačemu On istupa ili zajedno sa mnom, ili ispred mene, ili mesto mene. Šta je onda hrišćaninu teško? Lako mu je i celu zemlju na leđima nositi, kao što je sveti Apostol i nosi. Stoga mu je lako i svima biti sve: i grešnike voleti; i na sebe uzimati i s radošću nositi: patnje patnika, stradanja stradalnika, tuge tužnih, nevolje nevoljnih, smrti smrtnih. Sve to, da kako god spase koga Hristom (sr. 1. Kor. 9,18-23).

4,13

"Sve mogu u Hristu koji mi moć daje". Eto izvora moje moći, moje svemoći. Po sebi, ja sam - sav slabost, sav nemoć, ali sa Gospodom Hristom ja odjednom postajem svemoć. Ako je do hvale, "ja ću se najslade[1] hvaliti svojim slabostima, da se u mene useli sila Hristova" (2. Kor. 12,9). Hrišćanin je uvek svestan svoje nemoći i Hristove svemoći. Svima Spasitelj objavljuje ovu blagovest: "Moja sila se u slabosti pokazuje potpuno" (2. Kor. 12,9). To je sveti Apostol svim bićem doživeo, i stalno doživljuje: svoju nemoć i Spasovu svemoć. I s radošću izjavljuje: "Zato sam dobre volje u slabostima, u ruženju, u nevoljama, u trpljenjima, u tugama za Hrista: jer kad sam slab onda sam silan" (2. Kor. 12,10). "Sve mogu" - i u smrti, u stotinama smrti, u koje me ljudi i demoni mogu uvaliti, jer je sa mnom Jedini Besmrtni. "Sve mogu" u svima tugama, i nevoljama, i stradanjima, jer On Svemilostivi svaku moju tugu, i patnju, i žalost pretvara u radost. Mogu na stotinu ognjeva goreti, i mnoge žeđi žeđovati, i bezbroj gladi gladovati, samo - "u Hristu". A van NJega, a bez NJega - ja sam slabiji od crva, nemoćniji od senke. Nema evanđelskog podviga koji čovek ne može podneti i izdržati "u Hristu". Pogledajte tolike Svetitelje: kakvi evanđelski podvizi! kakvi trudovi! kakva pregnuća! kakva neverovatna postignuća! Sve to otuda što su "u Hristu", i Hristos u njima. Otuda i njihova čudotvorna moć, jer u njima stalno dejstvuje i radi Hristova svemoć. Svaki od njih može reći: ja sam ništa, Hristos je sve. Ali sa Hristom, ja koji sam ništa - postajem sve; ja koji sam smrtnan - postajem besmrtnan; ja koji sam od nebića - pridružujem se Svebiću; ja koji sam nemoćan - postajem svemoćan. "Bez mene ne možete činiti ništa" (Jn. 15,5), objavljuje Spasitelj svojim učenicima i sledbenicima. Ali sa NJim - mogu činiti sve, što On kao Bogočovek čini. Jer je On zato postao čovek, da ljudima da ono što ima kao Bog: i LJubav, i Istinu, i Pravdu, i Život, i Večnost, i Svemoć.

4,14

Iako sve može u Hristu, sveti hristonosac smireno i radosno prima u svojoj nevolji pomoć od braće iz Filipe. To on čini, da bi ojačalo njihovo osećanje sabornosti života u Crkvi: osećanje da je sve što se dešava jednome zajedničko svima. Da, jer u Crkvi je kao i u telu, sve se raspoređuje na sve članove: i *nevolje*, i muke, i radosti, i žalosti. I to po ugledu na Gospoda Crkve: On uzima na sebe naše brige i terete, da bismo i mi uzimali jedan drugoga brige i terete. Tako svima postaju laki i radosni svi tereti i sve brige.

4,15

Sve pomesne crkve sačinjavaju organske delove jednog Bogočovečanskog tela svete Pravoslavne Crkve. Zato su one međusobno povezane i srcem, i dušom, i savešću, i životom, i brigama, i nevoljama, i radostima. U jednih to osećanje sabornosti može biti veoma razvijeno, u drugih manje. Zavisi od "Anđela crkve", kao ono u Apokalipsisu. Duh Sveti je jedan isti u vasceloj Crkvi; i darovi su isti, i svetinje iste. Ali se svi ne koriste podjednako darovima i svetinjama. Svaki po svojoj revnosti uzima udela u njima. Nikome se nikakav dar i svetinja ne nameće silom. Sve je ostavljeno dobrovoljnoj ljubavi. Svaki uzima na sebe podvig koji hoće. Ali nad svima stoji saborna savest Crkve: pred njom smo odgovorni svi i svaki. Odgovorni za sve što učinimo, i odgovorni za sve što propustimo da učinimo. A ona stalno govori svima i svakome: "Ko ima uvo neka čuje šta govori Duh crkvama" (Otkr. 2,7.11.17.19; 3,6.13.22). A Duh Sveti stalno govori kroz svete duhonosce: Svetitelje Božje. To su sveti Oci i Učitelji Crkve. Da, savest Crkve ...

4,16-18

Eto zašto onaj koji sve može i sve ima, prima milostinju od braće: jer je to na korist njihovu, na spasenje duše njihove. Milostinja je neophodan evanđelski podvig u delu spasenja. Niko se ne može spasti bez nje. Milostinja je plod na drvetu evanđelske milostivosti: srce žalostivo i milostivo ne može ne činiti milostinju. Zato sveti Apostol i traži od hrišćana taj "*plod*", i prima ga s radošću i za sebe i za ostalu braću koja su u nevolji. Koliko je to važno, vidi se iz apostolovog oduševljenja zbog toga: "*ja sam primio sve, i izobilujem*". Vi mi obogatiste dušu svojim evanđelskim delima. Time sebe spasavate, a mene u evanđelskim osećanjima podržavate i ojačavate. Evanđelsku milostinju činiti, nije drugo do prinostiti "*slatki miomir, žrtvu prijatnu, ugodnu Bogu*". Činiš braći na zemlji, i ono sve ide pravo k Bogu na nebu. Nije čudo što je Anđeo Božji rekao Korniliju: "Milostinje tvoje iziđoše na pamet Bogu" (D. A. 10,4). Takva js

milostinja: činiš je na zemlji, a ona je za tren oka na nebu, pred samim licem Božjim i Anđela Božjih.

4,19-20

Za milostinju Bog vraća "*po bogatstvu svome*": za malo - daje mnogo; za mnogo - daje sve. Zar nam po milosti svojoj nije darovao - vasionu i što je u njoj; a po svemilosti: Gospoda Hrista, i sa NJim - sva bogatstva neba i nebeskog carstva? (sr. Rim. 8,32). Darovao nam je tako, da je sve to zaista postalo naše: nebo je postalo naše, nebeska Istina je postala naša, nebeska LJubav, nebeska Pravda, nebeski Život, nebesko Evandjelje - sve je to sa Hristom u Crkvi postalo naše. I zar onda nije prirodno da i mi, ako smo Hristovi, budemo milostivi, pa i svemilostivi? Samo pomisliti: kakve smo se milosti, kakve svemilosti Božje udostojili u Hristu Isusu Gospodu našem! Ako je išta od toga u srcu našem, ono se mora izliti i na braću preneti: jer "dobar čovek iz dobre riznice srca svoga iznosi dobro" (Lk. 6,45; sr. Mt. 15,35). Radeći tako, mi dokazujemo da nam je Bog zaista Otac, jer se trudimo makar malo nalik na NJega. A nama je izrično zapovedeno, da budemo ne samo milostivi, nego božanski milostivi, božanski svemilostivi: "Budite milostivi kao što je milostiv Otac vaš" - Bog (Lk. 6,36).

4,21-23

Flp. 4,21-23: 21 Pozdravite svakog svetog u Hristu Isusu. Pozdravljaju vas braća što su sa mnom. 22 Pozdravljaju vas svi sveti, a osobito oni iz doma Ćesareva. 23 Blagodat Gospoda Isusa Hrista sa svima vama. Amin.

4,21

"Pozdravite svakog svetog u Hristu Isusu". Svaki hrišćanin je *svet* ako je svim bićem svojim u Gospodu Hristu. Svetost naša je volja Božja (1. Sol. 4,3): to jest to je ono što Bog želi i hoće od nas. A tu *svetost* postizemo živeći u Hristu Isusu Gospodu našem. Tvoreći zapovesti NJegove. Tvoriš li, makar onu najmanju božansku zapovest NJegovu, ti unosiš u sebe nešto svete sile NJegove, koja se odmah razliva po duši. To su zrnca svetosti, zrnca svetlosti, - sve evanđelske zapovesti. Izvršuješ li zapovest za zapovešću, ti u dušu svoju unosiš svetlosna božanska zrnca, koja se postepeno sliju u sunce, koje greje i tebe i braću oko tebe, koje osvetljava sve puteve naše iz ovog u onaj svet, blaženi i večni. Od svetog krštenja, svaki je hrišćanin svet "*u Hristu Isusu*".

Poziv mu je da tu svetost unese i pronese kroz sav život svoj. Zato sveti Apostol i pozdravlja hrišćane kao *svete u Hristu Isusu*. A da ne bi

4,22-23

malaksali u tom svetom životu, u tom podvigu osvećivanja sebe Evanđeljem, Apostol im piše da ih "*pozdravljaju svi sveti*", tojest svi hrišćani, "*a osobito oni iz doma Ćesareva*", jer se i oni mnogo trude na osvećivanju sebe podvizima evanđelskim.

Za taj sveti život, hrišćanima je uvek, pored njihove revnosti, potrebna blagodat Božja. Stoga sveti Apostol i završava Poslanicu željom i blagoslovom: "*Blagodat Gospoda našeg Isusa Hrista sa svima vama. Amin*": sve božanske sile Hristove, koje preporođavaju, preobražavaju, osvećuju, obožuju, ohristovljuju, otrojičuju - sa svima vama. Amin! Amin! Amin!

Na sv. Arhistratiga Gavrila

13/26 juli 1945. g.

Dučalović Sveta obitelj Ćelije

Vel. Gospojina

1957

NAPOMENE:

1. U Avinom Tumačenju Druge poslanice Korinćanima (str. 432), kao i u Sinodalnom prevodu, ovo mesto je prevedeno: najradije. Nismo sigurni da li je u pitanju štamparska greška, ili avina namera (Zor. A. St.).

[sadržaj](#)